

Έτος Ε΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1877.

Φυλ. ΣΤ΄.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ
ΕΝΑΥΓΟΥΣΤΗΣ ΔΙΑΙΤΗΣ ΜΕΧΡΙ
ΤΗΣ ΕΝ ΒΕΤΣΦΑΛΙΑΙ
ΕΙΡΗΝΗΣ.

(Συνέχεια).

Ὁ αὐτοκράτωρ, στεφθεὶς ἐν Βονωνίᾳ, μετέβη τῷ 1530 εἰς Γερμανίαν καὶ εἰσήλθεν εἰς Αὐγούστην κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, τῇ 15ῃ Ἰουνίου. Πρώτιστον δ' ἔργον αὐτοῦ ἦτο νὰ προσκαλέσῃ τοὺς ἡγεμόνας εἰς πανηγυρικὴν λειτανεῖαν· ἀλλ' οὔτε ἡ σεβαστὴ πολυτέλεια τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, οὔτε ἡ γοπτευτικὴ ἰλαρότης τοῦ ἰδίου προσώπου ἴσχυσαν νὰ πείσωσιν εἰς τοῦτο τοὺς Προτεστάντας, δυσαρεστηθέντας μάλιστα, ὅτι ἐξήτει παγιδεῦσαι αὐτοὺς, προτιμῶντας τὸν θάνατον, ὡς ἔλεγον, ἢ τὴν συμμετοχὴν εἰς τοιοῦτο εἰδωλολατρικὸν δράμα.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΙΛ. ΣΤ΄.)

Συγκροτηθεῖσης ἔθεν τῆς Συνόδου ἤρξαντο αἱ ὀρθοσκευτικαὶ συνδιαλέξεις. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἠτήσαντο ἀναγνῶναι σύγγραμμά τι, τὴν τοῦ Μεγάλου Ἰωάννου προτεσταντικὴν ὁμολογίαν, συσταμένην ἐκ δύο μερῶν, ὧν τὸ μὲν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σύμφωνον τῇ Ῥωμαϊκῇ ὁμολογίᾳ, ἤρνετο μόνον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξομολογήσεως, βραχίζομενον εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία συνίσταται ἀπὸ μόνον τῶν ἐκλεκτῶν, τὸ δὲ, ἐναντιούμενον πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν διδασκαλίαν, ἠθέτει τὴν γονυκλισίαν, τὴν εὐχὴν τῶν μοναχῶν, τὴν αὐθεντείαν τῶν ἐπισκόπων, τὴν ἐπισκοπικὴν ἰερατείαν, τὴν παράδοσιν κτλ.—ἐλπίζοντες δια τῶν μέσων τούτων νὰ προσελκύσασιν τὸν αὐτοκράτορα. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ὅπερ ἐγένετο ἐξάκουστον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Αὐγουσταία Ὁμολογία*, παρέδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Πέμπτος καθολικῶς τισὶ θεολόγοις πρὸς ἀνασκευὴν· ἡ ἀνασκευὴ δ' ἐγένετο τοσοῦτον ἀθλία καὶ ἀδύνατος, ὥστε ἀπέβριψεν αὐτὴν καὶ αὐτὸς ὁ Κάρολος·

συνετάχθη ὅθεν δευτέρα, ἥτις ἀνεγνώσθη τοῖς Διαμαρτυρομένοις· ἀλλ' οὗτοι διαμένουσιν ἀκλόνητοι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὁμολογίαν· ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ὑποχωρεῖ, καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες φεύγουσι μένεα πνέοντες κατὰ τῆς Συνόδου. Ἐν τῇ Διαίτη ταύτῃ ἀναθεματίζεται ἡ αἵρεσις τοῦ Λουθήρου καὶ αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται ἡ περαιτέρω αὐτῆς διάδοσις. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ καρποὶ τῆς Διαίτης ταύτης, ἐπὶ τέσσαρας ὅλους μῆνας διαρκεσάσης, ἐξ ἧς ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἠλπίζον τὴν ἔνωσιν· ἐντεῦθεν δὲ προέκυψε παντελῶς χωρισμὸς καὶ πᾶσα ἐλπίς ἐνώσεως ἐξέλιπε.

Τὴν Αὐγουσταίαν ταύτην Ὁμολογίαν οἱ τῶν ἐν Τυβίγγῃ Προτεσταντῶν Θεολόγοι ἀπέστειλαν πρὸς Ἱερμίαν τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, ἄνδρα ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ περικλεέστατον. Οὗτος αὐτὴν κομισάμενος καὶ ἀκριβῶς ἀνακρίνας, καὶ εὐρῶν αὐτὴν πολὺ τῆς ἀληθείας ἀπέχουσαν, καὶ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις ὅτε μὲν ἀθετοῦσαν, ὅτε δὲ παρερμηνεύουσαν καὶ παρεξηγοῦσαν, πατρικῶς παρήνευσεν αὐτοὺς, ἵνα τὸ κακόδοξον αὐτῶν φρόνημα ἀποπτύσαντες, εἰς εὐθείαν ὁδὸν ἐπιστρέψωσιν. Οὗτοι δὲ μὴ πεισθέντες, ἀνταπέστειλαν πρὸς τὸν ἀοίδιμον σοφιστικῶς διισχυριζόμενοι ὀρθῶς καὶ εὐσεβοφρόνως πιστεύειν. Τοῦτο πολλὰκις γέγονε, τοῦ Πατριάρχου ἀόκνως καὶ ἀκαμάτως λύσειν τῶν ζητημάτων πρὸς αὐτοὺς ποιομένου. Τὴν Αὐγουσταίαν Ὁμολογίαν σπουδῇ καὶ δαπάνῃ ἰδίᾳ ἐξέδωκε Γεδεών τις ἀγιοταφίτης ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας τὸ ἔτος 1758 ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κριτῆς τῆς ἀληθείας.»

Οἱ ἐκ τοῦ συμβουλίου ἀναχωρήσαντες δυσηρεστημένοι Διαμαρτυρόμενοι βεβαιωθέντες τὴν μέλλουσαν τοῦ αὐτοκράτορος παραβίασιν, καὶ καλὸν καὶ δίκαιον συνάμα ἐνόμισαν ἀντιστῆναι πρὸς ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἀντενεργείας. Διὸ καὶ συγκαλοῦσι κατὰ τὴν 22 Δεκεμβρίου τοῦ 1530 Δίαιταν εἰς Σμαλκάλδην (*Schmalkalden*), ὅπως συσκεφθῶσι τίνι τρόπῳ ἐδύναντο διαφυγεῖν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν

λόγου ἄξιον ἀπεφασίσθη κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν τῇ Διαίτη, ἀνεχώρησαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ συνέλθωσιν εἰς δευτέραν σύνοδον κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ συνετάχθη σύγγραμμα ἀπολογητικὸν ἀφ' ὅλης τῆς Ἀναμορφώσεως πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ζητούσης τὴν συνδρομὴν αὐτῶν καὶ ἐπικουρίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ φοβούμενος ἀπὸ τῆς οὕτως συγκροτηθείσης κατ' αὐτοῦ φάλαγγος, πρὸς δὲ καὶ ἀπὸ ἐπικειμένου ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ἠναγκάσθη ἐνδοῦναι κατὰ τι, καὶ ἀνέδειξε πληρεξούσιος τῆς συμβάσεως δύο Ἐκλέκτορας, τὸν τῆς Μογοντίας καὶ τὸν τοῦ Παλατινάτου, οἵτινες προσέφερον αὐτῷ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μεσολάθεσιν. Οἱ μεσάζοντες οὗτοι ἐπέτρεψαν τοῖς Διαμαρτυρομένοις ἐξάσκησιν ἐλευθέραν τῆς ἰδίας αὐτῶν δοξασίας, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ μὴ παραλαβεῖν ἄλλους ἐν τῇ αὐτῶν αἵρεσει· οὕτως ὅθεν ὑπεγράφη ἡ ἐν Νυρεμβέργῃ θρησκευτικὴ εἰρήνη, τοὺς ἐξῆς περιέχουσα ὅροι. «Α. Οὐδενὶ συγκεχώρηται ἡ ἐλευθερία θρησκευτικῆ συζήτησις ἐκτὸς τοῦ συμβουλίου· καὶ Β. τὰ κράτη τῆς Γερμανίας ἐπιβουλεύονται συνελθεῖν καὶ κανονίσειν τὰ τῆς θρησκείας.» Οὕτως ὁ Κάρολος δι' ἀξιολόγου τῶν Διαμαρτυρομένων βοηθείας ἀποφυγῶν τὸν ἐξωτερικὸν κίνδυνον, ἔλαβε καιρὸν νὰ μεταβῇ κατὰ 7θριον τοῦ 1532 εἰς Ἰταλίαν, ἵνα τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐκτελέσῃ.

Κλήμης ὁ ἔσδομος (Πάπας) καὶ τοὶ ὀργισθῆ κατ' ἀρχὰς καὶ ὕψωσε τὴν φωνὴν καὶ ἀπεδυσπέτει, κατένευσεν ἐπὶ τέλους, ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι οἱ Διαμαρτυρόμενοι ὑποχωρήσουσιν ἐν τῷ μέλλοντι συμβουλίῳ καὶ ὅτι οἱ καθολικοὶ ἡγεμόνες ὑπερασπίσουσι τὴν ἀγίαν ἑδραν κατὰ τῶν μὴ ἐνδιδόντων. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐμάνησαν κατὰ τῆς τοιαύτης ἀδίκου συνθήκης, καὶ βεβαίως τὰ πράγματα ἐλάμβανον φάσιν ἑτέραν, εἰ μὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1534 ἀπέθνησκεν ὁ Κλήμης, ὃν διεδέξατο ὁ Καρδινάλιος Ἀλέξανδρος Φαρνέσιος, ὁ γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα Παῦλος ὁ γ', αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃς ἐκύρωσε τὸ τῶν Ἰησοῦιτῶν τάγμα, τὸ δεῖ-

νὸν φρόνητρον τῶν Διαμαρτυρομένων, τὴν πριτωριανὴν αὐτὴν τῆς ποντιφικῆς ἑδρας στρατιάν, τὴν ρομφαίαν αὐτὴν, ἧς ἡ λαβὴ μὲν ἐστὶν ἐν Ῥώμῃ, ἡ δ' αἰχμὴ πανταχοῦ τῆς γῆς!! Ὁ νέος Ποντίφης συνεκάλεσεν εἰς Μάντουαν συνέδριον, ὅπερ ὁμοῦς ἀπηγόρευεν ὁ ἡγεμὼν τῆς πόλεως ἐκεῖνης, καὶ δι' αὐτὸ ἐκλήθη ἐν Τριδέντῳ, διὰ συγκαταθέσεως Καρόλου τοῦ πέμπτου. Ὁ αὐτοκράτωρ βουλόμενος ἐξασφαλισαί τὸ κράτος ἀπὸ τοῦ ἐπικρεμαζόμενου ἐξωτερικοῦ κινδύνου, ἠτήσατο τὴν ἐπικουρίαν καὶ βοήθειαν τῶν Προτεσταντῶν, ἀλλ' οὗτοι τὰς συνήθειαι αὐτῶν φωνὰς ὕψωσαν, μηδὲν δεχόμενοι, εἰμὴ θρησκευτικὴ ἐγγίγνετο συνθήκη, ἀνεξάρτητος ὅλων τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου. Ἡ ἀνάγκη ἔπεισε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὸν συμβιβασμὸν τῆς μεγάλης ταύτης διαφορᾶς διὰ συνόδου τινὸς συγκροτηθησομένης κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Ῥαβεννῇ ἐπελήουσας τῆς προθεσμίας καὶ ἀρχαίων τῶν θρησκευτικῶν συζητήσεων, ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινοῦ, δογματίζει τὴν κοινωνίαν τοῦ Λουθήρου, τὰς δημοσίους προσευχὰς εἰς γλώσσᾳ δημῶδη, τὸ ἔγγαμον τῶν ἱερέων. Ὁ Κάρολος διὰ τὰ δόγματα πολλῶν Διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων, ἦν ὡς ἀνταρσίαν ἐξέλαβεν, ἐκήρυξε πόλεμον, ἄλλους τε πολλοὺς προσηκτάμενος συμμάχους, μάλιστα δὲ τὸν τῆς Ῥώμης Ποντίφικα τὸν πωλοῦντα τότε τὸν οὐρανὸν πρὸς κατοχὴν τῆς γῆς.

Ἀναζητῶν τὴν ἀρχὴν τῆς Ποντιφικῆς ταύτης κοσμικῆς ἐξουσίας, ἧς ἡ ὑπαρξίς ὑπῆρξε καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τερατώδης ἀνωμαλία, βλέπει ἐμφανιζομένην τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῶν Παπῶν, ἥτις μεγεθύνεται καὶ αὐξάνει ἐξασθενίζουσα καὶ παραμορφουσα τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν ἕως οὗ, τέλος, ἡ ψευδὴς καὶ ματαία αὕτη κατοχὴ βασιλείου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κατασφύη τὴν οὐράνιον κληρονομίαν, ἣν δῆθεν ὁ Χριστὸς παρέδωκε τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς του. Ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἑδρας τῆς ἀληθείας ἀκολου-

θῆσαντες αὐτὸν, τεθαμμένοι ζῶντες εἰς τὰ σκοτεινὰς κατοικίας καὶ τὰς κατακόμβας τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἀλεξανδρίας, δὲν ἐφαίνοντο εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, εἰμὴ ὁσάκις ὑφίσταντο σκληρὰς βασάνους! Ναί, οἱ πρῶτοι ἐπίσκοποι, οἱ χριστιανοὶ ἐν γένει ἐκεῖνοι, οἱ ἀποστολικοὶ ποιμένες δὲν ἐξήρχοντο τῶν ὑπογεῖων, τῶν κρυπτῶν αὐτῶν, εἰμὴ ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς οὐρανοπέμπτου θρησκείας, καὶ εἰς τὸ μαρτύριον! Ἐκ τῶν πρώτων, 57 ποιμένων τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης οἱ 32 ἐμαρτύρησαν, οἱ δὲ 10 ἀπέθανον ὑπὲρ τῆς πίστεως· οὔτε στρατοκράτωρ Πάπας ὑπῆρχε τότε ἐν τῇ καθόλου καὶ ἠνωμένη μίᾳ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, οὔτε Καρδινάλιοι, οὔτε Πρίγκιπες τῆς ἐκκλησίας, οὔτε ὑπουργοὶ, οὔτε αὐλὴ Ποντιφικῆ, οὔτε Βατικανικαὶ δωδεκακισχίλια μεγαλοπρεπεῖς κατοικίαι! Εἶπομεν δὲ ὅτι αἱ κατακόμβαι, τὰ ὑπόγεια καὶ οἱ κρύφιοι τόποι ἐκρυπτον ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν δημίων τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνυψουμένην προσευχὴν τῶν χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης.

Πλέον ἢ τρεῖς αἰῶνες παρήλθον οὕτω, κατὰ δὲ τοὺς ἐπομένους ἀνέτειλαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμέραι λαμπραὶ, αἵτινες ἐμετρίαζον καὶ παρηγόρουν τὰ παθήματα τοῦ θυσιαστηρίου. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐγένετο ἡ τοῦ βασιλείου κράτους θρησκεία, ἀνήγειραν τότε καὶ καθήλασαν ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, τὸ δὲ θυμιάμα, ὅπερ οἱ χριστιανοὶ ἐκρυπτον ἢ ἀπέφευγον, ὡς ὑπὸ τῆς εἰδωλολατρείας διωκόμενον, εἰσῆθη, εἰς τὰς ἐκκλησίας.

Ἡ Ῥώμη, εἰς ἣν διατείνονται οἱ ἐν τῷ Βατικανῷ ὅτι ἦλθεν ὁ Πέτρος τὸ 40ν ἔτος Μ. Χ., ἡ πόλις ἐνθα ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ σιυγεροῦ Νέρωνος, τοῦ πρώτου διώκτου τῶν χριστιανῶν, θεωρήθη ἐκτοτε ὡς τὸ ἱερὸν κέντρον τῆς τῶν χριστιανῶν ἐνότητος. Τὰ ἔθνη πανταχοῦθεν προσήρχοντο τότε εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, οἱ δὲ λαοὶ, ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς

ἐκκλησίας, μετεκθιζόν ἐκεῖ τοὺς ὀπισθοκρούτους αὐτῶν.

Ἡ φιλαργυρία, κατέλαβε τότε τὸν ἐπισκοπον τῆς Ῥώμης ἑλησμώνησε πάραυτα τὴν ἀπλοικότητα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ἥς ὄλα τὰ ἔθνη ἐξετίμων τὰς ἀρετὰς, τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν πτωχεϊάν· θαμβώθεισα ἢ ποντιφικὴ ἱεραρχία ὑπὸ τοῦ πλούτου, ἐν περ ὁ κόσμος κατέθετεν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ποντίφικου, ἠθέλησεν εἰς τοὺς ὀπισθοκρούτους τούτους νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν ἐξουσίαν, λησμονίῳν ὅτι ὁ θεὸς διδασκαλός, ὀδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους, ὅθεν ἐφάνιντο ὄλα τὰ βασίλεια, δὲν ἠθέλησεν οὐδὲ κἄν νὰ προσέξῃ, ἀλλ' εἶπε τῷ ὑποσχόμενῳ εὐπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶν·»

Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐγκοσμίου ἐξουσίας ἔπεισε τοὺς Πάπας νὰ ἐπινοήσωσι τὸ ψευδὲς καὶ ἀνυπόστατον δωρητήριον τοῦ αυτοκράτορος Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὃς παρεχώρει δῆθεν τὴν πόλιν τῆς Ῥώμης εἰς τὸν Πάπαν Σίλβεστρον, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ χρησιμεύσῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πατριμόνιον ἢ κληροδότημα εἰς ἅπαντας τοὺς ἐπελεύσομένους ἐπισκόπους τῆς Ῥώμης· εἶνε παντελῶς ἄγνωστος ἢ ἀκριβῆς χρονολογία τῆς παραχωρήσεως ταύτης, ὃ δὲ εὐσυνείδητος Καρδινάλιος Βαρρόνιος εἰς τὰ χρονικά αὐτοῦ δὲν διστάζει νὰ θεωρήσῃ αὐτὴν ὡς ἐπινόημα τῆς ἀγ. Ἐδρας.

Κατὰ τὸ 329 Μ. Χ. μετέφερον ὁ Μ. Κωνσταντίνος ἀπὸ Ῥώμης εἰς Βυζάντιον τὴν ἔδραν τοῦ βασιλείου, ἢ δὲ Ῥώμη ἠλλαξε κύριον ἀμέσως, χωρὶς ὁ Πάπας νὰ καταλάβῃ αὐτὴν διὰ στρατῶν, ὧν ἕστερειτο τότε ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φαίνεται ἢ ἐπιρροὴ τῆς Παπικῆς ἔδρας ἐφ' ὅλης τῆς χριστιανότητος, ἥτις μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος ὤφειλε τὴν ἐκούσιον προτίμησιν αὐτῆς εἰς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ ἀρχηγούς τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ὅτινες ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο μόνον τιμητικῶς τὰς ἀδελφικὰς ἀποφάσεις τῆς.

Ὅποτεν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης ἠθέλησαν νὰ καταστήσωσι δούλους τὰ ποιμένα

αὐτῶν, ὁπότεν τὴν οὐρανίαν ἀποστολὴν αὐτῶν ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζονται εἰς γῆ· να συμφέροντα, ὁπότεν ἀντὶ νὰ σπεύδωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἐζήτουν νὰ ὑποδουλώσωσι τὰ πνεύματα τῶν λαῶν, τότε αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς μετὰ πολλοῦ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀποστολικῆς αὐταπαρνήσεως ἤλεγξαν αὐτούς — Ἀλλ' οὗτοι ἀδιαφορήσαντες καὶ, δυστυχῶς, ἐπὶ τέλους ἀποσχίσαντες ἑαυτοὺς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας διεπιλονέικησαν βῆμα πρὸς βῆμα «τῷ Καίσαρι τὰ τοῦ Καίσαρος!» «Ὅτι δὲν ἠδυνήθη ἢ Ῥωμαϊκῇ ἔδρᾳ νὰ διαπράξῃ ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ μετὰ παρρησίας, τὸ ἐζήτησε καὶ τὸ κατώρθωσεν ἐπιτυχῶς διὰ τῆς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένης ἱεραῖς αὐτῆς στρατιᾶς τῶν Ἰησοῦϊτῶν, ἢν, ὡς εἴπομεν, Πυλλοὸς ὁ γ' ἐκύρωσεν. Ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου, ἢν ὁ Χριστὸς καθαρῶς καὶ ῥητῶς ἐμπάδισεν, ὑπῆρξεν ὁ μόνος ἐπίμονος καὶ ἀδιάλειπτος σκοπὸς τῶν εὐχῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν Ποντιφικῶν τῆς αἰωνίας Πόλεως.

Ἐάν ποτε ἢ ἱστορία ἐν τῇ μεγίστῃ μομφῇ ἢν ὄλοι οἱ αἰῶνες προσῆψαν τῇ Ῥώμῃ, ἀποδείξῃ ἀριδῆλως διὰ τῶν ἔργων, ὅτι, ἵνα ἀνεγείρῃ καὶ ἀυξήσῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀντικείμενον ὄλης αὐτῆς τῆς μερίμνης, ἐθυσίασε τὴν διὰ τῶν παθημάτων καὶ δεινῶν τῶν πρώτων ποιμένων εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀνατεθεισῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ὅθ' ὑπάρξῃ ἄρα γέ τις τότε, ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ ἀγανακτήσει, ἢν ἐμπνέει τὸ ἱερόσυλον τοῦτο τῆς ἀγίας ἔδρας ἔγκλημα; Ὁ τίτλος Πάπας, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἐκλιναν γόνυ καὶ κεφαλὴν ἅπασαι αἱ ἐστεμμένοι κεφαλαὶ τοῦ κόσμου, αἴπερ ἐπὶ γονάτων μακρόθεν προσήρχοντο ἵν' ἀσπασθῶσι τὸν ἐπὶ τῶν παπικῶν ποδῶν ἱεροσούτως φερόμενον Σταυρὸν, δὲν διαφέρει ποσῶς τοῦ ζενικῶς τίτλου «παπᾶς» ὃν περ φέρουσιν οἱ ἡμέτεροι ἱερεῖς, εἰμὴ ὡς τίτλος ὑπεροχῆς! Ἡ μυστηριώδης σημασία τῆς λέξεως Καρδινάλιοι, οἱ ζῶντες οὗτοι ἀτροφεῖς τῆς Ποντιφικῆς ἀρχῆς, αἱ, περ ἀξιοῦσιν, ὅτι εἶνε καὶ

αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ οἱ ἐπίτροποι, οἱ ἔξαρχοι, ὄλα τὰ ἐξαιρετικὰ ταῦτα ὀνόματα, τὰ συμβούλια τοῦ κράτους, ὀνομαζόμενα σύνοδοι, ἢ περιβόητος Ῥότα, καὶ ἢ ἀποβροφητικὴ ἐκείνη ἄβυσσος ἢν Δοκτριαν ἐπικαλοῦσι, δὲν προσέλαβον τὰ παράδοξα ταῦτα ὀνόματα, εἰμὴ, ἵνα ἐκπλήττωσι καὶ ἐπισύρωσι τὰ βλέμματα.

Γνωστὸν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε τοῖς Ἀποστόλοις «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ . . . καὶ ἐγὼ εἰμὶ μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων» ὃ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει, ὃ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.» Ὁ Ἰησοῦς εἶπε τῷ Πέτρῳ Δίδωμι ὑμῖν τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ἀνέλυσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.» Ἐπὶ τῶν χωρίων τούτων τῆς νέας Διαθήκης βασιζόμενοι διαπρεπεῖς καὶ θεοφόροι τινὲς Ποιμένες, οἱ περ δικαίως θεωροῦνται ὡς φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας, καθιέρωσαν καὶ ἐθεμελίωσαν τὴν διαδοχικὴν ὑπαρξίν τῶν λειτουργῶν, τῶν ποιμένων καὶ τῶν ἄλλων χρησίμων ταγμάτων ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἄμεσον διαδοχὴν τῶν Ποιμένων, τῶν διαδεχομένων δῆθεν τοὺς Ἀποστόλους, ὡς οὗτοι διεδέχθησαν τὸν Χριστὸν, καὶ τὴν δύναμιν, ἢν ὁ Χριστὸς ἔδωκε τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ τοῦ «λύειν καὶ δεσμεῖν τιμωρεῖν καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας», ταῦτα οἱ ἀναμάρτητοι Ποντιφικῆς ἀντικατέστησαν διὰ τῶν λέξεων «ποιεῖν καὶ καταστρέφειν,» ἀντιποιοῦμενοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνεγείρειν καὶ ἀνατρέπειν τοὺς θρόνους καὶ τοὺς βασιλεῖς. Ἡ ἀρχὴ τῆς θεοδότου διδασκαλίας τοῦ οὐρανοπέμπτου εὐαγγελίου εἶνε θεία ὡς τὸ φῶς· ἀλλ' ἢ παράνομος ἐξουσία καὶ δύναμις αἰτινὲς ἀπεπειράθησαν νὰ ὑποδουλώσωσι τὸ πνεῦμα καὶ τὸν νοῦν εἴτε ἐν τῇ Δύσει εἴτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶνε ἐφευρέσεως καὶ ἀρχῆς ἀνθρωπίνης.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ τῆς Τριδεντικῆς Συνόδου προσθέτομεν ὅτι, μετὰ τὰς ἀποφάσεις ἐκεῖνας, ἀνεχώρησαν οἱ ἡγεμόνες ὠργισμένοι, ἤρχισαν δὲ νὰ ὀπλίζονται τά-

χιστα καὶ διέταξαν τοὺς ἱεροκήρυκας νὰ παροτρύνωσι τοὺς λαοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀμβροσίου ὅπως θυσιάζωσι τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς εὐαγγελικῆς θεητικίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπέθανε καὶ ὁ Λούθηρος μὴ ἰδὼν τὴν ἀπὸ πολλοῦ ἐπαπειλουμένην κατατροφὴν, καθ' ἢν ἐξεβράβησαν δημόσιαι φλόγες ἀπὸ τοῦ ἐκ τεσσάρων καὶ εἰκοσίν ἐνιαυτῶν ἐναποκρυπτομένου σπινθηρος.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ὅθεν προσηκόντως παρεσκευάσθησαν, στρατὸν πολυάριθμον συναθροίσαντες, ὅστις καλῶς διοικούμενος, ἠδύνατο ἐν ἀκαρεῖ καθυποτάξαι τὴν Γερμανίαν ἅπασαν (τοῦ Αυτοκράτορος μὴ ὄντος ὡς ἔδει παρεσκευασμένου), εἰμὴ αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλους διαιρέσεις ἠμποδίζον αὐτοῦ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐξησθένησαν, ὃ δὲ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἐβρίβη εἰς τὰ δεσμά. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βοσσης ἐπιθυμῶν εἰρήνην, προσῆλθε παρὰ τῷ αυτοκράτορι καὶ ἐπεκαλέσθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ὁ αυτοκράτωρ ὧν ἤδη ἄφροντις ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν περισπασμῶν, πρὸς δὲ ἀποθανόντος Φραγκίσκου τοῦ Α' (ὡς καὶ Ἐρρίκου τοῦ Η' βασιλέως τῆς Ἀγγλίας), ἐπιθυμῶν δὲ νὰ περιορίσῃ καὶ τὰς διαφόρους Προτεσταντικὰς δοξασίας, ὅσον ἦτο δυνατόν, συνεκάλεσε Δίαιταν, ἢ Σύνοδον, κατὰ τὸ ἔτος 1547 καὶ ἀπήτησεν ἵνα ὑποταχθῶσιν οἱ Προτεστάνται τῇ ἐν Τριδεντικῷ Συνόδῳ ἥτις, ὡς γνωστὸν, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν τῇ Τυρολικῇ ἐκείνῃ πόλει τὸ 1545 (τῇ 13ῃ 10ῆβρίου) καὶ μετὰ πολλὰς ἀναβολὰς καὶ διακοπὰς ἐτελείωσε τὰς ἐργασίας αὐτῆς τῇ 13ῃ 10ῆβρίου 1563. Τὸν ἐναρκτήριον λόγον τῆς Συνόδου ταύτης ἐξεφώνησεν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Βιτόντου προομιασθεὶς ὡς ἐξῆς. «Πολλαὶ Σύνοδοι, εἶπεν, ἐξεβρόνισαν βασιλεῖς καὶ αυτοκράτορας καὶ ἀναγιώσκεται ἐν τῇ Αἰνεϊάδι ὅτι ὁ Ζεὺς συνεκάλεσε τὸ συμβούλιον τῶν θεῶν (ὀνομαζόμενος ὡς Δία τὸν Πάπαν καὶ ὡς θεοὺς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν σύνοδον κληρικοὺς αὐτοῦ). Προβαίνων δὲ προσθέτει ὅτι σεις τὴν στιγμὴν

της πλάσεως του ανθρώπου και της καταστροφής της Πυργοποιίας ὁ Θεὸς ἐσκέφθη ὡς εἰς συμβούλιον καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἱεράρχαι ὤφειλον νὰ παρευρεθῶσιν ἐν Τριδέντῳ ὡς εἰς τὸν δούρειον ἵππον τῆς Τρωάδος. Τέλος προσέθετεν ὅτι ἡ θύρα τῆς Συνόδου καὶ ἡ τοῦ Παραδείσου ἦν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Κατ' αὐτὸν, τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς ἔρρεεν ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ οἱ Πατέρες ὤφειλον νὰ ποτίζωσι τὰς καρδίας αὐτῶν ὡς γαίας ξηράς· ἀντὶ δὲ τούτου, τὸ ἄγιον πνεῦμα ἤβλεπεν ἀνοίξει αὐτοῖς τὴν γλῶσσαν ὡς τοῦ Βαλαάμ καὶ τοῦ Καϊάφα.»

Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἦτο ἐκ Μιλάνου καὶ ὠνομαζέτο *Φρά-Κορνήλιος Μοῦσος*. Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ὑπῆρχον πολλοὶ θεολόγοι καὶ ὀλίγοι ἱεράρχαι. Ὅλοι δὲ οἱ διδασκαλοὶ ἦσαν ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου ἢ τοῦ ἁγ. Δομινίκου. Ἐν τῇ Συνόδῳ παρήσαν ὁ σοφὸς Πέτρος Δανὲς, πρεσβυτέρης τῆς Γαλλίας, καὶ ὁ Νικόλαος Β'ὼρ, ὃς κα' ἀπερόμενος μεθ' ὀρμῆς κατὰ τῶν καταρχοσέων τῆς ποντιφικῆς αὐλῆς, ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἐπισκόπου τοῦ Ὀρβιέτου τὴν «*Gallus Gantat*» — ὁ ἀλέκτωρ φωνάζει. Ὁ Δανὲς ὄμως εὐρυῶς καὶ εὐγενῶς λίαν ἀπεκρίθη «*Εἴθε εἰς τὴν φωνὴν ταύτην τοῦ ἀλέκτορος νὰ μετανοήσῃ ὁ Πέτρος*.»

Ἐκ τῆς ἱστορίας καταφαίνεται, ὅτι ἡ Ῥώμη ἐπινίξεν ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τὴν πορφυρὰν τοῦ ποντιφικαίου τὰς παραδόσεις τοῦ ἀποστολικοῦ βίου αὐτῆς. Ἐν τινι διατάξει Νικολάου τοῦ Γ' εὐρισκομένη ἐν τῇ 92 παραγράφῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου λέγεται: «*Πασιδὴλον, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ κρίνῃ τὸν Ῥωμαῖον Ποντίφικα, διότι εἶνε θεός.*» Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔν τινι θεσπίσματι Γρηγορίου τοῦ 9ου, ὅπερ κατεχωρισμένον ὁ πάρχει ἐν ταῖς παπικαῖς ἐπιστολαῖς, ἐν τῷ περὶ πρωτείων κεφαλαίῳ ἀναγινώσκονται τὰ ἐπόμενα. «Ὁ Θεὸς ἐποίησε δύο μεγάλους φωστῆρας διὰ τὸ στερέωμα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧτοι καθίδρυσεν δύο ἐξουσίας, τὴν ποντιφικὴν καὶ τὴν βασιλικὴν· ἀλλ' ἡ τὰ πνευματικὰ διέπουσα ἐστὶ μεγαλύτερα, ἡ δὲ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων ἀρ-

χουσα ἐστὶ μικροτέρα· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν Ποντιφικῶν καὶ τῶν βασιλείων ὑπάρχει τόση διαφορὰ, ὅση μεταξὺ ἡλίου καὶ σελήνης· ἐννοοῦμεν (προσθέτει) ὅτι πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα ὑποτάσσεται τῷ ὑπερτάτῳ Ποντίφικῳ, καὶ ὅτι δύναται (κατὰ τὴν ἐπιστολὴν Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ἐν τῷ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων κεφαλαίῳ) δύναται τῆς πληρεξουσιότητος καὶ ὑπερτάτης αὐτοῦ ἐξουσίας νὰ διαθέσῃ ὅπως βούλεται τὸ φυσικὸν καὶ θεῖον δίκαιον.

Τῆς Τριδεντινῆς Συνόδου ματαιωθείσης, ἐπεχείρησεν ὁ αὐτοκράτωρ δι' ἄλλου μέσου εἰρηνεῦσαι τὴν Γερμανίαν ὅθεν ἐξελέχθησαν δύο καθολικοὶ ἱερεῖς καὶ διαμαρτυρομένους τις ἱεροκέρυξ Ἰωάννης Ἀγρίκολας, οἵτινες συνέταξαν βιβλίον, ἀμφοτέρως τὰς μερίδας δυσαρσετήσαν· τοὺς μὲν Διαμαρτυρομένους ἄτε δεχόμενον πάντα τὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ Παπιστὰς ὡς ἀπορρίπττον πολλὰ τῶν δογμάτων. Ἡ συλλογὴ αὕτη, ἧτις ὠνομάσθη *intem*, διαμέσου ἢ διάμεσον, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν πλείστων πόλεων, τὸ δὲ Μυγδεβοῦργον καὶ πόλεμον ἐκήρυξεν ὅστις μετὰ τρία ἔτη κατέκαυσε τὰ τρόπαια τοῦ Αὐτοκράτορος.

Δὲν εἶνε ἔργον τῆς παρουσίας συντόμου ἀφηγήσεως, ἵνα ἀριθμῶμεν λεπτομερῶς ὅσα κακὰ διὰ Μυρρικίου τοῦ τῆς Σαξωνίας ἐκλέκτορος ἐνεποίησαν τῷ Καρόλῳ οἱ Προτεστάνται, ἐξ ὧν συναισθανθεὶς τέλος οὗτος, ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν ἀντιστῆναι κατὰ πάντων τούτων, ἐλευθεροῖ τὸν δούκα τῆς Σαξωνίας, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑσσης· εἰρηνεύει ἐν Ποσένῳ τὸ ἔτος 1552 καὶ μετὰ τρία ἔτη γίνεται ἡ ἐν Αὐγούστη θρησκευτικὴ εἰρήνη, ἧς τὰ κυριώτερα κεφάλαια εἰσὶ τὰ ἐφεξῆς «*Αἱ πόλεις αἱ δεχθεῖσαι τὴν Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν, πρὸς δὲ καὶ αἱ μείνασαι ἐν τῇ παλαιᾷ ἀπολαμβάνουσιν ἴσην ἐλευθερίαν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐχουσῶν οὐδέτερον θρησκευμα. Ὁ Οἱ Προτεστάνται θέλουσι νέμεσθαι τὰ εἰσοδήματα τῶν δημοσίων ἱερατικῶν κτημάτων· γ' ἕκαστος θὰ πιστεύῃ, ὅ,τι δοξάζει.*»

Ὁ δὲ πόντος μετὰ σφοδρότατον κλύδιονα εἰσέτι ἱκανὸν χρόνον ὕστερον κυματίζει, οὕτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν διαφερομένων, ἐπὶ πολὺ παραχθίσαι, ἠδύναντο εἰσαπαξ καθησυχᾶσαι· μίτος ἄσπονδον καὶ ἔχθρα θρηϊώδης ἐνυπῆρχον εἰς τὰς θρησκευτικὰς ταύτας φατρίας, ὅθεν καὶ ἀμοιβαίως φόβος κατεῖχεν αὐτάς. Πᾶς ταχυδρόμος καὶ πᾶσα στρατολογικὴ ἠπέλει αὐτοὺς· διὰ νέας συνωμοσίας καὶ συμμαχίας· ὅπου συνέζων Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρομένοι ἦσαν πρὸς ἄλλους· εἰς ἐχθίστην διχόνοιαν· ἡ ἰσχυρὰ μερὶς κατεδίωκε πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὴν ἀσθενεστέραν· ὅθεν νέαι μεμφιμοιρίαι καὶ νέα συμβούλια.

Πάπας Πίος ὁ Δ' ἠναγκάσθη νὰ καλέσῃ πάλιν ἐν Τριδέντῳ τὴν πρὸ μικροῦ ἔνεκα τοῦ πρὸς τὸν Κάρολον πολέμου τοῦ Μυρρικίου διαλυθεῖσαν Σύνοδον· αἱ συζητήσεις ταύτης ἤρξαντο τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1502 καὶ ἐπερατώθησαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1518. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συνόδου ταύτης, ἐπὶ 16 ὅλα ἔτη διαρκεσάσης, ὑπῆρξεν ὅλως ἀσύμφωνον πρὸς αἰς ἐλπίδας εἶχον ἀμφοτέρω τὰ μέρη, καθότι οἱ Πάπαι τὸ πᾶν ἐθυσίαζον διὰ τὴν ἀκεριότητα καὶ σωτηρίαν τῆς ἰδίας ἐαυτῶν δυνάμεως· χάρις εἰς ἐπιδειξιότητα δολίαν ἢ τῆς Ῥώμης ὁμολογία οὐδεμίαν ἔπαθεν ἀλλοίωσιν καὶ ὁ κληρὸς αὐτῆς ἐξωλέστερος ἀπέβη μὴ εἰσακουσθείσης τῆς εὐχῆς τοῦ σοφοῦ Γαλάτου, νὰ ἐξυπνήσῃ δηλ. «ὁ Πέτρος εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος.» Ἡ σύνοδος ὅθεν αὕτη, ἀντὶ νὰ συνάψῃ τὰ διεστῶτα, ἐμεγάλυνε τὸ μεταξὺ αὐτῶν χάσμα δι' ἀνηκούστων ἀφορισμῶν κρατούνασα ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ποντιφικὴν ἀρχήν.

Τὸν Φερδινάνδον ἀποθανόντα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Τριδέντῳ Σύνοδον, διεδέξατο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μαξιμιλιανὸς ὁ Β', ὅστις διὰ πολλὰς αἰτίας τοσαύτην ἔδειξε συγκατάθεσιν εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς, ὥστε ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς τῆς Αὐστρίας, ἵνα εἰσαγάγωσιν εἰς τὰ ὑποστατικὰ αὐτῶν τὴν Μεταρρύθμισιν· ἀλλ' ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Ῥοδόλφος κατέκαυσε τὴν μεταρρύθμισιν,

ἀπηγόρευσε τὴν ἐν Βιέννῃ διδασκαλίαν αὐτῆς, ἐδίωξεν ἅπαντας τοὺς εὐαγγελικοὺς ἱεροκέρυκας καὶ ἐστέρησε τοὺς Λουθηρανούς τῶν πολιτικῶν ἀξιομάτων· τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς σκληρᾶς ταύτης καταπίεσεως βεβαίως ἦτο ἡ στάσις. Μεγάλας ὅθεν ταραχὰς προκαλέσαντες ἐν Ἀκυϊτγράνω (1581) καὶ Δαναβέργῃ, φοβούμενοι δὲ μὴ ὑπὸ τῶν παπιστῶν γένηται τις αὐτοῖς παραβίασις, ἔκριναν ἀναγκαῖον, ἵνα συνδέσαντες καὶ συμμαχίαν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐκείνην Σμαλκαλδικὴν ἀντιστάσει πρὸς τὰς πανουργίας καὶ ἐξουρέσει τῶν ἀντιπάλων. Τῆς συμμαχίας ταύτης, τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἐγνωσμένης, ἀρχηγοὶ ἐγένοντο ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλτινάτου καὶ τῆς Οὐίτεμβέργης, μέλη δὲ ἦσαν πολλοὶ τῶν κομήτων καὶ μπρκεσιῶν. Κατὰ τὸ 1608 εἰσβαλόντες οὗτοι εἰς τὴν Ἀλσατίαν ἐδήρουν τὴν χώραν καὶ λεηλατήσαντες διὰ παλαιὰν φιλεκδικίαν πολλὰς παροικίας τῶν Ἀρχιεπισκόπων ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ἰουλίᾳ τὸ 1610. Ὀλίγον ὕστερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μστθίου κατὰ τὸ ἔτος 1617 οἱ παπισταὶ ἐκ ῥαδιουργίας τῶν Ἰησοῦιτῶν κατηδάφισαν ἐν Βοημίᾳ ἐκκλησίας τινὰς τῶν Διαμαρτυρομένων, οἵτινες ἀντεκδικούμενοι κινουσι στάσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ῥίπτουσιν ἐκ τῶν παραθύρων τρεῖς ἡγεμόνας τῆς Πράγας καὶ ζητοῦσι βοήθειαν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Προτεσταντῶν. Ἐκ τῶν Βοημικῶν τούτων παραβιάσεων ἐξεβράγη ἀπὸ τὸ ἔτος 1618 ἕως 1648 τριακονταετῆς πόλεμος, ὅστις παρ' ὀλίγον ἐστέρει τοὺς Διαμαρτυρομένους Γερμανοὺς τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, εἰμὴ Γουσταῖος Ἀδόλφος, βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ἀνὴρ τολμητίας καὶ ἐμπειροπόλεμος, ἀνθίστατο. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐπὶ 30 ὅλα ἔτη διαρκέσας ἐτελέσθη διὰ θρησκευτικῆς εἰρήνης, καθ' ἣν οἱ Λουθηρανοὶ καὶ οἱ Καθολικοὶ ἐπέτυχον ἐλευθερίαν καὶ πλήρη ἐξάσκησιν τῆς ἰδίως αὐτῶν θρησκείας, τὴν εἰρήνην δὲ παραδέξατο ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἐκτὸς τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' διὰ βούλλας ἢ ἐγκυκλίου ἀνακηρύξαντος τὰς συνθήκας ταύτας ἀ-

νισχύρους, ακύρους, θεοκατράτους, αδί-
κους, υπαγορεύσεις του Σατανά! και των
αγγέλων αυτού κακών πνευμάτων.

Ούτως ή πυρίπυστον αυτή και εξήκου
στος γενομένη θρησκευτική ειρήνη κατέ-
παυσε και κατεπράυνε μετ' ὀλίγον τού-
θρησκευτικούς διωγμούς, τὴν θρησκευτι-
κὴν ἢ ἀντιδοξαστικὴν ἀντιπάθειαν. Ἐκτοτε
δὲ παύει καὶ ἡ ὑπεροχὴ ἢ μάλλον τὸ στά-
διον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως,
καὶ τοὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐξακολου-
θοῦσιν.

Δ. Χαριχλῆς.

ΠΕΡΙ ΟΡΑΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΑΥΤΗΣ ΠΑΡ ΑΝ-
ΘΡΩΠΩ ΚΑΙ ΖΩΙΣ.

(Συνέχεια.)

Ἐπειδὴ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ ἐκθέσωμεν
ὅσον ἐνεστὶ συντομώτερον τὴν κατασκευὴν
τοῦ ὄργανου τῆς ὄρασεως παρ' ἀπάσαις ἐν
γένει ταῖς τάξεσι τῶν ζώων, ὁ δὲ ἡμέτερος
ὀφθαλμὸς ὡς γνωστότερος ἐπρεπε νὰ χρη-
σιμεύσῃ ἀπλῶς ὡς ὑπόδειγμα, διὰ τοῦτο ἐν
τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ παρελείψαμεν πολλὰ
οὐσιώδη, ἅτινα θὰ ἦσαν βεβαίως ἀπαραίτη-
τα, ἀν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐντελῆ
τοῦ ὄργανου τούτου ἐκθεσὶν παρ' ἀνθρώπῳ.
Ἄλλως τε παρεμείναμεν μακρότερον ἴσως
τοῦ δέοντος εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ σχηματι-
σμοῦ τῆς εἰκόνης ἐν τῷ ὀφθαλμῷ καὶ τῆς
διευθετήσεως αὐτοῦ· τοῦτο ὅμως ἐγένετο,
διότι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ καὶ κατωτέρω, τὰ
δύο ταῦτα δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ προνόμια
τοῦ ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' εὐρίσκον-
ται καὶ παρ' ἄλλοις ζώοις, πολλάκις μά-
λιστα ἐντελεστέρα ἢ παρ' ἀνθρώπῳ. Τοῦ-
ναντίον αἱ κατώτεροι τάξεις τῶν ζώων ἔ-
χουσιν ὀφθαλμούς παρ' οἷς ὄχι μόνον ἴχνος
τρόπου τινὸς διευθετήσεως δὲν ὑπάρχει,
ἀλλὰ καὶ παρ' οἷς ὁ σχηματισμὸς εἰκόνης

ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κατὰ τοὺς γνωστοὺς τοῦ-
λάχιστον νόμους τῆς ὀπτικῆς ἀποβαίνει ἐκ
τῶν προτέρων ἀδύνατος.

Γὰρ ἀναριθμήτους τάξεις τοῦ ἰπεράντου
βασιλείου τῶν ζώων, ὧν τοὺς ὀφθαλμοὺς
πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν, διαιροῦσιν αἱ νε-
ώτεροι Ζωολόγοι εἰς ἑπτὰ μεγάλας *Διαιρέ-
σεις (Divisions)*, ἢ *Τμήματα*. Ἐς τούτων ἡ
πρώτη, ἢ καὶ κατωτέρα, περιλαμβάνει τὰ
Πρωτόζωα, ἢ δευτέρα τὰ *Κοιλεπτότερα*
(ἢ *ζωόφυτα*), ἢ τρίτη τὰ *Ἐπιποδέρματα*,
ἢ τετάρτη τοὺς *Σκώληκας*, ἢ πέμπτη τὰ
Ἀρθρόποδα, ἢ ἕκτη τὰ *Μαλάκια*, ἢ ἑβδό-
μη τὰ *Σπορθηλιώτα*.

Ἐκάστη τῶν διαιρέσεων τούτων ὑποδιαι-
ρεῖται εἰς διαφόρους κλάσεις, τάξεις, οἰκο-
γενεῖς, γένη καὶ εἶδη ὡς διδάσκει ἡ Ζωο-
λογία.

Ἐφ' ὅσον κατερχόμεθα εἰς τὰς κατωτέ-
ρας τάξεις τῶν ζώων ἢ μυστηριώδης ἐκείνη
δύναμις ἢν ὀνομάζομεν *Ζωὴν* ἐξουδετεροῦ-
ται. Ἐνῶ λ. χ. παρ' ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἐν-
τελεστέροις ζώοις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς
ὑπάρξεως καὶ καλῆς καταστάσεως ὀργάνων
τινῶν, ἅτινα διὰ τὴν μεγίστην αὐτῶν ση-
μασίαν ὀνομάζομεν εὐγενῆ, ὡς λ. χ. τοῦ
ἐγκεφάλου, τῶν πνευμόνων ἢ τῆς καρδίας,
παρὰ τοῖς ἀτελεσι ζώοις οὐδὲν τούτων πα-
ρατηρεῖται. Τὰ πρωτόζωα δύναται τις νὰ
διαίρησιν εἰς ὅσα θέλει τμήματα, τοῦτο
πράττων οὐδὲν ἄλλο κατορθοῖ ἢ νὰ διαίρη-
σιν τὸ ἐν ἄτομον εἰς δύο ἢ πλείοτερα. Γνω-
στὴ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζωῆς
τῶν σκωλήκων. Ὁ ἄριστος Γενεὸς Ζωολό-
γος *Clapartède* ὅστις μετὰ μεγίστης ὑπο-
μονῆς ἐπεχείρησε νὰ κόπῃ ἀλληλοδιαδό-
χως σκώληκας εἰς δύο, τέσσαρα κλπ. μέρη,
ἐπὶ τέλους ἐβαρύνθη, διότι εἶδεν ὅτι διὰ τοῦ
τρόπου τούτου δὲν ἐπραττεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ
πληθύνῃ τὸ μισαρὸν τῶν σκωλήκων γένος.
Ἐκ τούτου ἐξάγομεν ὅτι παρὰ τοῖς κατω-
τάτοις ζώοις τὰ ὄργανα εἰσὶ μεμιγμένα ἐν
τῷ σώματι, ἀδιακρίτως οὕτως, ὥστε καθ' ἐν
μόριον αὐτοῦ εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐπιδε-
κτικὸν ζωῆς. Τοῦτο καθίσταται ἐτι πιθανώ-
τερον ὅταν σκεφθῶμεν ὅτι τὰ πρωτόζωα δύ-

νανται κατ' ἀρέσκειν νὰ μεταχειρισθῶσιν
ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐλαστικοῦ
αὐτῶν σώματος ὡς ὄργανα κινήσεως, διδόντα
αὐτοῖς σχήματα ἐπιπέδη ἅτινα χρησιμεύου-
σιν ὡς πόδες, ἢ μάλλον εἰπεῖν ὡς πλόκαμοι,
καὶ ὅτι οἱ πλόκαμοι οὗτοι (ὅπως καὶ ἅπα-
σα τοῦ σώματος ἢ ἐπιφανεία) δύναται νὰ
χρησιμεύσωσι ταυτοχρόνως ὡς ὄργανα χω-
νεύσεως. Δικαίως ὕθεν καὶ ὁ διάσημος Ζωο-
λόγος *H. G. Bronn* ἀποκαλεῖ τὴν διαίρη-
σιν ταύτην τῶν ζώων «*Ἀμορφόζωα*,» εἶτε
διότι ταῦτα δὲν ἔχουσι σταθερὸν τι σχῆμα,
εἶτε διότι ἡ ζωὴ αὐτῶν δὲ ἐμμορφώθη εἰσέτι
Ἐνῶ λοιπὸν παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ζώοις τὸ
σῶμα διαίρεται εἰς ὄργανα, ἕκαστον τῶν
ὁποίων ἔχει ἰδιαιτέρον καὶ ἀποκλειστικὸν
σχεδὸν ἔργον, καὶ ἐνῶ ἡ ζωὴ αὐτῶν ἐξαρ-
τᾶται ἐκ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας ἐκάστου
τῶν ὀργάνων τούτων τὸ σῶμα τῶν ἀτελε-
στάτων ζώων εἶναι οὐδέτερον. Τὸν κανόνα
τούτων ἀκολουθοῦσι καὶ αἱ αἰσθήσεις.

Παρὰ τοῖς ἀτελεσι ζώοις αἱ αἰσθήσεις, ἰδί-
ως δὲ αἱ ἀνώτεροι λεγόμεναι ὡς λ. χ. ἡ ἀ-
κοὴ καὶ μάλιστα ἡ ὄρασις, ἢ δὲν ὑπάρχουσι
παντελῶς, ἢ εἶναι ἐσπαρμέναι ἀδιακρίτως
ἀναφαιόμεναι εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώμα-
τος καὶ μηδὲν συγκεντρωμέναι εἰς ἀπο-
κλειστικὸν τι μέρος αὐτοῦ.

Καὶ παρ' ἀνθρώπῳ μὲν καὶ τοῖς ἐντελε-
στέροις ζώοις τὰ ὄργανα τῶν ἐντελεστέρων
αἰσθήσεων φθάνουσι τὸν μέγιστον βαθμὸν
τῆς τελειότητος των, τὰ δὲ τῶν δευτερευ-
ουσῶν εἶναι ἀσθενέστερα. Παρὰ τοῖς ἀτελε-
στέροις ὅμως ζώοις συμβαίνει ὅπως τὸ ἐ-
ναντίον· διότι αἱ μὲν κατώτεροι αἰσθήσεις
εἶναι ὀξύτεραι καὶ συγκεντρῶνται πολλά-
κις εἰς ἰδιαιτέρον ὄργανον, αἱ δὲ ἀνώτεροι
εἰσὶν ἀσταθεῖς καὶ ἀνίσχυροι ἢ ἐλλείπουσι
παντάπασι. Οὕτω λ. χ. πολλὰ ζῶα τῆς
4ης, 5ης καὶ 6ης διαιρέσεως, εἰ καὶ ἀτελε-
ῆχοντα τὸ τῆς ὄρασεως ὄργανον, ἔχουσι ὁ-
μως αἰσθητικὰς προβοσκίδας εἰς τὸ ἔπακρον
εὐαίσθητους οὕτως, ὥστε τὰ ζῶα ταῦτα καὶ
τυφλὰ ὄντα ὀδηγοῦνται κάλλιστα ὑπὸ τῶν
ὀργάνων αὐτῶν τῆς ἀφῆς, ὧν ὁ ἀνθρώπος
στερεῖται παντελῶς. Ἐκτὸς τούτου παρὰ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ΄.)

τις ζῶας παρατηροῦνται ὄργανα ἅτινα εἶ-
ναι ἄδηλον ἂν χρησιμεύωσι πρὸς ὄρασιν ἢ
πρὸς ἄλλην τινὰ αἰσθησίν ἢ εἰς δύο καὶ πε-
ρισσοτέρας συγχρόνως. Οὕτω παρὰ τισὶ *Με-
δούσαις* ὑπάρχουσι μικροτάται φυσαλίδες,
αἵτινες ὑπὸ τινῶν μὲν ἐκλαμβάνονται ὡς ὀ-
φθαλμοί, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς ὠτα. Ἄλλου
πάλιν ἀπαντῶμεν λίαν αἰνιγματώδη ὄργα-
να, ἅτινα ἐκ μὲν τῆς θέσεως αὐτῶν φαίνον-
ται ὄντα προσωρισμένα δι' ὀφθαλμοῦς, ἐκ δὲ
τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν ὁμοιοῦσι μάλ-
λον πρὸς ὄργανα τῆς γεύσεως. Οὐδόλως ὁ-
θεν ἀπίθανον παρὰ τοῖς κατωτάτοις ζώοις
ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄργανον νὰ χρησιμεύῃ εἰς
δύο ταυτοχρόνως ἐργασίας, ἀφοῦ μάλιστα
καὶ παρ' ἀνθρώπῳ ἀκόμη ἐκ τῶν πέντε αἰ-
σθήσεων αἱ δύο μόνον, αἱ καὶ τελειότεραι, ἡ
ἀκοὴ δηλ. καὶ ἡ ὄρασις, κέκτηνται ἀποκλει-
στικὰ ὄργανα. Ἡ βίς λ. χ. καὶ τὸ στόμα ἡ-
μῶν δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ ὄργανα τῆς ὀ-
σφρήσεως καὶ τῆς γεύσεως, ἀλλὰ χρησιμεύ-
ουσι καὶ εἰς ἄλλας φυσικὰς ἀνάγκας, ἢ δὲ
ἀφῆ εἶναι αἰσθησὶς κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥτ-
τον ἐσπαρμένα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ
σώματός μας· διότι δυνάμεθα νὰ ψαύσωμεν
καὶ διὰ τῆς προσάψεως νὰ ἐνοήσωμεν τὰ
ἀντικείμενα τῶσιν διὰ τῶν χειρῶν, ὅσον
καὶ διὰ τῶν ποδῶν· γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὑπὸ
τὴν μασχάλην καὶ τὸν πόδα ἡ αἰσθησις τῆς
ἀφῆς εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, ἢ εἰς τὴν
παλάμην καὶ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων. Δὲν
ἔχει ὅμως οὕτως ὡς πρὸς τὰ ὠτα καὶ τοὺς
ὀφθαλμούς. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ὅτι αἱ δυνάμεις
τῆς ὄρασεως καὶ τῆς ἀκοῆς εἰσὶ παρὰ τοῖς
ἐντελεστέροις ζώοις συγκεντρωμέναι εἰς ἰδι-
αίτερα ὄργανα ὡς ἀποκλειστικὸν αὐτῶν ἔρ-
γον ἔχοντα τὸ ὄραν καὶ τὸ ἀκοῦειν, εἶναι
τεκμήριον τῆς τελειότητος καὶ σχετικῆς αὐ-
τῶν ὀξύτητος. Καὶ τῷ ὄντι· παραβάλλοντες
τὰς αἰσθήσεις πρὸς ἀλλήλας, βλέπομεν ὅτι
ἡ ἀφῆ μὴ ἔχουσα, παρ' ἀνθρώπῳ μάλιστα,
ἴδιον ὄργανον εἶναι ἀσθενεστάτη· διότι ἵνα
ἐνοήσῃ τις ἐν τῷ σκότει τὴν παρουσίαν
ἀντικειμένου τινὸς, διὰ τῆς ἀφῆς μόνον εἶ-
ναι ἀνάγκη νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς ἄμεσον συνά-
φειαν μετὰ τοῦ σώματος, δηλ. νὰ πλησιά-

ση και ἐγγίσση αὐτό· και ἡ γεῦσις δὲ και ἡ ὄσφρησις, μὴ οὔσαι συγκεντρωμένα εἰς ἀποκλειστικά ὄργανα, ἀπαιτοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἄμεσον προσέγγισιν τῶν ἀντικειμένων, ὅπως ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν. Τὸ οὖν ὁμοίως, ἰδίως δὲ ὁ ὀφθαλμὸς τῶν τὰς αἰσθήσεις ταύτας σώας ἐχόντων αἰσθάνονται και τὰ ἀπώτατα ἀντικείμενα ἤχουντα και λάμποντα. Διότι ὅτι δῆποτε και ἂν παραθεχθῶμεν περὶ οὐσίας τοῦ φωτός, ἂν τὸ ὀπτικὸν ἡμῶν νεῦρον δὲν ἦτο ἀρκούντως εὐαίσθητον δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν τελειοποιούντες τὸν ὀφθαλμὸν μας δι' ὀπτικῶν νινῶν ἐργασιῶν λ. χ. τοῦ τηλεσκοπίου νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν κοινωνὸν τοῦ φωτός τοῦ ἐκ τῶν ἀπωτάτων οὐρανίων ἀστέρων προερχομένου.

Παρ' ἀπάσαις ταῖς τάξεσι τῶν ζῶων παρατηρεῖται τοσαύτη ποικιλία ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν διαφόρων ὀργάνων ὥστε θεωρεῖται τις ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ μεθ' ἧς ἐργάζεται ἡ φύσις ἐπινοοῦσα και πλάττουσα ἄπειρον πληθὺν μέσων πρὸς ἐκτέλεσιν ἐνὸς και τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ. Τὸ ὄργανον μόνον τῆς δράσεως παρίσταται ἐν τῇ ζώσῃ φύσει ὑπὸ μορφῆς τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων διαφερούσας, ὥστε ἀμφιβάλλομεν πολλάκις ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ πολλῶν ζῶων χρησιμεύωσιν ἀληθῶς πρὸς ὄρασιν. Καὶ ὄντως ἐκ τῶν ἐπτά διαιρέσεων εἰς ἃς ὑπηγάγομεν τὸ τῶν ζῶων βασιλεῖον εἰς τὰς 6 μόνον τελευταίας παρατηρεῖται ὑπαρξίς ὀφθαλμῶν. Ἄλλ' εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις και τῶν 6 τούτων τὸ ὄργανον τῆς δράσεως εἶναι τόσον ἀτελὲς και προβληματικόν, ὥστε καθίσταται πολλὰκις ἀδύνατον νὰ φητασθῶμεν κατὰ πᾶσον τοῦτο ἐκτελεῖ τὸν προωρισμὸν αὐτοῦ. Διότι οὐδὲν εἶναι δυνατόν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκείνοι, οἵτινες δὲν σύγκεινται πολλάκις εἰμὴ ἐκ λεπτοῦ νεύρου εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται μικρὰ κηλὶς ἐκ πυκτοῦ, νὰ σχηματίζωσιν εἰκόνας τῶν ἀπέναντι αὐτῶν ἀντικειμένων, και νὰ μεταδίδωσιν αὐτὰς εἰς τὸ φέρον αὐτοῦ ἀτόμον. Πρέπει λοιπὸν νὰ υποθέσωμεν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ζῶων τούτων εἶναι φωτοσκοπικοὶ δηλ. χρησιμεύουσιν ἄ-

πλῶς πρὸς συναίσθησιν τοῦ φωτεινοῦ και οὐδὲν περιπλέον, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι και ἐν ἐνὶ λόγῳ πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουσι μέσα πρὸς θλάσιν τοῦ φωτός και σχηματισμὸν εἰκόνας εἰσὶ και ὀνομάζονται *ιδιοσκοπικοὶ*.

Ἐξ ὅσων ἤδη ἐρρήθησαν εἶναι φανερόν ὅτι παρὰ τῇ πρώτῃ και κατωτάτῃ διαιρέσει ἡμῶν, παρὰ «*Πρωτοζῶοις*» τὸ ὄργανον τῆς δράσεως ἐλλείπει παντελῶς. Καὶ ἡ ἀφή ἢ ἀτελεστάτη τῶν αἰσθήσεων φαίνεται ἐπίσης μὴ ὑπάρχουσα παρ' αὐτοῖς, μόνη δὲ ἢ ἐλευθέρᾳ κίνησις τῶν μικροσκοπικῶν τούτων ζῶων διακρίνει αὐτὰ ἐπαισθητῶς τῶν φυτῶν. Ἄλλ' ἡ ἀπουσία αὕτη αἰσθητικῶν ὀργάνων προκύπτει ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως νευρικοῦ συστήματος και ἐγκεφάλου.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ διαιρέσει, ἀνάγονται πλῆθος γνωστῶν ἡμῖν θαλασσίων ὄντων, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζῶσι συγκεντρωμένα κατ' ἀποικίας, ὡς λ. χ. οἱ «*Σπόγγοι*» και τὰ «*Κοράλλια*». Ταῦτα δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ πλῆθος μικροτάτων ζωῶν συνελθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ, και σχηματισάντων κοινὸν σῶμα τρεφόμενον ὑπὸ κοινῶν σωλήνων, μεταβιβαζόντων τὴν τροφήν εἰς ἅπαντα ἐν γένει τὰ ἄτομα τῆς ἀποικίας. Τὰ ζῶα ταῦτα μένουσι πάντοτε ἐν μιᾷ και τῇ αὐτῇ θέσει. Ἄλλ' εἰς τὴν διαιρέσει τῶν «*Κοιλιτεράτων*» ἢ *Zoophytar* ἀνάγονται και ζῶα κινούμενα ἐλευθέρως ὡς λ. χ. αἱ «*Μέδουσαι*», ἐν αἷς τὰ κοινῶς λεγόμενα «*μάτια τῆς θαλάσσης*» ἡμῶν ὧν βρύθει ὁ κόλπος ἡμῶν κατὰ τινὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Παρὰ Κοράλλιοις και Σπόγγοις δὲν παρετηρήθη εἰσέτι οὐδὲν ἔχνος ὑπάρξεως νευρικοῦ συστήματος, εἶναι λοιπὸν ἐπόμενον ὅτι και τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα ἐλλείπουσι παρ' αὐτοῖς. Ἐξ ἐναντίας παρὰ Μέδουσαις παρετηρήθη καθαρῶς ὑπαρξίς νεύρων, ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκονται και ἔχνη τινὰ μέσων πρὸς θλάσιν τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός, και τοὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν καθίσταται ἀνιγματώδες. Το περιεργότατον ὁμοίως εἶναι ὅτι παρὰ τισὶ τῶν ζῶων τούτων ἀναφαίνεται εἰδὸς τι κρυσταλλοειδοῦς φακοῦ, θλάστος ἰσχυρῶς τὸ φῶς,

οὐτινος στεροῦνται ἔχι μόνον πλῆθος τάξεων ζῶων ἀνωτέρας περιωπῆς, ἀλλὰ και ζῶα ἀναγόμενα εἰς τὴν τῶν Σπονδυλωτῶν διαίρεσειν. Ἐπειδὴ ὁμοίως τὸ νευρικὸν σύστημα τῶν Μέδουσῶν εἶναι τόσον ἀδύνατον και στερεῖται κέντρου τινός, διὰ τοῦτο ἄδηλον εἶναι ἂν τὸ τῆς δράσεως ὄργανον χρησιμεύῃ πρὸς διακρίσειν τῶν λαμπόντων ἀντικειμένων και διαβίβασιν αὐτῶν εἰς τὴν συναίσθησιν τοῦ ἀτόμου.

Εἰς τὴν διαιρέσει τῶν «*Ἐχινοδερμάτων*» ἀνάγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζῶα ὧν τὸ σῶμα εἶναι κανονικότατον και ὁμοιάζει ἐξωτερικῶς πρὸς τὸ τῶν φυτῶν μᾶλλον. Τὴν ἐπιφανείαν αὐτοῦ καλύπτει μεμβράνα στερεὰ, κεντρώδης και ἀνώμαλος, ὡς εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ἐκ τῶν διαφόρων θαλασσίων ἀστέρων ἢ *Αστεροειδῶν* και τῶν *Ἐχινοειδῶν* (ἀχινιδῶν) Μόνον παρὰ τοῖς πρώτοις εὐρίσκει τις τοὺς ὀφθαλμοὺς κἄπως ἀνεπτυγμένους, ἐνῶ παρὰ τοῖς ἄλλοις οὗτοι εἰσὶ προβληματικοὶ συγχείμενοι μόνον ἐκ κηλίδων τινῶν πυκτοῦ, ὧν ἡ χρῆσις μένει ἄγνωστος. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν θαλασσίων ἀστέρων κείνται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ἀκτίνων ἢ ποδῶν ἢ πλοκάμων τοῦ ζώου οἵτινες κάμπτουσι πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω ὅθεν ἔρχεται τὸ φῶς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι κἄποτε ὑπέρογκος, φθάνων ἀπὸ 80 μέχρι 200. Οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι εἶναι συσσωρευμένοι εἰς ἕν μέρος τοῦ πλοκάμου, ἔχουσι σχῆμα κανονικόν, και κείνται ὑπὸ εἰδός τι κοινοῦ κερρατοειδοῦς χιτῶνος. Τὰ λευκὰ ταῦτα ὄργανα κείνται ἐπὶ μίσχου ἢ ποδὸς κάτωθεν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ ἐξωγκωμένον ἄκρον νεύρου.

Τὴν τετάρτην διαιρέσει τῆς ταξινομίας ἡμῶν ἀποτελοῦσιν, ὡς γνωστὸν, οἱ «*Σκώληκες*». Ὁ Κος *L. Rucktmeyer* λέγει ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τῶν σκώληκων πρέπει νὰ θεωρηθῶμεν ὡς κοινὸν δοχεῖον, εἰς τὸ ἑποῖον οἱ ζωολόγοι ρίπτουσι τὰς τάξεις ἐκεῖνας τῶν ζῶων ἃς δὲν δύνανται νὰ κατατάξωσιν εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος. Οὐδὲν ὅθεν παράδοξον ὅτι σκώληκας εὐρίσκομεν ὅπου και ἂν στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας ἐπὶ τῆς

ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐντὸς αὐτῆς, εἰς σπήλαια, ἐν τῇ θαλάσῃ, παρὰ τοὺς πόλους και ὑπὸ τὸν Ἰσημερινόν. Μ' ὅλον τὸ ἀηδὲς αὐτῶν ὄνομα τὰ ζωῶνα ταῦτα εἶναι ἀληθῆς πηγὴ πολυτίμων γνώσεων διὰ τοὺς φυσιοδίφας. Αἱ κατωτέρας πρὸ πάντων τάξεις σκοτίζουσι πολὺ τοὺς περὶ τὴν φυσιολογίαν ἀσχολούμενους, διότι μόλονότι, καθ' ἐν τῶν ζῶων τούτων φαίνεται ἀποτελοῦν ἐν ἀτόμον κινούμενον ἐλευθέρως, ἂν ὁμοίως τάμωμεν τοιοῦτόν τινα σκώληκα εἰς δύο μέρη, ἐκ τοῦ ἐνὸς ἀτόμου θέλουσι σχηματισθῆ δύο, ἀναπληρουμένων βαθμηδὸν τῶν ἐλλειπόντων μερῶν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι και παρὰ τοῖς σκώληξιν ἢ ἀτομικότης δὲν ἀνεπτύχθη εἰσέτι, ἀλλ' ὅτι αἱ εἰδικαὶ δυνάμεις τῶν ὀργάνων εἰσὶ μεμιγμένα ἀδιακρίτως ἐν τῷ σῶματι οὕτως, ὥστε ἡ ἀπώλεια μέρους τινὸς τοῦ σώματος δύναται νὰ ἀναπληρωθῆ κατὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ὑπολειπομένου. Τοῦτου τεθέντος τὸ νευρικὸν σύστημα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἕν μόνον κέντρον, διότι τότε δὲν θὰ ἦσαν και τὰ δύο τμήματα τοῦ ζώου ἐπιδεκτικὰ ζωῆς, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον τὸ μέρος ὅπερ θὰ περιεῖχε τὸ νευρικὸν κέντρον. Καὶ τῷ ὄντι παρὰ τοῖς σκώληξιν παρετηρήθη ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ κέντρα τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐκ τούτου δὲ ἐξηγεῖται διατί τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος αὐτῶν εἶναι ἐπιδεκτικὰ ζωῆς και μετὰ τὴν ἀποτομὴν αὐτῶν. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα οἱ σκώληκες ἔχουσι κεφαλὴν, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρει τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶναι δὲ μυστήριον πῶς αὕτη μετὰ τῶν ὀργάνων τῆς δράσεως ἀναπτύσσεται και ἀναπληροῦται εἰς τὰ μέρη ὅπου ἐλλείπει ἔταν τὸ σῶμα διαίρεθῆ εἰς δύο ἢ περισσώτερα τμήματα.

Τοὺς σκώληκας διαίρουσιν οἱ ζωολόγοι εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας δηλ. εἰς σκώληκας ἄνευ τμημάτων και εἰς σκώληκας ὧν τὸ σῶμα φαίνεται ἐξωτερικῶς διαιρεθὲν εἰς πολλὰ τμήματα. Πιθανῶς παρὰ τοῖς τελευταίοις ἕκαστον τμήμα ἀναλογεῖ πρὸς ἕν ἀτόμον· δὲν ἐναπόκειται ἕμως εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν τὰ καθέκαστα τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν θαυμασίων τούτων ζῶων και νὰ ἀπο-

φανθώμεν περί τῆς φυσιολογικῆς ἀξίας ἐκάστου τῶν τμημάτων αὐτῶν. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἰδίως ἐνταῦθα εἶναι ὅτι παρὰ τοῖς σκώληξι παρατηροῦνται διάφοροι βαθμοὶ ἀναπτύξεως τοῦ ὄργανου τῆς δράσεως. Οἱ σκώληκες ἄνευ τμημάτων ἔχουσιν ἐν γένει ὀφθαλμοὺς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένους τῶν ἄλλων. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ κατατάξωμεν τὰ ζῶα ταῦτα εἰς διαφόρους τάξεις ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀφθαλμῶν διότι τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι τόσον ἀσταθὲς καὶ παρουσιάζεται ὑπὸ τσαύτην ποικιλίαν μορφῶν, ὥστε καὶ ὁ φλεγματικώτερος φυσιολογικῆς δύναται νὰ τραχηθῆ. Οὕτως, ἐνῶ τὸ ζῶον ἔχει πολλάκις ὀφθαλμοὺς κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ζωῆς του, χάνει αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἀναπτυσσόμενον. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι τινες σκωλήκων εἰς τὴν αὐτὴν ἀναγόμεναι τάξιν, καὶ ἔχουσαι μεγίστην μὲν κατὰ ἄλλα πρὸς ἀλλήλας σχέσιν, μεγίστας ὅμως διαφορὰς ὡς πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν *Νημεριδιέων*, λ. γ. τῶν λεπτῶν ἐκείνων καὶ μικροτάτων σκωλήκων, ἔχομεν ἐξ ἑνὸς μὲν ζῶα τυφλά, ἐξ ἄλλου δὲ τοιαῦτα μὲ δύο, τέσσαρας, πέντε καὶ περισσοτέρους ὀφθαλμοὺς. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν φέρουσιν εἰς τὸ μέτωπον δύο σειρὰς ὀφθαλμῶν, ἄλλοι δὲ πλῆθος ὀφθαλμῶν εἰς ἡμικύκλιον τεταγμένων, ὡς ἡ «*Ήμικυκλία*» κλπ. Καὶ αἱ *Βδέλλαι* τὴν αὐτὴν ἀστάθειαν ἔχουσιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως οὗτοι κείνται καμπυλοειδῶς εἰς τὸ ἄκρον τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἢ εἶναι τεταγμένοι εἰς διπλὴν σειρὰν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς. Μεταξὺ τοῦ πυκτοῦ εὐρίσκειται παρ' ἐκάστῳ ὀφθαλμῷ ἓν ὑελοειδὲς σῶμα ἔχον σχῆμα κυλίνδρου ἢ κώνου. Ἄλλαι πάλιν μ' ὄλον τὸν πλοῦτον τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φυλῆς εἰς ἂν ἀνάγονται εἶναι τυφλαί.

Γενικῶς παρὰ τοῖς κατωτάτοις σκώληξιν ὑπάρχουσι μόνον μικραὶ κηλίδες πυκτοῦ συμμετρικῶς τοποθετημέναι πλησίον ἢ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου. Τὰς κηλίδας ταύτας δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς ἐπεχούσας τόπον

ὀφθαλμῶν, διότι κείνται εἰς θέσιν ἐνθα παρ' ἄλλαις ὑψηλοτέραις τάξεσι σκωλήκων ὑπάρχουσιν ὀφθαλμοὶ ὁποσοῦν καλῶς ἀνεπτυγμένοι. Ζήτημα εἶναι ὅμως ἂν αἱ κηλίδες δύνανται νὰ διακρίνωσι τὸ φῶς. Τοῦτο συμβαίνει πιθανῶς παρὰ τοῖς σκωλήξιν ἐκείνοις, παρ' οἷς αἱ ἐκ πυκτοῦ κηλίδες φαίνονται ἀποτελοῦσαι τὸ περιχύλωμα μόνον μικροτάτων ὄργάνων δυνάμενων νὰ θλάσιν τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτὸς καὶ εἰς ἄμεσον συνάφειαν μετὰ νεύρων ὄντων. Παρὰ τισιν ὑπάρχουσι διπλαῖ κηλίδες πυκτοῦ, ἐξ ὧν ἐκάστη κέκτηται λεπτότατόν τι καὶ μικροσκοπικὸν κρυστάλλινον ῥαβδίον ἢ κάρφος. Παρ' ἄλλοις οἱ δύο ὀφθαλμοὶ συνεννοῦνται εἰς ἓνα ἐνῶ ἄλλοι ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς διπλοῦς καὶ συνθέτους, συγκειμένους ἐκ πολλῶν κρυσταλλοειδῶν καρφίων ἀκτινοειδῶς ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου τοποθετημένων. Σκώληκες τινες ἔχουσι πλῆθος ὀφθαλμῶν συμμετρικῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κειμένους, ἄλλοι ἔχουσιν αὐτοὺς κεκρυμμένους ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον ἀνεπτυγμένους, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ὅτε κέκτηνται καὶ βλαβῆν τινὰ ἀναπτύξεως. Πλεῖστοι σκώληκες ζῶντες ἐν τῷ σκότει στεροῦνται, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὀφθαλμῶν. Μεταξὺ τῶν σκωλήκων καὶ τῶν δύο κατηγοριῶν γνωρίζομεν πλῆθος μέγα ζῶων παρασιτικῶς ἐντὸς τοῦ σώματος πολλῶν ζῶων ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτοι στεροῦνται ἐπίσης ὀφθαλμῶν. Ἄλλα γένη ζῶων παρασιτικῶς μὲν ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος τῶν ζῶων καὶ ταῦτα ὡς ἐν τῷ φωτὶ εὐρισκόμενα ἔχουσι πολλάκις ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεπτυγμένους.

Οἱ ἐντελέστεροι σκώληκες πρὸ πάντων τὰ *Χαιτόποδα* δηλ. οἱ φέροντες εἰς τὴν κεφαλὴν μάλιστα ὀλόκληρον χαιτὴν ἐκ μακρῶν καὶ λεπτοτάτων πλοκάμων ἢ ποδῶν, ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς συμμετρικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ τμήματος τῆς κεφαλῆς τεταγμένους. Οὗτοι σύγκεινται ἰδίως ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἐκ πυκτοῦ καὶ εἶδους τινὸς κρυσταλλοειδοῦς φακοῦ, ἔχοντος ἄλ-

λατε μὲν σχῆμα σφαιρικόν, ἄλλοτε δὲ ὡσεὶ δέ; Πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ ὀφθαλμῷ εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ πυκτοῦ δύο ἢ τρεῖς φακοί. Ἐντελέστεροι εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς «*Ἀλκιόπης*» καὶ εἰς τὰ *Χαιτόποδα* ὅμως ἢ θέσις τῶν ὀφθαλμῶν ἀλλάσσει εὐκόλως. Ἡ «*Ἀμφιχορία*» ἀντὶ νὰ ἔχη αὐτοὺς εἰς τὴν κεφαλὴν, τοὺς ἔχει εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ σώματος τμήμα. Οἱ «*Πολυὸφθαλμοι*» πάλιν, ὡς ἡ «*Myzicola parasita*», ἔχουσι δύο ὀφθαλμοὺς ἔμπροσθεν καὶ τέσσαρας ὀπίσθεν καὶ ἀνὰ δύο εἰς τὰ πλάγια τῶν τεσσαράκοντα τμημάτων τοῦ σώματός των. Ὁ δὲ «*Ἄργος*» ἔχει 42—44 ὀφθαλμοὺς ἔμπροσθεν καὶ 10 ὀπίσθεν μὴ ἀκούσιος ὅμως εἰς τούτους ἔχει καὶ αὐτὸς ἀνὰ δύο εἰς τὰ πλάγια τῶν πολλῶν τμημάτων αὐτοῦ παρέχων οὕτως ἡμῖν ζῶσαν εἰκόνα τοῦ πανόπτου Ἄργου τῆς μυθολογίας. Ἡ «*Σαβέλλα*» ἔχει πλῆθος ὀφθαλμῶν εἰς τὰ ἄκρα καὶ τὰς διακλαδῶσεις τῶν βραγχίων δι' ὧν ἀναπνέει. Καὶ τίς δύναται νὰ ἐκθέσῃ διὰ λόγον τὰς ἰδιοτροπίας ἀπασῶν τῶν τάξεων τῆς διαιρέσεως ταύτης τῶν σκωλήκων, καὶ τὴν ποικιλίαν ἧτις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ κατασκευῇ, τῇ θέσει καὶ τῷ ἀριθμῷ τῶν ὀπτικῶν ὄργάνων; Δυνάμεθα νὰ τοὺς παραβάλωμεν ἴσως μὲ οἰκοκυραίους, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἀνοίγουσιν εἰς τὴν πρόσοψιν τῆς οἰκίας των 4, ἄλλοι 5, 10, 15, κλπ. παράθυρα, οἱ δὲ ἀνοίγουσι τοιαῦτα καὶ εἰς τὰ ὀπίσθια, τινὲς δὲ μὴ ἀρκούμενοι εἰς ταῦτα κατασκευάζουσι θυρίδας καθ' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν πλευρῶν τῆς οἰκίας των. Ἐξ ἐναντίας ἄλλοι ἀντιθέτους περὶ φωτὸς ἔχοντες ἰδέας εὐχαριστοῦνται μὲ ἐν ἢ δύο παράθυρα, ἢ καὶ ἀποφεύγουσι καθ' ὀλοκληρίαν τὸ φῶς, ἐνῶ ἄλλοι κατὰ μὲν τὴν νεότητά των ἔχουσι παράθυρα πρὸς τὸ φῶς, γηράσκοντες ὅμως κλείουσι αὐτὰ βυθίζόμενοι μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των εἰς ἀπόλυτον σκότος.

Εἰς τὴν μεγίστην καὶ πολλῆς προσοχῆς ἀξίαν *Διαιρέσιν* τῶν «*Ἀρθροπόδων*» ἀναγονται πλῆθος γνωστῶν ἡμῖν ζῶων. Τὸ σῶμα αὐτῶν σύγκειται ἐκ περιορισμένου ἀριθμοῦ τμημάτων, ἅτινα κατὰ τὸ μᾶλλον

ἢ ἥττον διαφέρουσι ἀπ' ἀλλήλων. Ὀργανάτινα, τὰ ὅποια παρὰ σκώληξιν ἀναφαίνονται ἐφ' ἐκάστου τμήματος τοῦ σώματος, παρ' ἀρθροπόδοις συγκεντροῦνται εἰς κοινὸν αὐτοῦ μέρος. Μολοντί δὲ πολλὰ τμήματα φαίνονται ἐξωτερικῶς μεγίστην πρὸς ἀλληλα ὁμοιότητα ἔχοντα, διαφέρουσι ὅμως πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἢ ἀνατομικὴν αὐτῶν κατασκευὴν. Παρὰ τοῖς ζῴοις λοιπὸν τῆς διαιρέσεως ταύτης ὑπάρχει ἤδη μεγάλη τάσις πρὸς συγκέντρωσιν καὶ παύει πλέον τὸ αὐθαίρετον ἐκείνο καὶ ἰσχυρῶν καὶ αὐτοκέφαλον τῶν διαφορῶν τοῦ σώματος μερῶν, ὅπερ παρατηρεῖται παρὰ τοῖς σκώληξι, παρ' οἷς, ὡς γνωστὸν, ἕκαστον τμήμα ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν ἰδιαίτερον καὶ αὐτοτελὲς ἄτομον, ἱκανὸν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ζῆσῃ. Ἐνῶ δὲ παρὰ τοῖς τελευταίοις τούτοις ἢ ἐν λόγῳ ἀναρχία, ἢ πιστῶς συμμερίζεται καὶ τὸ τῆς δράσεως ὄργανον, τοσαύτην δεικνύον ἀστάθειαν, οὐδόλως ἐπέτρεπεν ἡμῖν νὰ κατατάξωμεν τὰ εἰς τοὺς σκώληκας ἀναγόμενα ζῶα, κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν παρ' Ἀρθροπόδοις ἢ κατὰ τάξιν αὐτῆ καθίσταται ὁποσοῦν δυνατὴ.

Γενικῶς οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ζῶων τῆς διαιρέσεως ταύτης εἴτε ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς τῶν σκωλήκων εἴτε εἶναι ἔτι ἐντελέστεροι. Καὶ κείνται μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἀναφαίνονται ὅμως ὡς καὶ παρὰ σκώληξι καὶ εἰς ἄλλα τοῦ σώματος μέρη.

Ὁ *Gegenbaur* διαιρεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν «*Ἀρθροπόδων*» ὡς ἑξῆς.

A. Ὄφθαλμοὶ ἄνευ κερατοειδοῦς χιτῶτος.

1) Ὄφθαλμοὶ ἀπλοῖ.

2) Ὄφθαλμοὶ σύνθετοι.

B. Ὄφθαλμοὶ μετὰ κερατοειδοῦς χιτῶτος.

1) Ὄφθαλμοὶ ἀπλοῖ.

2) Ὄφθαλμοὶ σύνθετοι.

α) μετ' ἀπλοῦ κερατ. χιτῶτος.

β) μετὰ συνθέτου κερατ. χιτῶτος.

Ὄφθαλμοὶ ἀπλοῖ ἄνευ κερατοειδοῦς χιτῶ-

ρος αναφαίνονται ἰδίως εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τῶν *Ἐντομοστράκων*. Παρ' αὐτοῖς ἕκαστος ὀφθαλμὸς σύγκειται ἐκ μόνου ἐνὸς κρυσταλλίνου λεπτοῦ βελδίου ἢ κάρφου, κειμένου ἐντὸς πυκτοῦ. Οἱ δύο ὀφθαλμοὶ εὐρίσκονται πλησιέστατα ἀλλήλων ἐνούμενοι ὑπὸ τοῦ πυκτοῦ εἰς ἓν ὄργανον· καὶ ἄλλοτε μὲν κείνται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἄλλοτε δὲ μακρότερον ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε νεῦρόν τι ἐκτελεῖ τὴν μεταξὺ αὐτῶν συγκοινωνίαν. Τὰ *Ἐλικόποδα* (*Cirripedia*), οὕτως καλούμενα διότι ἔχουσι πολλοὺς πόδας παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς ἐλικίας τοῦ κισσοῦ, καὶ τὰ *Ῥιζοκέφαλα* τῆς φυλῆς τῶν Μαλακοστράτων ἔχουσι κατ' ἀρχάς μὲν τοιοῦτους ὀφθαλμοὺς, ὅταν δὲ ἀναπτυχῶσι, χάνουσι αὐτούς. Ἐπίσης καὶ τὰ *Κωπήποδα*, ἐν αἷς «Κύκλωψ ὁ Τετρακέρατος» (*Cyclops quadricornis*). Τὸ ὄνομα τοῦ ζώου τούτου προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου ἓνα μόνον ἐμφανὲν ὀφθαλμὸν ὡς ὁ Κύκλωψ τοῦ Ὁμήρου. Τὰ *Ὀστρακοειδῆ*, εἰς ἃ ἀνάγονται οἱ φύλοι τοῦ ὕδατος, ἐκτὸς τοῦ μεγάλου αὐτῶν συνθέτου ὀφθαλμοῦ, περὶ οὗ γίνεται λόγος κατωτέρω, ἔχουσι πρὸ αὐτοῦ καὶ ἓνα μικρὸν ἄπλοῦν ὀφθαλμὸν, ὅστις εὐρίσκεται καὶ παρὰ *Βραγχιπόδοις*.

Εἰς πολλὰ ἐλευθέρως ζῶντα *Κωπήποδα* ἀπαντᾷ τις τὸν ὀφθαλμὸν κεχωρισμένον κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον σαφῶς εἰς δύο μέρη. Παρὰ τισιν εὐρίσκονται πολλὰ κρυσταλλοειδῆ κάρφη, καὶ οὕτως ὁ ὀφθαλμὸς καθίσταται πολλαπλοῦς, ὡς εἶναι ὁ σύνθετος ὀφθαλμὸς τῶν *Ὀστρακοειδῶν*. Οὗτος σύγκειται ἐκ τοῦ νεύρου, τοῦ πυκτοῦ καὶ πλήθους κρυσταλλοειδῶν κώνων, οἵτινες πρὸς τὰ ἔξω καλύπτονται ὑπὸ κοινῆς τινοῦ διαφανοῦς μεμβράνης, ἣν δυνάμεθα νὰ παραλληλῆσωμεν πρὸς τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἔχομεν ὀφθαλμοὺς ἄνευ κυρίως κερατ. χιτῶνος ἀλλὰ συνθέτους ὡς καὶ παρὰ τισι σκώληξι. Τὸ αὐτὸ ἀπαντῶμεν καὶ εἰς ἄλλας κατωτέρας τάξεις *Μαλακοστράκων*, ὡς λ. χ. παρ' *Ἴσοπόδοις*, ἔνθα ἀναφαίνονται δύο ὀφθαλμοὶ

σύνθετοι, ἐνῶ πολλὰ ζῶα τῆς τάξεως ταύτης εἰσὶ τυφλά.

Ἄπλοῦν ὀφθαλμὸν μὲ ἄπλοῦν κερατ. χιτῶνα ἔχει ὁ «Κορυκαῖος γερμανός» (*Corycaeus germanus*) παρ' ᾧ οὗτος εἶναι ὑπερμεγέθης, ὁ δὲ κρυστάλλινος κώνος δύναται νὰ φθάσῃ τὸ μῆκος τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὅλου σώματος. Ἡ πρὸς τὰ ἔξω πρὸ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς κώνου κειμένη μεμβράνη λαμβάνει σχῆμα φακοῦ καὶ χρησιμεύει ἀληθῶς ὡς βοηθητικῆ τῆς ὄρασεως.

Συνθέτους ὀφθαλμοὺς μετ' ἄπλοῦ κερατ. χιτῶνος ἔχουσι πολλάκις τὰ *Ἀραχνοειδῆ*. Πολλὰ κρυσταλλοειδῆ βελδία συνεννοῦνται ἐνταῦθα εἰς ἓν ὄργανον καλυπτόμενον ἐξωτερικῶς ὑπὸ κοινῶν κερατ. χιτῶνος ὅστις κυρτοῦται ὡς φακός, τόσον ἐξωτερικῶς ὅσον καὶ ἐσωτερικῶς. Τὸ μεταξὺ τῶν διαφόρων βελδίων διάστημα πληροῦ πρὸς τὰ ἔσω μάλιστα τὸ πυκτὸν ὅπερ προχωρεῖ γύρω τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ γύρου τοῦ φακοῦ, σχηματίζον περὶ αὐτοῦ δακτυλοειδῆ κύκλον ὅμοιον πρὸς ἱρίδα. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχουσι κυκλοτερεῖς ἴνες, αἵτινες συσπλεγόμεναι στενεύουσι τὸ ἐκ πυκτοῦ δακτύλιον. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἀναφαίνεται κατὰ πρῶτον ἱρίξ καὶ ἡ πρώτη ὑπαρξίς τρόπου τινὸς διευθετήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ. Εἰς πολλὰς ἀράχνας παρατηρεῖ τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ ζωνρὰν μεταλλικὴν λάμψιν, ἣτις προέρχεται ἐκ στρώματος λεπτῶν κόκκων κειμένων εἰς τὸ βῆθος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐφ' ᾧ ὄν θλάται τὸ φῶς.

Συνθέτους ὀφθαλμοὺς μετὰ συνθέτου κερατ. χιτῶνος ἔχουσι τέλος τὰ *Μαλακόστρακα* καὶ τὰ *Ἐντομα*. Ἐδῶ ἐξογκοῦται τὸ ἄκρον τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, περὶ δὲ τῆς ἡμισφαιρικῆς αὐτοῦ ἐξογκώσεως κείνται ἀκτινοειδῶς τοποθετημένα πλήθος κρυσταλλοειδῶν κάρφων ἢ ἐπιμήκων πυραμίδων σχηματίζουσῶν ὀφθαλμὸν, οὗ ἡ ἐπιφάνεια εἶναι κυρτὴ καὶ φαίνεται ἐξῶθεν συγκειμένη ἐκ λεπτοτάτου ψηφιδωτοῦ. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη καλύπτεται ὑπὸ διαφανοῦς μεμβράνης, ἣτις σχηματίζει δι' ἕκαστον στοιχεῖον τοῦ

ψηφιδωτοῦ μικρὸν φακὸν ἐσωτερικῶς κυρτὸν θλώντα τὸ φῶς. Ἡ διαίρεσις τῆς μεμβράνης τῆς καλυπτούσης τὸ ὄργανον εἰς μικρότατα τμήματα ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κρυσταλλοειδῶν πυραμίδων τῶν σχηματίζουσῶν τὸν σύνθετον ὀφθαλμὸν, ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐσωτερικὴ, ὡς παρὰ *μαλακοστράκους*, καὶ τότε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ἐξωτερικῶς λεία, ἄλλοτε δὲ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἐξωτερικὴ, καὶ τότε ὁ ὀφθαλμὸς φαίνεται συγκειμένος καὶ ἐξωτερικῶς ἐκ λεπτοτάτου ψηφιδωτοῦ.

Παρὰ τοῖς συνθέτοις τούτοις ὀφθαλμοῖς, ἕκαστη τῶν κρυσταλλοειδῶν πυραμίδων ἀναλογεῖ πρὸς ἓνα ἄπλοῦν ὀφθαλμὸν. Τὸ αὐτὸ δέον νὰ παραδεχθῶμεν καὶ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους οὗς ὠνομάσαμεν συνθέτους καὶ ἄνευ κερατοειδοῦς χιτῶνος, καὶ οὗς ἀπνητήσαμεν παρὰ τισι σκώληξι, παρ' ὀστρακοειδέσι καὶ παρ' ἰσοπόδοις. Οἱ σύνθετοι λοιπὸν ὀφθαλμοὶ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄθροισματα ἄπλων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κρυσταλλίνων πυραμίδων τῶν συνηχόμενων πρὸς σχηματισμὸν ἐνὸς συνθέτου ὀφθαλμοῦ εἶναι διάφορος, ὥστε παρὰ τισι μὲν ἀπαντῶνται δύο μόνον, παρ' ἄλλοις δὲ πολλὰ χιλιάδες! Εἰς ὅλους τοὺς συνθέτους ὀφθαλμοὺς ἡ ἄκρα τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἐξογκοῦται, αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν κρυσταλλοειδῶν πυραμίδων συνεννοῦνται τόσον στενῶς μετ' αὐτῆς, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἐνεπήχθησαν ἐντὸς τῆς ἐξογκώσεως ταύτης τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.

Ἐπειδὴ καὶ παρ' ἀρθροπόδοις ἄλλοῦ μὲν εὐρίσκεται ἓν εἶδος ὀφθαλμῶν, ἄλλοῦ δὲ πάλιν ἄλλο, ἄλλοῦ τέλος δύο ταυτοχρόνως, διὰ τοῦτο καὶ παρ' αὐτοῖς ἐπικρατεῖ μεγίστη ποικιλία δυσκολεύουσα μεγάλως τὴν συστηματικὴν αὐτῶν κατάταξιν. Ἡ ποικιλία αὕτη αὐξάνεται διὰ τοῦ ὅτι πολλάκις εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζώου ὑπάρχουσιν ὀφθαλμοί, οὗς ἀναπτυσσόμενον χάνει, λαμβάνον ἀντ' αὐτῶν τελειότερους ἢ καὶ τ' ἀνάπαλιν. Διὰ τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ σειρὰν

τὰς διαφόρους τάξεις τῆς διαίρεσεως ταύτης καὶ τὰς ἰδιοτροπίας αὐτῶν.

Ἄπαντα σχεδὸν τὰ *Μαλακόστρακα* (*Crustacea*) κέκτηνται ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ τὰ παρασιτικῶς ζῶντα χάνουσι αὐτοὺς ὅταν ἀναπτυχθῶσιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ζῶων τούτων εἰσὶ διάφοροι. Οἱ ἄπλοι σύγκεινται ἐκ κρυσταλλοειδοῦς τινοῦ κάρφου περιστοιχίζομένου ὑπὸ πυκτοῦ, κάτωθεν τοῦ ὀποίου κείνται τὸ ὀπτικὸν νεῦρον. Τὸ ὄργανον καλύπτεται ἐξωτερικῶς ὑπὸ κυρτοῦ κερατ. χιτῶνος ἢ ἀπλῆς τινοῦ διαφανοῦς μεμβράνης. Καὶ οἱ σύνθετοι ὀφθαλμοὶ καλύπτονται εἴτε ὑπὸ ἄπλου εἴτε ὑπὸ συνθέτου κερατοειδοῦς χιτῶνος, δικιρουμένου εἰς διάφορα κανονικὰ πλευρῖα ὡς ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀδάμαντος. Τὰ πλευρῖα ταῦτα εἶναι ἢ τετράγωνα ἢ ῥομβοειδῆ, ἢ ἐξάγωνα. Κάθε πλευρῖον ἀποτελεῖ τὴν βῆσιν πυραμίδος εἰς τὴν κορυφῆν τῆς ὀποίας εἰσέρχεται μία διακλάδωσις τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου. Ἐφ' ἕκαστου νευρικοῦ κυλίνδρου κείνται κρυσταλλοειδῆς τι σῶμα κωνικοῦ ἢ πολυγώνου σχήματος. *Μαλακόστρακα* τινὰ ἔχουσι ἀπλοὺς ταυτοχρόνως δὲ καὶ συνθέτους ὀφθαλμοὺς.

Οὗτοι κείνται ἄλλοτε μὲν ἀμέσως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ζώου καὶ τότε τὰ ζῶα ὀνομάζονται «*Ἐδρόφθαλμα*», ἄλλοτε δὲ ἐπὶ ἰδιαιτέρων πρὸς τοῦτο μίσχων ἢ ποδῶν καὶ τότε φέρουσι τὸ ὄνομα «*Ποδόφθαλμα*». Δευτερεύοντες ὀφθαλμοὶ ἀναφαίνονται κατ' ἐξαιρέσιν καὶ εἰς μέρη μακρὰν τῆς κεφαλῆς κείμενα, λ. χ. εἰς τὸ ἄκρον τῶν σιαγόνων ἢ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἐσχάτου τμήματος τῆς κοιλίας.

Ἐν εἶδος *Φυλλοπόδων*, τὰ μικροσκοπικὰ «*Κλαδοκέρατα*», ἔχουσι ἓνα μέγαν σύνθετον ὀφθαλμὸν, πρὸ αὐτοῦ δὲ πολλάκις ἓνα μικρότερον. Ὁ σύνθετος ὀφθαλμὸς συνίσταται πολλάκις ἐκ πλήθους μεγάλων κρυσταλλοειδῶν σωματίων, περὶ τῆς ἐκ πυκτοῦ κηλίδος τοῦ ὀφθαλμοῦ κειμένων, ὅταν δὲ τὸ φῶς διέρχεται δι' αὐτῶν, φαίνονται ὡς περιδέρραιον ἢ στέφανος ἐξ ἀδαμάντων (βοηθεῖα βεβχίως τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς φαντασίας). Ἐν ἄλλο εἶδος *Φυλλοπόδων* ἐ-

χει ὀφθαλμούς λίαν εὐκινήτους ἐπὶ τῆς ἄκρας ποδὸς τινος τοποθετημένους. Αἱ «Παλαιάδα» ἢ ἔχουσι δύο συνθέτους ὀφθαλμούς ἢ εἶναι τυφλαί. Οἱ σύνθετοι ὀφθαλμοὶ τῶν «Ξιφουρῶν» κείνται μακρὰν ἀλλήλων, εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς κεφαλῆς των ἔχουσι δύο ἄπλους.

Τὰ Ἰσόποδα ἔχουσι δύο ὀφθαλμούς συσσωρευμένους ἢ συνθέτους ἀνευ ὄρωσ ποδῶν, ἢ δὲ «τυφλὴ Μονολίστρα» (*Monolistra coeca*) κατοικεῖ εἰς τὰ ὕδατα σπηλαίου τινός. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Ἀμφιπόδων ἔχουσι πολλὰ πλευρία. Αἱ Ἀκαρίδες ἢ θαλάσσιαι ἀκαρίδες (εἰς ἄς καὶ αἱ ἡμέτεραι Καρίδες) ἔχουσι τὰ ὄργανα τῆς ὄρασεως καὶ κατὰ τῆς ἀφῆς εἰς ἰδιαίτερα τμήματα ἐξέχοντα τοῦ λοιποῦ σώματος. Τὰ τμήματα ταῦτα εἰσὶ παρά τισι μακρὰ καὶ εἰς τὸ ἔπακρον εὐκινήτα. Πολλαὶ ἀκαρίδες δὲν ἔχουσιν εἰμῆ δύο ὀφθαλμούς ἐνῶ ἄλλαι παρασιτικῶς ζῶσαι εἰσὶ τυφλαί. Καὶ οἱ κυρίως Ἀστακοὶ ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἐπὶ μακρῶν ποδῶν. Ἐν εἶδος ζῶν εἰς τὰ ὕδατα τῶν σπηλαίων τοῦ Μαιμούθ ἐν Κεντούκη τῆς Β. Ἀμερικῆς ἔχει ὀφθαλμούς ἐφαρμένους ὡς ἐκ τοῦ σκότους ἐν ᾧ εἶναι ἠναγκασμένοις νὰ κατοική. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀστακῶν καὶ πολλῶν ἀκαρίδων ἔχουσι πολλὰ πλευρία, δηλ. εἰσὶ σύνθετοι ὡς δύναται τις εὐκόλως νὰ παρατηρήσῃ δι' ἄπλου μικροσκοπίου, ὅτε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ὡς λεπτότατον ὕφασμα ἢ δίκτυον οὐτινος αἰ ὄπαι εἰσὶ κανονικώτατα τετράγωνα.

Αἱ Ἀράχνη ἐκτὸς τῶν παρασιτικῶν κέκτινται πάντοτε ὀφθαλμούς. Οὗτοι εἰσὶν ἄλλοτε μὲν ἄπλοι, ἄλλοτε δὲ ἐξωτερικῶς ἄπλοι, ἐσωτερικῶς ὅμως σύνθετοι. Καὶ ἡ τάξις καὶ θέσις αὐτῶν ἀλλάσσει πολλάκις. Ὁ ἀριθμὸς των δύναται ν' αὐξήσῃ ἀπὸ 2 μέχρι 42, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἔχομεν 8 σπανιώτερον δὲ 6, εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κεφαλικοῦ θώρακος τοποθετημένους. Αἱ Ὀπιλιονειδεῖς ἀράχνη (αἱ μακροῦς καὶ λεπτοῦς πόδας ἔχουσαι) φέρουσι λ. χ. εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν 3 ἢ 4 μόνον ὀφθαλμούς,

ἐξ ὧν οἱ δύο οἱ καὶ μεγαλειότεροι ἴστανται ἐπὶ ἰδιαίτερου ἐξογκώματος. Ἐν εἶδος *Πετροπίδων* ἔχει τέσσαρας ὀφθαλμούς, ὁ δὲ Νῶψ μόνον δύο. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν κυνηγετικῶν ἀράχων εἰσὶ καλῶς ἀνεπτυγμένοι. Παρὰ τισιν εὐρίσκονται οὗτοι ἐπὶ ἰδιαίτερον ποδῶν. Οἱ δύο μεγάλοι ὀφθαλμοὶ τῶν σκορπίων κείνται πλεισιόστατα ἀλλήλων, εἰς τὰ πλάγια δὲ αὐτῶν ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις ἀνά 2—5 δευτερεύοντες. Τὸ ἐξαλειφθὲν γένος τῶν *κυκλοσθάλμων* σκορπίων εἶχε 12 ὀφθαλμούς, εἰς ἡμικύκλιον τεταγμένους.

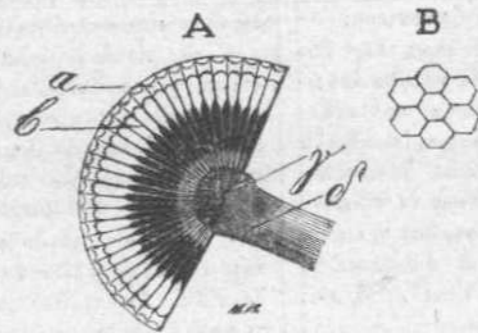
Παρὰ τοῖς *Μυριαπόδοις* ὑπάρχουσι 4, 6, ἢ 8 ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν κείμενοι, καὶ εἰς μίαν ἢ δύο σειρὰς τεταγμένοι. Τὰ ὑπογείως ζῶντα μυριαπόδα εἰσὶ τυφλὰ, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν *Κερματιοειδῶν* λεγομένων μυριαπόδων ἔχουσι πολλὰ πλευρία.

Οἱ τῶν *Ἐντόμων* εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλοι καὶ μὲ ἐπιφάνειαν πρὸς δίκτυον παρεμφερῆ. Ἐν τῷ σχηματισμῷ αὐτῶν παρατηροῦνται πολλάκις διαφοραὶ τινες. Περὶεργος εἶναι ἡ λάμψις ἢ παρατηρεῖ τις ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν πολλῶν ἐντόμων, ἰδίως δὲ τῶν νυκτερινῶν ψυχῶν (*πεταλούδων*) ἣτις εἶναι πιθανῶς ἀπόρροια κόκκων τινῶν κειμένων ἐντὸς τοῦ χοροειδοῦς χιτῶνος, ἢ τοῦ ὅτι οἱ κρυσταλλοειδεῖς κῶνοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ὀφθαλμὸν σύγκεινται ἐκ πολλῶν φύλλων θλώντων διαφοροτρόπως τὸ φῶς. Τὸ δὲ ὅτι πολλάκις οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἐντόμων ἀλλάσσουν ταχέως χρώματα δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἐκ τοῦ διαφόρου χρωματισμοῦ τῶν διαφόρων στρωμάτων τοῦ χοροειδοῦς χιτῶνος. Μόνον παρὰ τοῖς ἐντόμοις ἐκείνοις ἄτινα ζῶσιν εἰς θέσις σκοτεινὰς ἐλλείπει τὸ ὄργανον τῆς ὄρασεως. Ἀπλοῦς ὀφθαλμοῦς εὐρίσκουμεν συχνά εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς ζωῆς ἢ εἰς ζῶα ἔχοντα ταυτοχρόνως καὶ συνθέτους. Παρ' αὐτοῖς ὑποθέτουσι τινες ὅτι οἱ μὲν ἄπλοι χρησιμεύουσι διὰ νὰ βλέπωσι τὰ πλησίον, οἱ δὲ σύνθετοι ὀφθαλμοὶ τῶν ἐντόμων εἰσὶν ἀναμφι-

βόλως οἱ περιεργότεροι καὶ ἐντελέστεροι πάντων τῶν μέχρι τούδε ἐξετασθέντων, καὶ διὰ τοῦτο χρῆζουσιν ἰδιαίτερας ἐξετάσεως.

Πάντες γνωρίζομεν ἐξ ἰδίας πείρας ὅτι αἱ μύτι, ὁ κῶνωψ καὶ πολλὰ ἄλλα νυκτοφιλή ζῴφια ἄτινα ταράττουσι τὸν νυκτερινὸν ἡμῶν ὕπνον ἔχουσι τόσο καλῶς ἀνεπτυγμένην τὴν ὄρασιν, ὥστε καὶ εἰς σκότος ὅπου ἡμεῖς καὶ τὸν δάκτυλόν μας ἀδυνατοῦμεν νὰ ἴδωμεν τὰ αἰμοβορώτατα ταῦτα τῶν ζῴων μετὰ δεξιότητος ἀξίας τοῦ καλλιτέρου χειρουργοῦ ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ καταλληλοτέρου μέρους τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν μας, ὅπως ἐξ αὐτοῦ μυστῶσιν ἀνηλεῶς τὸ αἷμα ἡμῶν. Πῶς συμβαίνει τοῦτο δὲν εἶναι παντάπασιν δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν. Γνωρίζομεν ἤδη τὴν ἐν γένει κατασκευὴν τῶν συνθέτων ὀφθαλμῶν τῶν παλλαπλοῦν κερταοειδῶ χιτῶνα ἔχόντων. Ὅταν παρατηρήσωμεν ἐξῶθεν τοὺς ὀφθαλ-

μοὺς κοινῆς μυίας, ἢ κῶνωπος, εὐθὺς θὰ ἴδωμεν ἥτι οὗτοι ἀναλόγως τοῦ σώματος τῶν ζῴων τούτων εἶναι ὑπερμεγέθεις, κείμενοι ἐφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καὶ καλύπτοντες ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Τὸ χρώμα των εἶναι κανελλοειδές· καὶ διὰ γυμνοῦ δὲ ὀφθαλμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνωμεν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν δὲν εἶναι λεία. Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς μυίας φαίνεται συγκειμένη ἐκ πληθῶς τριγωνικῶν ἐξαγώνων μετὰ γεωμετρικῆς ἀκριθείας πλησίον ἀλλήλων τεταγμένων, ὧν ὁ ἀριθμὸς δύναται νὰ φθάσῃ πρὸς 10000. Ἐπὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τῶν ἐξαγώνων τούτων σχηματίζεται ἀνά μία μικρὰ εἰκὼν τοῦ ἀπέναντι ἀντικειμένου. Ἐκαστον τῶν ἐξαγώνων τούτων ἀποτελεῖ, ὡς ἐρρέθη, τὴν βᾶσιν ἐξαγώνου πυραμίδος (ἴδε εἰκόνα Γ).

ΕΙΚΩΝ Γ.

Σύνθετος ὀφθαλμὸς τῶν Ἀρθροπόδων.

α. πλευρία τοῦ κερατ. χιτῶνος, οὐτινος ἕκαστον πλευρίον κυρτούμενον ἐσωτερικῶς φαίνεται ὡς αὐτοτελὴς φακός.
β. κρυσταλλοειδεῖς πυραμίδες ἐξερχόμεναι ἐκ τῆς ἐξογκώσεως τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.

γ. Γάγγλιον ἢ ἡμισφαιρικὴ ἐξογκώσις τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.
δ. ὀπτικὸν νεῦρον.

Ἐκάστη πυραμὶς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς πέλειος ὀφθαλμὸς, διότι καὶ κερατοειδῆ χιτῶνα ἔχει, καὶ εἶδος τι φακοῦ (δηλ. τὸ κάλυμμα ἐκάστης πυραμίδος ὅπερ εἶναι ἡ ἀμφίκυρτον ἢ ἐξῴθεν μὲν λείον, ἔσωθεν δὲ κυρτόν), καὶ ὑελοειδῆ σῶμα (διότι ἡ οὐσία ἐξ ἧς συνίσταται ἡ πυραμὶς εἶναι ὑελοειδῆς), καὶ ὀπτικὸν νεῦρον (διότι αἱ κορυφαὶ ὄλων τῶν πυραμίδων ἐφαρμύζονται ἐπὶ λεπτοτάτων ραβδίων, ἅτινα εἰσὶ προεκβολαὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου). Αἱ κορυφαὶ λοιπὸν ἀπασαὶ συμπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, καὶ διαβιβάζουσιν αὐτῷ τὰς εἰκόνας τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Οὕτω τὸ ὀπτικὸν νεῦρον δι' ἑν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον λαμβάνει πλῆθος εἰκόνων ἃς ἡ δύναμις τοῦ ἐγκεφάλου δύναται ἀναμριβόλως νὰ συνταυτίξῃ οὕτως, ὥστε ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν νὰ μεταδίδηται εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ζώου μία μόνον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ἃν αἱ δύο εἰκόνες αἱ ἐντὸς τῶν δύο ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνθρώπου σχηματιζόμεναι συνταυτίζονται καὶ μεταβιβάζονται εἰς τὴν φαντασίαν μας ὡς μία ζῶηροτέρα. Ἀφοῦ λοιπὸν διὰ τῆς συνταυτίσεως τῶν δύο εἰκόνων τῶν ὑπὸ τῶν δύο ὀφθαλμῶν ἡμῶν σχηματιζομένων τὰ πράγματα καθίστανται σαφέστερα καὶ λαμπρότερα, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πόσον ζῶηραι ἐκτυποῦνται αἱ εἰκόνες τῶν ἀντικειμένων ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ἐντόμων, ὅπου πολλαὶ χιλιάδες εἰκόνων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου συνταυτίζονται εἰς μίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κατὰ τὰς σκοτεινοτέρας νύκτας τὸ ἡλιακὸν φῶς δὲν ἐκλείπει ὀλοτέλως, ἀλλ' εἶναι μόνον πολὺ ἀνίσχυρον, παρ' ἐντόμοις ὅσον ἀμυδρὸν καὶ ἂν ὑποτεθῆ τοῦτο αἱ πολλαὶ ἀμυδραὶ εἰκόνες συμπίπτουσαι ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ συνταυτιζόμεναι ἀποτελοῦσι μίαν ζῶηροτάτην. Καὶ ἀληθῶς διὰ τῆς προσθέσεως πολλῶν μηδενικῶν δὲν ἀποτελεῦμεν εἰμὴ ἑν μηδέν, διὰ τῆς προσθέσεως ὅμως πολλῶν χιλιάδων μικροτάτων πραγμάτων δύναμεθα νὰ ἀποτελέσωμεν μέγα τι καὶ ἰσχυρόν. Ἴδου διατὶ ὁ κῶνωψ

εἶναι τόσον ἀκριβὴς εἰς τὸ ἔργον του καὶ δὲν πτοεῖται ὑπὸ τοῦ σκότους.
(ἔπεται τὸ τέλος).

M. Ἰσηγόρης.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

Σημειώσεις ἐπὶ τινος Ἐφεσιακῆς ἐπιγραφῆς, δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Discoveries at Ephesus» by J. T. Wood. London 1877.

Ποί τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἣν ἀνεκάλει κ. Wood ἐν τῷ Μεγάλῳ Θεάτρῳ, ἀναφέρεται ἐν σελ. 73 ὡς ἐξῆς:
«... Ἀλλὰ διὰ μεγαλητέρας ἐπιτυχίας ἐστέρθησαν αἱ ἀνακαλύψεις μου. Εἶχα ἐξετάσει τὰ ἐπὶ τοῦ θεάτρου μάρμαρα μεταφέρων αὐτὰ ἐκ τοῦ βορείου μέρους πρὸς τὸ νότιον ὁπότε δ' ἐκαθάρισα τὴν πρὸς νότον εἰσοδὸν εὔρον τὸ ὄλον τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς εἰσοδοῦ ταύτης κεκαλυμμένον ἐκ σειρᾶς ψηφισμάτων, μνείαν κυρίως ποιουμένων ἀριθμοῦ τινος χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν εἰκόνων, ἑλκουσῶν 3 μέχρις 7 λιτρῶν βάρους, προσφορὰν πλουτίου Ῥωμαίου, ὀνόματι C. Vibius Salutaris, ὡς ἀφιέρωμα πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα, μὲ ἐντολὴν ὅπως ὧσιν αὐτὰ κατατεθειμένα ἐντὸς τοῦ ναοῦ αὐτῆς. Ὁμοίως προσηνέχθη παρὰ τοῦ ἰδίου ποσόν τι χρημάτων, ὡς προικιδόσεις, ὅπως διατηρῶνται αὐτὰ ἐν ταξεί καὶ καθιέρωσιν. Ἐν ὠρισμένη δ' ἡμέρᾳ συνελεύσεως ἐν τῷ θεάτρῳ, ἦτοι τὴν 2ῃην Μαΐου, ἡμέραν τῶν γενεθλίων τῆς Θεοῦ, αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἔπρεπε νὰ μεταφέρονται ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐν περπατᾶσι ἐκ τοῦ ναοῦ εἰς τὸ θέατρον, συνοδευόμεναι ὑφ' ἐνὸς σκηπτούχου καὶ φυλάκων, παρὰ τὰς Μαγνήτιδας δὲ πύλας νὰ συναντῶνται ὑπὸ τῶν ἐφέβων τῆς πόλεως, οἵτινες ἐντεῦθεν ἐλάμβανον μέρος ἐν τῇ τελετῇ καὶ συνήρουν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν εἰκόνων εἰς τὸ θέατρον. Μετὰ δὲ τὸ πέρας

τῆς συνελεύσεως τὰ ἀγαλμάτια ἢ αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἐπανεφέροντο ἐν τῷ ναῷ καθ' ἣν τάξιν καὶ κατὰ τὴν τελετὴν, προκηγυμένων τῶν ἐφέβων καὶ διὰ τῆς Κορησιακῆς πύλης. Μεταξὺ τῶν ἀναφερομένων ἀγαλμάτων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἰσὶ τὰ τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ δύο ἐλάφων καὶ μιᾶς εἰκόνας, πιθανὸν Ὑλείου, παριτανοῦσας τὴν πόλιν τῆς Ἐφέσου Ἐν τινὶ τῶν ψηφισμάτων τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ἀναφέρονται καὶ οἱ ὕπατοι τοῦ ἔτους 404 M. X., ἐν ἑτέρῳ δὲ μνημονεύεται καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς ὡς βασιλεύων. Ἡ ἐποχὴ λοιπὸν τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι πιθανῶς μεταγενεστέρα τοῦ 404 M. X.»

Καὶ ἐν σελ. 85 προσέτεται περὶ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς.
«... Ἐν μέρει τῆς μεγάλης Σαλουταρίου ἐπιγραφῆς ἦτο ἐπὶ ὀγκωδεστάτου λίθου, ὅστις ἐξήρχετο ἴσως περὶ τοὺς 4 τόνους ὁ μολις δὲ τὸν ἀπεσπασάμεν τοῦ τοίχου καὶ δι-

εσπάσθη εἰς δύο τεμάχια, τὸ μεγαλύτερον τοῦ ὁποίου παρ' ὀλίγον νὰ συντρίψῃ τὴν φορηγίδα, δι' ἧς μετεφέροντο τὰ μάρμαρα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου.

Μέγας ἀριθμὸς (ὀποθέτω πλέον τῶν διακοσίων) τεμαχίων τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἔπεσον χαμαὶ, ἅτινα ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν μετὰ τὴν μετακόμισιν τῶν χωμάτων, ὄρυμμάτων καὶ τῶν ὀγκωδῶν μαρμάρων ἅτινα κατεπλήρουν τὸν χῶρον αὐτόν.

Οἱ ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσεῖῳ ἐργάται ἀπέδειξαν μεγάλην εὐχέρειαν προσαρμόζοντες τὰ τεμάχια ταῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν θέσει, καὶ τοὶ ἐτόγγανον ἀδαιεῖ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Παρετήρησα πολλάκις αὐτοὺς δοκιμάζοντας ἄνω, κάτω, πάντοθεν, μέχρις ὅτου, ἐπὶ τέλους, κατῴρθουν νὰ εὕρωσι τὸ οἰκεῖον ἐκάστου τεμαχίου μέρος.»

Ἐπιγραφή 1) ὁπ' ἀριθ. 1.—Στήλη 1.

Ἐπὶ πρυτάνεως
Τιβ. Κλ. Ἀντιπάτρου Ἰουλιανοῦ, μηνὸς Ποσιδεῶνος, 5 ἴσταμένου.

Ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ νεωκόρῳ δήμῳ 2) φιλοσεβίστω, περὶ ὧν ἐνεφάνισαν Τιβ. Κλ. Τιβ. Κλ. Ἀλεξάνδρου υἱὸς Κυρ(εῖνα) Ἰουλιανὸς, φιλόπατρις καὶ φιλοσεβαστος, ἀγνὸς, εὐσεβὴς, γραμματεὺς τοῦ δήμου τὸ 6', καὶ οἱ στρατηγοὶ τῆς πόλεως φιλοσεβιστοὶ, ὡς πρὸς φιλοτίμους ἄνδρας περὶ τὴν πόλιν καὶ κατὰ πάντα δειξάντας στοργὴν γνησίων πολιτῶν ἀμοιβᾶν ἀποδίδωσθαι πρὸς τὸ ἀπολαβεῖν μὲν τοὺς ΒΙ... ΣΑΝ
... βουλόμενοι, σπεύδειν δ' ὁμοῖα ἀμοιβῇ καὶ τοὺς περιεσπουδακῆτας τὴν μεγίστην θεὸν Ἀρτεμιν, ἧς βουλῆσει ἀνθρώποις γίνεται πᾶσιν τὰ κέλιστα

Καθῆκεν δὴ δ

1) Αἱ διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις σημειοῦνται διὰ κυρτῶν ψηφίων.

2) Περιεργον πῶς τὸ «Νεωκόρῳ Δήμῳ» μεταφράσθη Ἀγγλιστὶ «Public assembly of the Neocori» ἦτοι Δημοσία συνέλευσις τῶν νεωκόρων, καὶ ἐν ὑποσημείωσει «meeting of the Temple-Keeper» Σύνοδος τῶν Νεωκόρων.

παρὰ τῆ πόλει καλὸς κάραθος τε Οὐθῖος Σαλουτάριος ἀ-
νὴρ ἱππικῆς τάξις, γένει καὶ ἀξίᾳ διάσημος, στρατείαις τε καὶ
ἐπιτροπαῖς ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κεκοσμημένος,
πολιεῖτης κρατερός καὶ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου πρὸς πᾶ-
ν ἀγαθῆ χρώμενος διαθέσει, ὅς καὶ τὰς ἀπὸ τῆς τύχης ἐπινοίας
καὶ προκοπὰς κοσμεῖ τῆ τῶν ἡθῶν σεμνότητι, εὐσεβῶν Μ ἐν φιλοτει-
μίαις τὴν Ἀρχηγέτιν· Καὶ ταῖς μὲν ἐπινοίαις ἐσπούδακεν περὶ τὴν θρησκ-
εῖαν, μεγαλόψυχος δ' ἐν καθιερώσεσιν, τὴν πόλιν κατὰ πᾶν εὖ ἔθη-
κεν προσκοινωνῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ὑπέσχετο δὲ ἀ-
πεικονίσματα τῷ τῶν, ἐν μὲν χρύσειον, ἐν ᾧ καὶ ἀρχία τινα
ἐπίχρυσα, ἑτεῖ δὲ ἀπεικονίσματα ὀκτῶ ἐπίχρυσα.

Στήλη 2.

- Στίχ. 7 . . . κομιζομένων τῶν ἐκάστου πρὸς τοῦτο
προϊσταμένων, περὶ ὧν ἀπάντων διάταξιν εἰσηγήσα-
το, ἢν ὤρισεν ἐπικυρωθῆναι καὶ διὰ ψηφισμάτων . . .
» 11 . . . ἀνὴρ καὶ εὐεργέτης Ἀκουλλῆλιος
» 20 . . . εἰς δὲ θυσίας φιλότιμον, τε-
τειμημένον μεγίσταις τιμαῖς, πρόθυμόν τε ἀναστάσε-
σιν ἐρκίων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος . . .
» 25 Τὴν δὲ παράταξιν ἀπάντων τῶν προγεγραμμένων ἱε-
ρωμάτων καὶ τὴν συναρρομπίην ἐκ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ θέα-
τρον καὶ τὴν ἐκ τοῦ θεάτρου εἰς . . .
» 33 . . . καὶ περὶ τῆς διανομῆς τῶ(ν) καθι-
ερωμένων ἀφιερωμάτων . . .

Στήλη 3.

- » 2 . . . κατὰ τὸ γεγονός ψήφισμα ὑπὸ τῆς τῶν
Ἐφεσίων βουλῆς . . .
» 6 τῆ Ἐφεσίων πόλει καὶ . . .
» 15 . . . νεοκορῶνται παρὰ
» 18 . . . ὠρίσατο δ' αὖ-
» 21 . . . καὶ τὰ λοιβάσια 4).

4) ἢ λοιβεῖα.

Στήλη 4. 1)

- Στίχ. 41 . . . ΜΙΟΥΣ γραμμα-
» 40 . . . εἴ τις οἰωδῆτιν τρόπον κακουρηθῆναι ἐπι-
» 43 τρέψει ὑπόλογος ἔστω ἱεροσυλία καὶ ἀσεβεία καὶ οὐδὲν
. . . ἔχοντος τὴν περὶ τούτων ἐκδικίαν ἐπ' ἀνάγκη
» 50 τοῦ . . .
διδομένου ἐκίστω τῶν παρόντων δηναρίου ἐνός,
μὴ ἔχοντος ἐξουσίαν, τοῦ ἐπὶ τῆς διανομῆς, ἀπόντι δοῦναι
. . . . εἰ ἀποτεῖσα
. . . . ὑλῆ ὑπὲρ ἐκάστου ὀνόματος τοῦ μὴ παραγενομένου καὶ
λαβόντος.

Στήλη 5.

- Στίχ. 8 . . . καὶ τοῖς ἐξ φυ-
» 10 . . . τῆ φυλῆς εἰς ὀνόματα δι-
» 19 . . . Ὁμοίως δώσει ἀπὸ τοῦ προγεγραμμέ-
νον τόκου τῷ ἀρχιερεῖ ἐν Ἐφέσω ναοῦ κοινῷ
ἀπάσης Ἀσίας, ὅπως ἐν τῆκατ' ἐνιαυτὸν ἐκάσ-
τη γενεσίῳ τῆς θεοῦ ἡμέρα ἐπιτελεῖ
κλήρον . . .
» 29 . . . Ὁμοίως δώσει ἀπὸ τοῦ προγεγραμ-
μένου τόκου κατ' ἐκκλησίαν δυσὶν νεοποι-
οῖς τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὸ μεταφέρεισθαι ἐκ τοῦ προναοῦ
τῆς Ἀρτέμιδος τὰ ἀπεικονίσματα τῆς θεοῦ καὶ τὰς εἰκόνας καὶ
τὰ ἄλλα εἰς τὸ θέατρον καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου εἰς τὸν πρόναον αὐθι-
μερον . . .
Στίχ. 46 . . . δίδοσθαι καθ' ἕνατον ἐνι-
αυτὸν ἐκ τῶν ἀφιερωμάτων τὰ προγεγραμμένα δη·χίλια
ὀκτακόσια? ΤΙ διάταξιν εἰσενενεκεῖν μηδὲν
ἐλασσομένου τοῦ τόκου ἀλλὰ προσφαλιζομένου.
Ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῆ δὲ ἀποδοῦναι τάχειον τὰ τῆς
καθιερώσεως, ὡς προγγράπται, ἐξέσται αὐτῷ ἐπ' ἀνάγκη ληψομέ-
νω τεῖσαι τῷ γραμματεῖ τῆς βουλῆς τὰ γεινόμενα ὑπὲρ τῶν
καθιερωμένων ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου δη· πεντακισχίλια.
Ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ἀφιερωμάτων τῆς γερουσίας τὰ γεινόμενα
ὑπὲρ τῶν καθιερωμένων τῆ γερουσία δη· τετρακισχι-

4) Ἐντεῦθεν καὶ ἐφεξῆς ἡ ἐργασία προέβη καὶ ἐπὶ τῆ βάσει χαρτίνων ἐκτοπωμάτων τῶν
ἐπιγραφῶν τούτων, ἀποσταλέντων τῷ τῆς Σμύρνης Μουσεῖῳ παρὰ τοῦ δεινοῦ ἀρχαιολόγου κ.
C. T. Newton, διευθυντοῦ τοῦ τμήματος τῶν ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ Ἑλληνικῶν καὶ Ῥω-
μαϊκῶν ἀρχαιοτήτων.

- 66 . . . ἢ διατάξῃσθαι . . .
- 82 Ὁ δὲ πειράτας ποιῆσαι τι ὑπενάντιον . . .
- 87 Ἡ δὲ προγεγοσμένη διάταξις ἔτιω κυρία εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ὡς Ἀκουβ.Ι.Ιος Οὐδέτιος Πρόκλος . . .

Στήλη 6.

- Στίχ. 41 . . . Σ ἐπι-
- » 43 ρων βρομέτων ἀγαλαμάτωρ ἀφιερω . . . φιλοτειμου-
- » 48 μένους ἀποδιδοῖναι . . . εἰ οὗτος φαινομένης κατὰ τὴν
- » 21 ἀξία ἀμοιβῆς τουχάνοι ἐπειδὰν . . .
- » 24 τειμῶ καὶ στέργω, παρ' ὑμῖν ὁρόων μαρτυρίας καὶ τειμῆς
- » 35 ἀξιούμενον—Περὶ μὲν τοι γε τῆς τῶν χρημάτων διατά-
- » 36 θαι προστείμων . . . τῷ δὲ τῆς
- γερονσίας γραμματεῖ ἄλλα δη-μύρια πεντακισχίλια
- καθ' Ἀκουβ.Ι.Ιος Οὐδέτιος Πρόκλος ἀνθύπατος
- καὶ ἐνεργέτης . . . δι' ἐπιστολῆς
- ἐγνωστοποίησεν ἡμῖν?
- Στίχ. 66 . . . ὑπὸ Οὐδεβίου Σαλουταρίου ἠτήσαντό τε τόπον
- » 68 Δεδόχθαι ἔχειν ἑαυτοῖς τὸν τόπον . . .
- » 81 . . . καὶ τῆ φιλοσεβάζτω . . . Ἐφειῶν βουλῆ
- » 84 πόλειως, ὡς καὶ τοῖς τῶν Ἐφειῶν παισὶ . . .
- » 86 ἀκροβάταις τῆς θεοῦ, ὁμοῦ σὺν τοῖς δικαίοις . . .
- » 88 . . . ἀργυρέων δύο ἐπιχρύσωσας, ὥστε αὐτάς . . .

Στήλη 7.

- Στίχ. 5 τὰς θυσίας μὴ θύσωσιν
- 14 . . . ὥστε λαμβάνειν
- 18 ἐκμάσσεσθαι γῆ ἀργυρωματικῆ
- 27 . . . ὥστε ἀρξάσθαι.

Φ.

Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

(Συνέλευσις).

Εἶπομεν κατὰ πόσον συμφέρει εἰς τὸν βουλούμενον ἀγορευοῦσαι γὰρ πᾶση ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ προέδρου, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο οἱ τὰς πρώτας ἑδρας κατέχοντες χείρουσιν ἀληθῆς προνόμιον ἔχουσι δὲ καὶ ἕτερον οὐχ ἥττον πλεονέκτημα, ἦτοι τὴν τράπεζαν πρὸ αὐτῶν, ὥστε δύνανται, ὁσαυτὶς ἀγορεύωσι, νὰ θέτωσι τὰς σημειώσεις των καὶ τα βιβλία, εἰς ἀ παραπέμψουσι, καὶ νὰ στηρίξωσιν, ἂν θέλωσι, τὰς χεῖρας. Ταῦτα εἶναι τῶν πλεονεκτημάτων, ὧν ἡ ἔλλειψις γίνεταί ἐπαισθητὴ εἰς τοὺς λοιποὺς βουλευτάς, οἳ τινες ἀναγκάζονται νὰ στρέψωσιν εἰς τοὺς δακτύλους τὰς σημειώσεις των καὶ συνεχῶς νὰ κύπτωσιν ἵνα λάβωσι τι ἐν τῷ ἑδάφει πεπόντα βιβλία των. Τὸ τελευταῖον κατὰ τὸ φαινόμενον εἶναι ἀσήμαντον, πλὴν ἐνίοτε ἀλέθρια ἔχει ἀποτελέσματα, διότι αἶρει εἰς ἀμηχανίαν τὸν ῥήτορα, ὅστις συνεχῶς χάνει τὸ νῆμα τῶν ἰδεῶν του.

Εἰς τοὺς ῥήτορας τῆς Βουλῆς δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀναγινώσκωσι τοὺς λόγους των διηγούμενοι δὲ ὅτι νομομαθὴς ἐκ τῶν ἐξόχων εἶχε γράψῃ τὸν λόγον, ὃν ἐμελλε ν' ἀπαγγείλῃ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ πύλου του, ὃν διαρκῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐνῶ ἠγόρευεν· ἀλλ' ἡ συμπεριφορὰ του τόσον ὑποπτος ἐφάνη, ὥστε φωναὶ ἠκούσθησαν: Ἀναγινώσκει, ἀναγινώσκει! (Read, read!) Ὁ ῥήτωρ, ὅστις δὲν ἦν τόσον φιλαλήθης, διεμαρτυρήθη, βεβαιώσας ὅτι δὲν ἀναγινώσκει, ἡ δὲ Βουλὴ, ἥτις δὲν ἤθελε νὰ φανῆ αὐστηρὰ, προσποιήθη ὅτι τὸν ἐπίστευσε, καὶ ὁ ῥήτωρ ἐξηκολούθησε τὸν λόγον του ἔχων προσηλωμένον τὸ ὄμμα εἰς τὸ μυστηριώδες κάλυμμα τῆς κεφαλῆς.

Οἱ ἐν τῇ Βουλῇ ἀπαγγελλόμενοι λόγοι συνεχῶς διαστρέφονται ὅταν δημοσιεύονται διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ ὅτε μὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἀξίαν των, ὅτε δὲ φαίνονται σπου-

δαίστεροι. Τινὲς τῶν λόγων τούτων δημοσιεύονται διορθωμένοι, διότι πολλοὶ ῥήτορες δὲν διατρέπουσιν ἐπὶ γραμματικῇ ἀκρίβειᾳ. Οἱ συντάκται τοῦ «Χρονου» διακρίνονται ἐπ' ἀκρίβειᾳ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἀπαγγελλομένων λόγων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι συνήθως τοὺς κλοβοῦσι καὶ οὕτως οἱ λόγοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς περιλήψεις των εἰσιν ἐλλειπεῖς.

Ὁ ἀναμνησκόμενος τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους χρόνους καθ' οὓς συνεζήτειτο τὸ περίμεταρρυθμίσεως νομοσχέδιον καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ παράφορον ὕψος τῶν ῥητόρων, τὴν δριμύτητα τοῦ Ὀκῶνελ, τοῦ σαρκασμοῦ τοῦ Στανλε καὶ τὰς σφοδρὰς ἀποστροφὰς τοῦ Μακῶλε, ἵπορεῖ διὰ τὴν διαφορὰν ἡν νῦν βλέπει. Σήμερον οἱ λόγοι εἶναι μάλλον ἀξιοπρεπεῖς, ὁμολογητέον ὅμως ὅτι καὶ ἡ ἀνία εἶναι μεγαλητέρα. Σπανίως αἱ συζητήσεις εἰσὶ τόσον ζωηραὶ, ὥστε νὰ παρέχωσιν ἀληθῆς ἐνδιαφέρον, ἐκτὸς νῦν, ὅτε συζητιούνται ζητήματα σπουδαιότατα, ἐνδιαφέροντα τὸν κόσμον ὅλον, οὕτως εἶπεν. Οἱ σπουδαίτεροι ῥήτορες, οἱ δεινότεροι πολιτικοὶ ἀσχολοῦνται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Βουλαῖς τῆς Ἀγγλίας περὶ τοῦ Ἀγατολικοῦ Ζητήματος, ὅπερ ἀμέσως ἐνδιαφέρει τὴν Ἀγγλίαν· πάντες δὲ ἀναπτύσσωσι τὴν εὐφράδειν των· ἄχρι τοῦδε ὅμως ὑπερίσχυσεν ἡ κυβερνήσις.

Ἐν ταῖς ἀπαγγελλομένοις λόγοις σπανίως ἀναφέρουσι ἤδη ἐδάφια κλασσικῶν συγγραμμάτων, ἐνῶ ἄλλοτε τούτο ἦτο κοινὸν ἀποφεύγουσι δὲ καὶ τὰ προσωπικὰ καὶ πᾶσαν ὕβριν ἢ προσβολὴν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸ Κοινοβούλιον ἤκουσε τὸν Κύριον Γλαδστονα πολλὰκις ν' ἀναφέρῃ μετ' ἀκρας ἐπιτυχίας κλασσικοὺς ῥήτορας, Ἑλλήνας καὶ Λατίνους, ἵνα δώσῃ εἰς τοὺς λόγους του ἔμφρασιν· ταῦτα δὲ ἡ Βουλὴ ἤκουεν εὐχαρίστως, διότι μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος ἐξετίθεντο ὑπὸ τοῦ δεινοῦ ἀγορευτοῦ.

Ἐκαστος βουλευτὴς ἔχει ἰδίους τινὰς τρόπους ἐν ᾧ ἀπαγγέλλει τὸν λόγον του· εἶναι δὲ ἄξιον περιεργείας τῶν ἡμῶν νὰ σημει-

ώσωμεν ὀλίγα τινά. Ἐν τῶν μάλλον διακεκριμένων μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου φαίνεται, ἐν ᾧ ὁμιλεῖ, ὅτι ἀπονίπτει τὰς χεῖρας ἕτερον κινεῖ τοὺς βραχίονας ὡς εἰ ἀνεκίνιζε βρέφος ἄλλο θωπεύει τὸν πώγωνα καὶ ἀνορθοὶ ὀσάκις ἐκφέρη λογοπαίγιόν τι ἢ φράσιν ἐκ τῶν συήθων αὐτῷ· τέταρτον βυθίζει τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκια ὡς εἰ ἐφοβείτο μὴ καταπατηθῆ ὑπὸ τῶν γειτόνων του ἄλλο πάλιν βίπτει περιοδικῶς τὴν διόπτραν του μεθ' ἐκάστην φράσιν καὶ ἐπειτα θέτει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Συνελόντι εἰπεῖν, ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι πόσον ὀλίγον φροντίζουσιν οἱ Ἄγγλοι περὶ τὸ ἀγορεύειν ἐπιχαρίτως καὶ πόσον ἀπέχουσι τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης ῥητόρων.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀνθρώπων συνέλευσις—ἐκτὸς ἴσως τῆς ἐκκλησίας—ἐπιδεικτικῆ νὰ προκαλέσῃ φαιδρότητα ἐκ μηδαμινῆ; αἰτίας ὅσων ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων. Ὁ λόγος κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις εἶναι ὁ αὐτός. Ὁ γέλωας ἐν γένει προέργεται ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ ἐκ τῆς ἰτόπου συμπεριφοράς διὰ δὲ ἀνδρας σπουδαίους πᾶν κωμικὸν περιστατικὸν φέροι εὐθὺς εἰς ἀντίθεσιν τοὺς χαρακτῆρας καὶ αὐτὴ ἐξ ἀνάγκης προκαλεῖ διάχυσιν. Διὸ ὁ ἐλάχιστος χαριεντισμὸς φαιδρύνει βεβαίως συνέλευσιν ἀνδρῶν σπουδαίων. Περιστατικὰ τινά ἐνίοτε δικαιολογοῦσι τὴν φαιδρότητα ταύτην, μάλιστα τὸ ἐξῆς συμβῆναι κατὰ τὴν προτελευταίαν βουλευτικὴν σύνοδον. Ἐν ᾧ χρόνῳ ἠγόρευεν ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργῶς, αἰφνης ἐπεφάνη αἰλουρος πηδῶν ἀπὸ μιᾶς θέσεως εἰς ἄλλην καὶ τέλος ἐγένετο ἀφανὴς ὑπὸ τὰς εἴδρας περιττὸν δὲ νὰ εἰπωμεν πόσον πάντες ἐγέλασαν. Καὶ ἄλλοτε τετράπου ἐισήληθεν εἰς τὴν βουλὴν ἰδοῦ δὲ τί ὁ Cobell ἀναφέρει ἐν τῇ Κοινοβουλευτικῇ Ἱστορίᾳ του.

«Ἐνῷ ὁ λόρδος Νῆρθ ἠγόρευε, κύων εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ἤρχισε νὰ ὑλακτῆ, ὑπερ φυσικῶ τῷ λόγῳ προσέκαλεσε σφοδρὸν γέλωτα, οὐ μετέσχε καὶ ὁ ῥήτωρ Ὅτε ἡ τάξις ἐκινῆθη, ἐκδιωχθέντος τοῦ κυνός,

ὁ λόρδος Νῆρθ, ἀποταθείς πρὸς τὸν πρόεδρον, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἶπε: «Κύριε, νέου εἶδους ῥήτωρ μὲ διέκοψε. Μὴ ὁ ἀξιότιμος οὗτος βουλευτὴς ἀντιπροσωπεύῃ τὴν Κυροκομητεῖαν; (Barkshire). Ἄγνοῶ ἄλλ' ἐπειδὴ ἐτελείωσε τὸν λόγον του, ἐπανολαμβάνω τὸν ἐμόν.»

Εἴπομεν ὅτι κατὰ τὰς ἀγορεύσεις δὲν ἐπιτρέπονται αἱ προσωπικότητες, ὅπερ ἀληθῶς εἶναι ἕριστον μέτρον ἢ δ' ἀπαγόρευσις καταντᾷ μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ὁ ἀγορεύων δὲν δύναται ν' ἀναφέρῃ ὄνομαστὶ βουλευτὴν τινα, ἄλλ' ὀφείλει νὰ εἰπῇ περιφραστικῶς «ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς τῆς δεύρα ἢ δεύρα ἐπαρχίας.» Κατὰ τοῦτο τὸ ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον παρέχει μοναδικὸν παράδειγμα εἰς τὸν κόσμον. Ἐὰν ἐν τῇ ζήσει τῆς συζητήσεως μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων παραβῆ τοὺς νόμους τῆς φιλοφροσύνης, ἀμέσως καὶ ἐντόνως προσκαλεῖται εἰς τὴν τάξιν ὑφ' ἀπάσης τῆς συνελεύσεως, καὶ ἀδύνατον νὰ μὴ ἀνακαλέσῃ τοὺς λόγους του, ἐκφράζον συνάμα καὶ τὴν λύπην του. Τοιαῦτα ἔθιμα διδάσκουσι τὴν μετριοφροσύνην καὶ προλαμβάνουσι τὰς προσωπικὰς ἐριδας. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἐμφορεῖται ὑπὸ πνεύματος φιλελευθέρου εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν. Ἐὰν βουλευτὴς ἔχη νὰ κάμῃ παράπονα, νὰ παράσχῃ ἰδίαν τιμὰ ἐξηγήσιν, δύναται νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τὴν ἐπιείκειαν τῆς Βουλῆς, ἐπιείκειαν ἣν συνεχῶς ὠθεῖ μέχρις ὑπερβολῆς. Τὸ μόνον ὅπερ δὲν ἀνεχεται εἶναι ὁ κόρος διὸ εἶναι ἀπηνὴς πρὸς τοὺς προκαλοῦντας τοιοῦτον.

Ὅταν ἡ Βουλὴ βαρυνθῆ ἐκ παρατεταμένης συζητήσεως, ἔχει διαφόρους τρόπους πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς δυσανεκείας τῆς. Φωναὶ «Ἡ ψηφοφορία! ἢ ψηφοφορία! Τὸ ζήτημα! τὸ ζήτημα!» ἐκπέμπονται ἐξ ἐκατοντάδος λαρυγγίων, ἐνῷ συναυλία ἀνθρώπων φωνῶν καὶ τονθορυσμῶν πνίγει τὸν δυστυχῆ ῥήτορα, ὅστις φαίνεται θέλων νὰ διαιωνίσῃ τὴν συζήτησιν. Τέλος οὗτος κἀθηται, οὐδεὶς δὲ ταλμᾷ νὰ περιφρονήσῃ τὴν πανταχόθεν ἐγειρομένην θύελλαν. Τότε ὁ πρόεδρος συμβουλεύεται τὴν Βουλὴν. Ἐὰν πρό-

κηται περὶ δευτέρας ἀναγνώσεως νομοσχεδίου ὅπερ προτείταν νὰ ἀναβληθῆ ἐπὶ ἐξ μῆνας, λέγει: «Τὸ ἐν τῇ Βουλῇ ὑποβληθὲν ζήτημα εἶναι ὅτι τὸ δεῖνα νομοσχέδιον νὰ ἀναγνωσθῆ ἤδη εἰς δευτέραν ἀναγνώσιν· πλὴν ὑπεβλήθη τροποποιήσις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐξοβελισθῆ ἡ λέξις «ἤδη» καὶ ν' ἀντικατασταθῆ διὰ τῆς «ἀπὸ σήμερον εἰς ἐξ μῆνας.» Τὸ ζήτημα ὅπερ ὑποβάλλω εἰς τὴν Βουλὴν εἶναι ἡ λέξις ἣς ὁ ἐξοβελισμὸς προτείνεται. . . . Οἱ οὕτω φρονούντες θὰ εἰπωσιν *Ναί*, οἱ λοιποὶ *Ὀχι*»

Οἱ θέλοντες νὰ τελειώσῃ ἡ δευτέρα ἀναγνώσις φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπιθυμοῦσι τὴν διατήρησιν τῆς λέξεως «ἤδη», καὶ ἐντεῦθεν αἱ φωναὶ *Ναί, ναί*, ἐνῷ οἱ τοῦ ἀντιθέτου φρονήματος βοῶσιν *Ὀχι!* Ὁ πρόεδρος, κρίνων ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν φωνῶν, λέγει τότε: *Φρονῶ ὅτι τὰ Ναί ὑπερισχύουσιν.* Ἡ εἰρήσθη δ' ἐν παρόδῳ ὅτι σχεδὸν δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ὅτι ὁ πρόεδρος ἠπατήθη ἐν τῇ ἐκτιμῆσει του.

Ἐντοῦτοις πιθανὸν νὰ ἀντιλέξωσι πολλοὶ βουλευταί, οἵτινες βεβαιούσιν ἀπολύτως τὸ ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τοῦ προέδρου λεχθέντος. Ἐὰν οἱ διαμαρτυρούμενοι ἦναι ὀλίγοι, ὁ πρόεδρος ἐπαναλαμβάνει τὴν πρώτην του ἐκτίμησιν ἄλλ' ἂν καὶ ἄλλη φωνὴ ἐγευσθῆ κατὰ, μία καὶ μόνη ὑπάρχει δυνατὴ λύσις.

«Τὸ δημόσιον ἀποσυρθῆτω», ἀναβοᾷ ὁ πρόεδρος, ὅπερ ἀγγέλλει ψηφοφορίαν διορίζει δὲ ἀνὰ δύο ἐλεγκτὰς δι' ἕκαστον μέρος. Εὐθὺς θέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης κλεψύδραν, ἣτις ἐνεργεῖ ἐπὶ δύο λεπτά, δηλ. τῶσον χρόνον ὅσος ἀρκεῖ ἵνα προσέλθωσιν ὅλοι οἱ βουλευταί.

Οἱ ἠλεκτρικοὶ κωδωνίσκοι σημαίνουσιν εἰς ὅλας τὰς γωνίας τοῦ Βουλευτηρίου, οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι παρουσιάζονται εἰς τὰς θύρας τῆς βιβλιοθήκης, εἰς τὸ ἀναγνωστήριον, εἰς τὸ μέρος ὅπου καπνίζουσι, πανταχοῦ τέλος πάντων, κράζοντες: «Ψηφοφορία!» Οἱ βουλευταὶ σπεύδοσι φύρδην μίγδην οὐδὲν δὲ διασκεδαστικώτερον ἢ ν' ἀκούῃ τις αὐτοὺς, ἐνῷ τρέχουσι νὰ ἐρωτῶσιν ἀλλήλους: «Ἐπὲρ τίνος εἶμεθα; ὑπὲρ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. ΣΤ΄.)

τοῦ ναὶ ἢ τοῦ ὄχι.» διότι οἱ πλείστοι ὀλιγοὶ ἢ οὐδὲ ὀλιγοὶ ἤκουσαν ἢ προσέσχον κατὰ τὴν συζήτησιν.

Ἄμα ἡ κλεψύδρα δείξῃ ὅτι ἐληξαν τὰ δύο λεπτά, κλείονται αἱ θύραι τῆς Βουλῆς καὶ ὁ πρόεδρος διατυπώνει ἐκ νέου τὸ ζήτημα εἰς τὰ παρόντα μέλη, ὅπως εἶχε πράξει προηγουμένως. Συμβαίνει ἐνίοτε οἱ ἀντιπόντες εἰς τὴν πρώτην ἐκτίμησιν του νὰ μεταβάλωσι φρόνημα καὶ νὰ μὴ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν πρώτην δῆλωσιν του. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ὁ πρόεδρος, βλέπων ὅτι τῶν λόγους του διαδέχεται αἰγὴ, ἐπαναλαμβάνει αὐτοὺς δίχως νὰ συνοδεύσῃ διὰ τοῦ ἀμφιβόλου τύπου. Λέγει εὐθαρσῶς: «Τὰ *Ναί* (ἢ τὰ *Ὀχι*) ὑπερισχύουσιν,» καὶ οὕτω λύεται ὁριστικῶς τὸ περὶ δευτέρας ἀναγνώσεως ζήτημα ἔαν ὅμως ἐκ νέου ἀντείπωσιν, ἐκφωνεῖ:

«Τὰ *Ναί* δεξιὰ καὶ τὰ *Ὀχι* ἀριστερά.»

Τότε ἀρχεται ἡ ψηφοφορία.

Καὶ δὴ οἱ θέλοντες νὰ ψηφίσωσιν ὑπὲρ, δηλ. ναὶ, διέρχονται πρὸ τῆς καθέδρας τοῦ προέδρου καὶ συνέρχονται εἰς τὴν δεξιὰν διόδον, ἐνῷ οἱ θέλοντες νὰ ψηφίσωσιν ὄχι διευθύνονται πρὸς τὴν ἀριστερὰν διόδον. Ἐν ἐκάστῃ τῶν διόδων ταύτων, εἰς τὴν ἄκραν, εὐρίσκειται γραφεῖον κεκαλυμμένον ἐκ πρασίνου μεταξωτοῦ, ἐν ἐκάστῃ δὲ τοῦ γραφείου πλευρᾷ ὑπάρχει στενὸς πόρος δι' οὗ οἱ βουλευταὶ ὀφείλουσι νὰ διαβῶσι. Δύο ὑπάλληλοι ἴστανται ἐν ἐκάστῳ γραφείῳ καὶ ἕκαστος σημαεὶ ἐπὶ ἐντύπου καταλόγου τὰ ὀνόματα τῶν διαβαινόντων βουλευτῶν· δύο δὲ ὑπάρχουσι πόροι, ὥστε ἡ διάβασις νὰ γίνηται ταχέως. Οἱ ἐν ἐκάστῳ διαύλω βουλευταὶ βαίνουσι κατὰ σειράν, ἦτοι κατὰ τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός των γράμματα, ἀπὸ τοῦ Α καὶ ἐφεξῆς, καὶ τρέπονται εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν πόρον· ἐξέρχονται δὲ διὰ τῆς εἰς τὰ ἄκρα τῆς διαύλου ὑπαρχούσης θύρας, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι δύο ἐλεγκταὶ εἰς ὑπὲρ τοῦ ναὶ καὶ ἕτεροι ὑπὲρ τοῦ ὄχι. Ἄμα βουλευτὴς παρέλθῃ πρὸ αὐτῶν, ἀφαιρεῖ τὸν πῖλόν του, οἱ δὲ ἐλεγκταὶ ἀριθμοῦσι

τούς βουλευτάς μεγαλοφώνως· κατά τὴν ἐξέλεξιν δὲ οὐδὲν λάθος συμβαίνει.

Ἄμα τοῦ ἔργου τελεσθέντος εἰς ἀμφοτέρας τὰς διαύλους, οἱ τέσσαρες ἐλεγκταὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ παρατάσσονται εἰς τὴν τράπεζαν· οἱ τῆς ὑπερισχυσάσης μερίδος κατ' ἔθνος ἴστανται εἰς τὰ δεξιὰ καὶ κηρύττουσι τὴν πλειονοψηφίαν.

Ὅταν ἡ ψηφοφορία γίνηται νύκτα, τοὺς δὲ ἀντιπροσώπους οὐδὲν ἄλλο ἀπασχολῆ σπουδαῖον ζήτημα, μεγάλη παρατηρεῖται σπουδὴ πρὸς εὐρεσιν ἀμαζῶν. Ἡ εἰς τὴν κλίμακα ἀγούσα θύρα τῆς αἰθούσης μένει κλειστὴ ἕως οὐ κηρυχθῆ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας· ἕως οὐ δὲ ἡ θύρα ἀνοιχθῆ, οἱ τοῦ ἔθνους ἀντιπρόσωποι προσπαθοῦσι νὰ πλησιάζωσιν εἰς αὐτήν, ὥστε ταχέως νὰ ἐξέλθωσι καὶ δυναθῶσι νὰ εὐρωσιν ἀμαζαν. Ἔννοεῖται ὅτι ὅστις προέλαβε τὸν Κύριον οἶδε· διότι αἱ ἀμαζαὶ σχετικῶς εἶναι ὀλίγι-
σταί.

Εἶπομεν ὅτι οἱ βουλόμενοι ἀγορεύουσι ἐφείλουσι νὰ ἐγείρωνται καὶ νὰ ἴστανται ὄρθιοι· πλὴν ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις. Ὅταν διατάσσεται ψηφοφορία, οὐδεὶς ὁ ἀγορεύων νὰ κάθηται. Ἀγνωστον πόθεν τὸ ἔθιμον τοῦτο, φαίνεται ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ψηφοφορίαν οἱ βουλευταὶ οὐδεὶς ὁ ἀγορεύων νὰ ἴστανται ὄρθιοι, ὁ ἀγορεύων πρέπει νὰ κάθηται ἵνα διακρίνηται τῶν λοιπῶν.

Οὐδεὶς βουλευτῆς δύναται νὰ ὁμιλήσῃ δις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος· ἐὰν ὑπεστήριξε διὰ λόγου τὴν δευτέραν ἀνάγνωσιν νομοσχεδίου τινὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαντήσῃ, τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο κέκτηται μόνον ἐὰν ὑπέβαλε πρότασιν. Δύναται πρὸς τοῦτοις ν' ἀγορεύσῃ καὶ ἂν προέτεινε τροποποίησιν κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ νομοσχεδίου ἀνάγνωσιν, διότι ἡ τροπολογία θεωρεῖται ὡς ζήτημα νέον· ὅταν δὲ ἡ Βουλὴ σχηματισθῆ εἰς ἐπιτροπὴν δύναται νὰ ὁμιλῆ ὅσον θέλει.

Πότε καὶ πῶς ἡ Βουλὴ σχηματίζεται εἰς ἐπιτροπὴν; (α)

(α) Μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἐν Ἑλλάδι ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται τμήματα.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων συζητεῖται πάντοτε καὶ ψηφίζεται τῆς Βουλῆς σχηματιζομένης εἰς ἐπιτροπὴν. Ἄμα νομοσχεδίου γίνῃ δεκτὸν εἰς δευτέραν ἀνάγνωσιν, τὰ ἄρθρα αὐτοῦ ἐπίσης συζητοῦνται εἰς ἐπιτροπὴν. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ αἱ συζητήσεις λαμβάνουσιν ὕψος οἰκογενειακῆς συνδιαλέξεως. Ὅταν ἡ ἡμερησία διάταξις διατάσῃ τὴν ἐπιτροπὴν συζήτησιν νομοσχεδίου τινὸς ὁ πρῶτος γραμματεὺς τῆς Βουλῆς ἀναγινώσκει τὸν τίτλον προσθέντων «ἐπιτροπὴ». Ὁ πρόεδρος καταλείπει τότε τὴν καθέδραν του, συγχρόνως δὲ ὁ κλητὴρ προχωρεῖ πρὸς τὴν τράπεζαν καὶ αἶψαν τὸ ἐπ' αὐτῆς σύμβολον τῆς ἐξουσίας τοῦ προέδρου θέτει αὐτὸ ἐπὶ δύο ὑποβάθρων ὑπαρχόντων ἐκεῖ που. Ἡ ἔλλειψις τοῦ σεβαστοῦ τούτου συμβόλου ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς τραπέζης ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Βουλὴ συνεδριάζει ὡς ἐπιτροπὴ. Τότε ὁ ἰδιαιτερος πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐμφανίζεται ὀπισθεν τῆς καθέδρας τοῦ προέδρου καὶ καταλαμβάνει πρὸς τῆς τραπέζης τὴν θέσιν τοῦ πρώτου γραμματεῶς.

Ἡ καθέδρα ἄρα εἶναι κενὴ τὸ παράδοξον ὅμως ὅτι ὁ τυχὼν δύναται νὰ καταλάβῃ αὐτήν καὶ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς, καὶ τοι οὐδὲ σκιάν ἐξουσίας δύναται νὰ ἔχῃ, διότι ἐνὸς ἡ Βουλὴ συνεδριάζει ὡς ἐπιτροπὴ ἡ καθέδρα αὕτη θεωρεῖται κενή. Ἄμα ἡ ὡς ἐπιτροπὴ σχηματισθεῖσα Βουλὴ τελειώσῃ τὸ ἔργον τῆς ὁ πρόεδρος αὐτῆς ἀγγέλλει τὸ πρᾶγμα καὶ καταλείπει τὴν καθέδραν, τότε δὲ ἐμφανίζεται καὶ αὐθις ὁ πρόεδρος ὡς ἐκ θαύματος. Ὁ κλητὴρ θέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ σύμβολον καὶ ἡ Βουλὴ θεωρεῖται ὡς συνεληθούσα.

Αἱ κυραὶ δύναται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς στοὰς τῆς Βουλῆς, διότι ἕκαστος τοῦ ἔθνους ἀντιπρόσωπος δικιοῦται νὰ προσκαλέσῃ εἰς μίαν συνεδρίαν δύο κυράς, ἀλλ' ἐπειδὴ ὀλίγοι ὑπάρχουσι θέσεις, διὰ κλήρου ὀρίζεται τίνες βουλευταὶ θὰ προσκαλέσωσιν. Ἐὐθὺς μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ κλητὴρ ἐγγράφει τὰ ὀνόματα τῶν αἰτούτων προσ-

κλητῆρια καὶ κατόπιν γίνεται ἡ κλήρωσις.

Ἄφοῦ περιεγράψαμεν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βουλῆς θὰ ἦτο ἀσύγγνωστον ἂν παρελείπομεν τὴν αἴθουσαν ἐν ἣ καπνίζουσι, τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς διαχύσεως καὶ τῆς ἀδελφικῆς συμπνοίας. Εἶπον ὅτι ἡ Βουλὴ ἦν ἡ πρώτη τοῦ Λονδίνου λέσχη· ὁ ἔρισμός ὅμως οὗτος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ μάλλον εἰς τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν ἐν ἣ καπνίζουσι καὶ ἐν ἣ τὰ παύα παύουσι καὶ οἱ κομματικοὶ διαπληκτισμοὶ ἐκλείπουσι. Δύναται τις νὰ αἰσθάνηται ἐν τῇ Βουλῇ ἀπέχθειαν κατὰ τοῦ Ἱρλανδοῦ, ἐν τῇ αἴθουσῃ ὅμως τοῦ καπνισμα-
τος θεωρεῖ αὐτὸν ἀδελφόν, οἱ πάντες δὲ ὀρέγουσι φιλικῶς τὴν χεῖρα, ἀδολεσχούσι καὶ ἀστείουσιν.

Ἐν τούτοις ἂς μὴ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ Ἀγγλος βουλευτῆς διάγει ἀργός. Ἀπ' ἐναντίας τὸ ἔργον του εἶναι ἐπίπονον, μάλιστα διὰ τὸν ἐννοοῦντα τὴν ἀποστολὴν του. Ὅφειλε νὰ ἐργάζεται εἰς τὰς ἐπιτροπὰς, νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς συνεδριάσεις, ν' ἀπαγγέλλῃ λόγους, νὰ υποβάλλῃ προτάσεις καὶ ζητήματα, νὰ διέρχῃται πολλὰς νύκτας αὐπνός ἐν τῇ Βουλῇ, νὰ διατηρῆ πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ἐκτενὴ ἀλληλογραφίαν, κτλ.

Π. Ο. Υ.

ΑΙ ΕΝ ΙΣΠΑΝΙΑ ΦΥΛΑΚΑΙ (x).

Ἐν προηγούμενῳ ἄρθρῳ ἀνεφέραμεν περὶ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ κοινῶν φυλακῶν, ἐν αἷς κρατοῦνται οἱ ὑπόδικοι ἢ οἱ ἐλαφροποινῆται· σήμερον δὲ θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν δεσμωτηρίων, ἐν αἷς εἰσὶ καθειργημένοι οἱ εἰς πολυχρόνια ἢ ἰσοβία δεσμὰ καταδικασμένοι.

Αἱ μεγαλύτεραι τοῦ εἴδους τούτου φυλακαὶ εἶναι αἱ τῆς Καρθαγένης καὶ τῆς Σιβίλλης, εἰς ἂς κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψίν

(x) Τὴν πραγματείαν ταύτην, ὡς καὶ ὅμοιαν προηγουμένην, μεταφέρωμεν κατ' ἐπιτροπὴν ἐκ τῆς Βρετανικῆς Ἐπιθεωρητικῆς ἑταιρείας, ἣτις ἤρρανται ἐκ τοῦ ἀγγλικῆ Χρῆνου.

μου ὑπῆρχον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ 944 δεσμῶται, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ 4050. Ἐνταῦθα περιγράφωμεν δι' ὀλίγων τὸ δεσμωτήριον τῆς Καρθαγένης.

Τὸ δεσμωτήριον εἶναι λίθινον καὶ σύγκειται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς τετραγώνους οἰκοδομάς. Ὁ προσερχόμενος ἀκούει τὸν κρότον τῶν συγκρουομένων ἀλύσεων καὶ τὸ ἐρρυθμον βῆμα τῶν καταδίκων. Ἐξ δεσμῶται, δεδεμένοι δι' ἀλύσεων ἀνά δύο καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ δύο φυλάκων, διερχοῦνται πρὸς τοῦ ξένου· φέρουσι δὲ ἔνδυμα ἐκ φαίου καὶ χονδροῦ ἐριούχου καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς κρατοῦσι τὴν ἄλυσιν, διὰ δὲ τῆς ἄλλης σάρωθρον, δι' οὐ σαρώνουσι τὴν ὁδόν. Οὗτοι εἰσὶ φρονεῖς καταδικασθέντες εἰς ἰσοβία δεσμὰ· δι' ἕκαστον δὲ παράπτωμα προστίθενται αὐτοῖς 4 λίτραι ἀλύσεως, ὥστε μετὰ μεγίστης δυσκολίας δύναται νὰ βαδίζωσι καὶ νὰ ἐργάζονται.

Τὴν θύραν φυλάσσει ἀπόσπασμα στρατιωτῶν τῆς γραμμῆς· ἅμα δὲ διαβῆς τὴν θύραν ἀπαντᾷ τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ, παρ' οὗ ζητεῖς τὴν ἄδειαν νὰ διέλθῃς μίαν ἡμέραν μετὰ τῶν δεσμωτῶν, ὅπερ προθύμως παραχωρεῖται, φύλαξ δὲ φέρων σπάθην σὲ συνοδεύει.

Νεάνιδες, φέρουσαι τὴν ποικίλην τῆς ἐπαρχίας των ἐνδυμασίαν, ἴσταντο πλησίον τῆς ἐξωτερικῆς θύρας, συμφωνοῦσαι μετὰ τῶν δεσμωτῶν περὶ τῆς τιμῆς τῶν σῶκων τῆς Βερβερίας, ἅτινα, ὡς ἐκ τῆς ἐφθηνίας των, κατὰ τὸ θέρος εἶναι προσφιλεῖς δι' αὐτοὺς ὀπώρα, ὅπως αἱ *bellotas de la sierra* (ὄρειναι φηγοὶ) κατὰ τὰ Χριστούγεννα. Πρὸς τὸ ἕτερον τῆς κιγκλίδος μέρος ὑπῆρχον περὶ τὰ 450 ἄτομα, ἐξηπλωμένα ἐπὶ μικρῶν ψιθῶν, κοιμώμενα ἢ καπνίζοντα, σπανίως ὁμιλοῦντα, ἔχοντα βλακῶδες καὶ βάνουσαν ὕψος, χωρικοί καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, οἱ πλεῖστοι βακενδύται καὶ ἀκτένιστοι· πολλοὶ ἦσαν καταδικασμένοι εἰς φυλάκισιν δύο ἐτῶν διὰ κλοπῆν. Τριάκοντα περίπου ἐπλεκειν περιπόδια καὶ ἐννέα ἢ δέκα καλάθους. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μοὶ ἐφάνησαν ἀνήκοντες εἰς τὴν κατωτάτην καὶ ἀμαθεστάτην τῆς κοι-

ωνίας τάξιν. ἐξ ὧν ἕκρινα ἐκ τῶν ἐπομένων ἀπαντήσεων των: « Ἐγὼ δύο ναπολεόνια, δύο ἡμισυ τάλληρα. » Ἡ κατωτάτη ἐν Ἰσπανίᾳ τάξις μετρά τὴν ἡλικίαν διὰ βεάλων (νομίσματος τῆς χώρας), ὥστε δύο ναπολεόνια παριστῶσι 38 βεάλια ἢ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη, δύο καὶ ἡμισυ τάλληρα πενήτηκοντα ἔτη. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀριθμῆναι, ὅστις θὰ ἔφερον εἰς ἀμηχανίαν τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ ἔθιμα τῶν πτωχῶν τάξεων, εἶναι χαρακτηριστικώτατον σημεῖον τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν πρὸς τὰ χρήματα ἀγάτης.

Περίξ τῆς αὐτῆς ὑπάρχουσιν εὐρέα λιθόστρωτα δωμάτια, σκοτεινὰ μὲν καὶ ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, πλὴν καθαρά, ἐν οἷς ἐργάζονται ὑποδηματοποιοὶ, βράπται, σιδηρουργοί, κοφίνοποιοί, ξυλουργοί, κτλ. Εἰσήμενοι εἰς τὸ δωμάτιον τῶν κατασκευαζόντων πέδιλα διὰ τὸν στρατὸν, εὐθύς δὲ περιεκύκλωσεν ἡμῶς δωδεκάς δεσμοτῶν παρακαλούντων ν' ἀγοράσωμέν τι. Πεντήκοντα ἐπιτὰ ἄνθρωποι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ὑποδηματοποιίαν κατασκευάζοντες πέδιλα (ἐκ καννάβεως).

Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα, ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται ἐργάζοντο εἰς διάφορα ἔργα, παρεῖχον ἐνδιαφέρον θέαμα. Οἱ πεφυλακισμένοι ἐφαινοῦντο πύχαριστοι, ἐν γένει δὲ τὰ ἔργα τῶν ἦσαν τέλεια. Ἰδίως ἐξεπλάγην ἰδὼν ἐργαστήριον διαφόρων ἐργασιῶν, πλῆρες ἀνθρώπων κατασκευαζόντων διάφορα πράγματα. Εἰς τούτων, παραχαράκτης καταδικασμένος εἰς ἔξτηκονταετῆ δεσμὰ, εἰκόνιζε πρότυπα λιθογραφημένων χαρτῶν προωρισμένα νὰ πωληθῶσιν εἰς τοὺς χαράσσοντας γεωγραφικούς χάρτας ἦσαν δὲ θαυμάσια. Μοὶ ἐζήτησε φάκελλον (*enveloppe*) καὶ ἐπιστολὴν γεγραμμένην διὰ χειρὸς μου καὶ ἀπεμιμήθη τὴν γραφὴν ἐντελέστατα.

Οἱ κοιτῶνες, κείμενοι εἰς τὴν ἄνω ἐροφὴν, ν οἱ ἐκοιμῶντο ἀνὰ τετρακόσιοι δεσμῶται, καὶ τοὶ σκοτεινοὶ καὶ λιθόστρωτοι, δὲν ἦσαν βυρανοί. Ἐκαστος πεφυλακισμένος ἔχει στρώμα καὶ χονδροειδὲς ἐπάπλωμα, οἱ δὲ κατάδικοι κοιμῶνται τὴν ὀγδόην καὶ ἡμί-

σειαν ὥραν καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν οἱ ἐπιτηρηταὶ ἢ κλητῆρες (δεσμῶται ἐπίσης) ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς σιγήν. Ἀνά διετίαν ἢ, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ συχνότερον, ἕκαστος λαμβάνει χονδροειδῆ τινα ἀσπρόρουχα' οἱ πλείστοι ὁμοίως ἦσαν ἐλευθέρως ἐνδεδυμένοι.

Οἱ δεσμῶται ἐξεγείρονται τοῦ ὕπνου τὸ μὲν θέρος τὴν ἕκτην ὥραν, τὸν δὲ χειμῶνα τὴν ἑβδόμην' προγευματίζουσι δὲ τὴν ἐνδοκατην ὥραν καὶ δειπνοῦσι τὴν ἕκτην καὶ ἡμίσειαν (μόνον δις τῆς ἡμέρας ἐσθίουσι). Τὸ γεῦμά των συνίσταται εἰς μίαν ἢ μίαν καὶ ἡμίσειαν λίτραν μέλανος ἄρτου καὶ εἰς ζωμὸν ἔχοντα μικρὰ τεμάχια λίπου, ἢ ἐν ἐλλείψει ἔλαιου.

Δεσμοκταστῆς κακοῦργος μοὶ διηγήθη ἐν τῷ νοσηλευτησίῳ γελῶν ὅτι ἐρόνευσε διὰ μαχαίρας ἄνθρωπον τινα. Οὐδέποτε εἶδον τόσον θρασὺν κακοῦργον ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ ἢν δὲ καταδικασμένος εἰς πενταετῆ ἢ ἑξαετῆ εἰρκτὴν. Εἰκόμουν ἐκόσμουν τοῦ νοσηλευτηρίου τοὺς τοίχους, οἵτινες ἔφερον ἀξιώματα, οἷον τὸ * Ὑπόμνη ἀγογγύστως τὴν ποιήν σου καὶ ὁ θεὸς θὰ σοὶ γίνη ἔλεως. »

Ἡ ἐπισώρευσις ἀνθρώπων τοιούτου φουράματος, ἄνευ ἄλλης πειθαρχίας ἢ τῆς ὑπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ τραχέος περὶ τιμῆς κώδικος των, μ' ἐξέπληξε καθὼ συντελοῦσα εἰς τὸ ν' ἀναδείξῃ αὐτοῦς φοβερωτέρους κακοῦργους' ἐρίζουσι δὲ καὶ κτυπῶνται διαρκῶς, οἱ δὲ ἰσχυρότεροι κακοποιοῦσι τοὺς ἀσθενεστέρους.

Ὅτε ἐπεσκέφθην ἐν τῶν μεγάλων τούτων σωφρονιστηρίων δύο πράγματα μοὶ ἐποίησαν κακίστην ἐντύπωσιν. Πολλοὶ τῶν δεσμοτῶν κλίνει ἐκεῖνο ἄνω τῶν ἀποπάτων, ἢ δὲ ναυτιώδης ἀτμοσφαῖρα, ἐν ἣ δώδεκα περίπου τῶν δυστυχῶν τούτων ὤφειλον νὰ διέλθωσι τὴν νύκτα, ἤρκει ἵνα ἐπιφέρῃ σπηπεδόνα. Ἡ ἄλλη κατάχρησις ἦν ἡ ἀκαθαρσία μιᾶς τῶν αἰθουσῶν, ἐν ἣ ἔνεκλείσθησαν προσωρινῶς οἱ κατάδικοι ἢ δυσωδία ἦν φρικτὴ καὶ τὸ δάπεδον ἦν πλῆρες ἀηδῶν ἀκαθαρσιῶν. Τὸ χειρίστον ὁμοίως εἶναι ἢ κατ' ἀποκοπὴν τῆς κυβερνήσεως συμφωνία μετὰ τοῦ τροφοδοτοῦ τῶν φυλακῶν.

Οὗτος εἰς τοὺς δυστυχεῖς δεσμῶτας παρέχει κυάμους ἢ θερμὸν ὕδωρ ἀντὶ ἔλαιου ἢ λίπους. Ἐνεκεν δὲ τῆς διαίτης ταύτης ἐκατοντάδες ἀποθνήσκουσιν ἢ γίνονται ἡλίθιοι. Ἐν Ἰσπανίᾳ τὸ σῶμα δὲν ὑπομένει τὴν στέφρην παχέων τροφῶν.

Ἡ σχολὴ τοῦ δεσμοτηρίου τῆς Καρθαγένης διευθύνεται ἄριστα, ὁ δὲ διδάσκαλος μοὶ ἐφάνη καλὸς καὶ νοήμων. Ἐντὸς δεκαοκτῶ μηνῶν 180 ἔμαθον ἀνάγνωσιν' ἐκτὸς ὁμοίως τῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐφημερίδων ἃς δύνανται ν' ἀγοράζωσιν, οὐδὲν ἄλλο σύγγραμμα τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν των, ἢ δὲ ἐλλείψεις τερπνῆς καὶ δημώδους φιλολογίας ἀποδεικνύεται λίαν ἐπιπλαθῆς εἰς τὴν ἡθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πτωχῶν τάξεων ἐν Ἰσπανίᾳ.

Μέγα κακὸν εἶναι ἢ φοβερά ἐξουσία ἢν ἀνέθηκαν τοῖς κλητῆρσιν. Οὗτοι, ὄντες ἐπίσης δεσμῶται, κεκτιμένοι μεγάλην φυσικὴν δύναμιν καὶ ὡς ἐκ τῆς καλῆς διαγωγῆς τῶν ὑπερέχοντες τῶν λοιπῶν πεφυλακισμένων, ἐπιτροῦσι τὴν ἐργασίαν τούτων καὶ ἀπολαύουσιν ἀπεριορίστου ἐξουσίας' φέρντες δὲ χονδρὸν ῥόπαλον πατάσασουσιν ἀνηλεῶς τοὺς ὁμοίους των τερπέμενοι μάλιστα διὰ τὰς πληγὰς ἃς καταφέρουσιν. Εἰς τὰ πλείστα τῶν σωφρονιστηρίων τῆς Ἰσπανίας οἱ πεφυλακισμένοι βιβδιζονται. Πρὸ εἰκοσιν ἢ τριάκοντα ἐτῶν εἰς Βαλαδολιδ ἐπὶ 3000 πεφυλακισμένων 4000 ἀπέβιωσαν ἐντὸς 18 μηνῶν ἔνεκεν ἐλλείψεως τροφῆς, καταναγκαστικῆς ἐργασίας καὶ μαστιγώσεων! Οἱ πλείστοι ἐργάζοντο εἰς τὰ μεταλλεῖα.

Ἡ ὑπερσεία ἐν ταῖς φυλακαῖς γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὑπὸ τῶν πεφυλακισμένων. Ἐν φυλακῇ περιεχοσῆ 800 ἄτομα, π.χ., ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμίσθων ὑπαλλήλων ἀνέρχεται σχεδὸν εἰς 46, μὴ περιλαμβανομένων τοῦ διευθυντοῦ, δύο ἰατρῶν καὶ δύο ἱερέων.

Κατὰ τὰς ἐορτὰς μουσικαί, ὄντες δεσμῶται, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν καὶ παιανίζουσι' συνέρχονται δὲ πανταχόθεν οἱ πεφυλακισμένοι καὶ διασκεδάζουσιν' οὕτω δὲ παρέχεται αὐτοῖς ἀναψυχῆ τις.

Συνεχῶς παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέ-

ως χάρις εἰς τοὺς καταδικασθέντας εἰς θάνατον, μεταβαλλομένης τῆς ποινῆς εἰς ἰσόβια δεσμῶν δὲ καὶ προλαβόντως εἵπομεν, σπανίως καταδικάζεται τις ἐν Ἰσπανίᾳ εἰς θάνατον.

Ἐκαστος καταδικῶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα ἐν τῇ φυλακῇ, ἀλλ' οἱ εἰς ἰσόβια ἢ μακροχρόνια δεσμὰ καταδικασμένοι ὀφείλουσι νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς κατασκευὴν ὀδῶν, εἰς τὸν ναύσταθμον καὶ εἰς ἄλλα καταναγκαστικὰ ἔργα ὥστε ἕκαστος δεσμῶτης διατηρεῖται, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς ἐργασίας του. Ὁ ἐργάτης πρώτης τάξεως πληρῶναι τῇ κυβερνήσει 60 βεάλια τὸν μῆνα, ὁ δευτέρας τάξεως 20, ὁ τρίτης 16. Τὸ ὑπόλοιπον κέρδος τοῦ μηνὸς διανέμεται ὡς ἐξῆς' τὸ ἐν τρίτον τίθεται εἰς πίστιν του εἰς τὸ ταμιευτήριον τῆς φυλακῆς καὶ τὸ περιπλέον τῷ δίδεται τοῖς μετρητοῖς ἢν' ἀγοράσῃ τροφίμα, ἐνδύματα, κλπ., ἐξαιρουμένου τοῦ οἴνου.

Ἰδοὺ σημειώσεις τῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων ἃς ἀντήλλαξα μετὰ τῶν ὑπαλλήλων τῆς φυλακῆς.

— Πότε οἱ συγγενεῖς τῶν πεφυλακισμένων ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἴδωσι τούτους; — Τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς ἐορτὰς' ἀλλ' αἱ γυναῖκες τῶν κυριωτέρων καταδικῶν ἔρχονται καθ' ἑκάστην, τὴν ἐνάτην ἐσθινὴν ὥραν, κομίζουσαι τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐργασίαντων ὑλικὸν καὶ λαμβάνουσαι τὰ ἔργα ἅτινα παραγγέλλθησαν ἐκ τῆς πόλεως.

— Δύναται ὁ δεσμῶτης ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του πρὶν λήξῃ ὁ χρόνος τῆς ποινῆς του; — Ὅχι.

— Ἀποθνήσκουσι πολλοὶ εἰς τὰς φυλακὰς; — Ὀλίγιστοι' σχεδὸν 6 ἢ 7 τοῖς χιλίοις κατ' ἔτος (φοβοῦμαι ὅτι ἡ ἔκθεσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη).

— Οἱ πεφυλακισμένοι ἀποκτῶσι χρήματα; — Οἱ ἐργαζόμενοι, μάλιστα.

— Παίζουσι μετὰ τῶν μετρημάτων; — Τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ὑποτίθεται ὅτι δὲν ὑφίσταται.

— Ἐπαναστατοῦσι συνεχῶς καὶ ἐρίζου-

— Δὲν δύναμαι νὰ πράξω τι, ἀπάντησεν ὁ ἐπιστάτης· ὁ ἐργολάβος εἶναι ἐλεύθερος νὰ πράξῃ ὅπως θέλει.

Ἐριππος ἐπιθεωρητὴς διῆλθεν ἐκεῖθεν, εἰς δὲ τῶν δυστυχῶν, σχεδὸν θνήσκων τῆς πείνης, ἐπλησίασεν ἔρπων ἵνα ἐπικαλεσθῆ ἔλεος. Ὁ ἐπιθεωρητὴς, ἀπαλλάξας τὸν δεξιὸν πόδα ἐκ τοῦ ἀναβολέως, κατέφερεν εἰς τοῦ δεσμώτου τὸ στήθος τόσον σφοδρὸν λαύτισμα, ὥστε ἐκ τοῦ στόματος τούτου ἐξῆλθε αἷμα καὶ ὁ δύσμορος ἔπεσεν ἄνους.

Ἡ ἀποτρόπαιος καὶ ἀκανθαλώδης αὐτῆ σκηνῆ, μ' εἶπεν ὁ φίλος μου, τόσην μοι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, ὥστε δασάκις ἔμελλον νὰ διέλθω πρὸ τῶν φυλακῶν ἐκέντων τὸν ἵππον μου καὶ ἔφρευγον δρομαίος.»

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Σάν Λουκάρ κεῖνται 500 ἐκ τῶν 4000 ἐκείνων, ἀπεβίωσαν δὲ ἐκ τοῦ ψύχους, τῶν στερησέων καὶ τῶν μαστιγώσεων.

Θὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι τόσον διεφθαρμένοι εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὥστε καλλίτερον νὰ ἀποθίνωσι. Δυνατὸν τὸ πρᾶγμα νὰ ἔχῃ οὕτως, ἀλλὰ δικαιῶνται, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θὰ παράσχωσιν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἐργασίαν, νὰ θανατώσωσι καὶ ὑποδουλώσωσιν. Ἡξέυρω τῶντι ὅτι εἶναι λίαν διεφθαρμένοι. Φίλος μου συνείθιζε νὰ διδῆ αὐτοῖς τέταρτα τοῦ ταλλήρου ἴν' ἀγοράζωσιν ἄρτον ὅτε ἐζήτουν οἱ κατάδικοι, πλὴν εἰς τῶν ἐπιθεωρητῶν, ὅστις εἶναι φιλόανθρωπος, τῷ εἶπε·

«Μάτην δίδεις τὰ χρήματα, διότι δὲν θ' ἀγοράσωσιν ἄρτον, ἀλλὰ θὰ παίξωσι καὶ θὰ χάσωσι καὶ αὐτὰ τὰ περιβάλλοντα αὐτοὺς ῥάκη.»

Ὁ ἐπίλογος τῆς θλιβερᾶς ταύτης ἱστορίας εἶναι διδακτικώτατος. Ὁ ἀνηλεὲς ἐργολάβος ἀπεβίωσεν ἐλεεινῶς· ὀλίγα δὲ τινα ἔτη πρὶν ἐδικάσθη ἐπὶ φόνῳ, πλὴν ἠθωώθη, καὶ τοι τῶν δικαστῶν τις εἶπε·

«Θὰ ἀνατρέψω τὰ πάντα ἕως οὗ ὁ ἄνθρωπος οὗτος σταλῆ εἰς τὸ κάτεργον.»

Ἀνεφέρα τὴν αὐθεντικωτάτην ταύτην ἱστορίαν ἵνα παρασκευάσω τοὺς ἀναγνώστας μου εἰς τὰς σκηνὰς τῆς διαφθορᾶς

καὶ τῶν ὁμοτήτων, ὧν θέατρον ἀποδεικνύονται σήμερον τὰ ἐν τῇ Ἀφρικανῇ παραλίᾳ σωφρονιστήρια.

Ἐπιβάς ἐξ Ἀλγεσίρας ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοῦ ὕπερ ἀπέπλεε διὰ Κέουταν ἠρώτητα τὸν θερμαστὴν ἂν ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοῦ δεσμῶται.

— Ἐλπίζω ὄχι, ἀπάντησεν. Ἀπὸ ἰκανῶν ἐτῶν μετεφέραμεν πολλοὺς.

Πλὴν μετ' οὗ πολὺ προσήχθησαν 4 δεσμῶται — δολοφόνοι, στυγνοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ ἐνόπλων φυλάκων μετέβησαν δὲ εἰς τὴν πύραν καὶ σιωπηλοὶ ἐκάπνιζον ἢ ἐκοιμῶντο κατὰ τὸν πλοῦν.

Ὁ λιμὴν τῆς Κέουτας εἶναι σχεδὸν ἔρημος· ὀλίγα ὑπάρχουσι πλοῖα καὶ τινες λέμβοι.

Κατὰ τὴν ἀπόδασιν βλέπει τις ἀριστερῶθεν ἀπόκρημον βράχον, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι σκοπιὰ καὶ σειραὶ ὀχυρωμάτων καὶ στρατώνων· ἐκεῖ δὲ εὐρηταὶ τὸ *hacho*, ὅπου εἰσὶ καθειργμένοι τινὲς τῶν φοβερωτέρων κακούργων, ἢ ἀληθῆς ἀκρόπολις τοῦ φρουρίου. Δεξιόθεν ὑψοῦνται βαθμηδὸν ὑψηλοὶ καὶ κατωφερεῖς λόφοι διήκοντες μέχρι τῆς παραλίας· ἐφ' ἐκάστου δὲ αὐτῶν ὑπάρχει σκοπιὰ. Ἀπέναντι ἐγείρεται ἡ Κέουτα, ἣτις εἶναι ἐνταυτῷ τῷ Γιβραλτάρ, τὸ Βοτάνου βαίη καὶ ὁ στρατῶν τῆς ἀφρικανῆς Ἰσπανίας. Αἱ ὁδοὶ εἰσὶ στεναὶ καὶ βορβορώδεις, ἡ δὲ πόλις ἀριθμεῖ 48000 κατοίκους, μὴ περιλαμβανομένων 4000 στρατιωτῶν καὶ 3000 κακαδικῶν.

Ἄμ' ἀποβάς ὀρεῖλεις νὰ παραδώσῃς εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὸ διαβατήριόν σου καὶ νὰ δώσῃς πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ὑποθέσεων σου καὶ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἦλθες· μεθ' ὃ μεταβαίνει εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Οἱ στρατῶνες ἐβριθον στρατιωτῶν, διὸ τὸ ξενοδοχεῖον ἦν πλήρες ἀξιοματικῶν· πλὴν εὖρον κλίνην.

Ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τῆς Κέουτας ὑπάρχουσι 800 ἢ 900 κατάδικοι, ἐξώλεις καὶ προώλεις, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων εἰσὶ καταβεβλημένοι ἐκ τῶν στερησέων καὶ τῶν

ἀσθενειῶν, ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, ῥακενδύται, οἰκοῦντες εἰς ἄθλια παραπήγματα, καταβροχθίζοντες κοιδιφιλονεικῶντες πρὸς ἀλλήλους ὡς ὕκιναι τὸ λιτώτατον καὶ ἀνεπαρκῆς γεῦμά των καὶ κρυφίως προμηθεύμενοι μαχαίρας, δι' ὧν φονεύουσιν οἱ μὲν τοὺς δὲ ὡς θηρία. Ἐν ἐκάστῳ παραπήγματι, ὄντι ῥυπρωτάτῳ καὶ δυσωδεστάτῳ, οἰκοῦσιν ἐκατὸν ἢ διακόσιοι δεσμῶται. Ἡ τροφοδότησις εἶναι ἐλεεινῆ, οἱ πλείστοι δὲ θνήσκουσι δι' ἐλλειψιν ἐπαρκούς καὶ καλῆς τροφῆς. Οἱ κακούργοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατωτάτην τῆς κοινωνίας τάξιν· εἰσὶ δὲ δολοφόνοι, κλέπται, λησταί, κτλ. πρὸς τοῦτοις ὑπῆρχον καὶ τινες ἐπαναστάται τῆς Κούθας. Ἐνίοτε κατορθοῖ τις ν' ἀποδράσῃ· ἀλλ' οἱ Μαῦροι, οἱ ἀπ' αἰῶνων μισοῦντες τοὺς Ἰσπανοὺς, συλλαμβάνουσιν αὐτοὺς καὶ παραδίδουσιν ὅπως πορισθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Κέουτας προκηρυσσομένην ἐκ ὅ ταλλήρων ἀμοιβὴν δι' ἕκαστον φυγάδα.

Εἰς ὀλίγους τῶν ἐν Κεούτῃ πεφυλακισμένων, μόνον εἰς τοὺς διὰ τῆς καλῆς διαγωγῆς τῶν ἀξιοθέντας τῆς χάριτος, ἐπιτρέπεται νὰ ἐργάζωνται· πλέκουσι περιπόδια καὶ κατασκευάζουσι πέδιλα, ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ὁποίων πορίζονται χρήματά τινα καὶ οὕτως ἀγοράζουσι τροφίμα. Ἐν γένει δὲ ἀπανθρώποτεραι φυλακαὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχουσιν.

A. K.

ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

ΓΕΝΝΗΣΙΣ, ΠΕΡΙΤΟΜΗ, ΓΑΜΟΣ
καὶ ΘΑΝΗ.

A'. Γέννησις.

Ἄμα ἐπέλθωσιν αἱ ὀδύνη τοῦ τοκετοῦ προσκαλεῖται ἀμέσως ἡ Μαῖα (Ντάϊα) καὶ ὁ ἱερεὺς (Φούκα), ὅστις δέεται πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου τῷ Πρυφῆτῃ (Νέββυ) ὑπὲρ τῆς ταχειᾶς καὶ ἀνωδύνου γεννήσεως, ἐν ᾧ ἡ Μαῖα περιποιεῖται τὴν λεγῶν, ὅπως (ΟΜΗΡΟΣ ΦΤΑ. ΣΤ').

καὶ πᾶσαι αἱ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡ λεγῶ γεννᾷ καθήμενη κατὰ γῆς καὶ οὐχὶ καθὼς αἱ παρ' ἡμῖν γυναῖκες εἰς τὸν ἐπὶ τοῦτο σκίμποδα, ἢ ἐπὶ ἀνακλίντρῳ προτομασμένῳ παρὰ τῇ κλίνῃ, ἐφ' ἣ μετὰ ταῦτα τίθεται ἡ τεκοῦσα.

Τὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἡ Μαῖα δίδει τὸ ὄνομα τῷ νεογεννήτῳ, ἀκαλαμβάνουσα αὐτὸ εἰς χεῖρας, πρὸντων τῶν γονέων καὶ συγγενῶν· τὴν ἐπονομάζει δὲ ὑψοῦσα αὐτό. Τὸ ὄνομα τοῦτο διατηρεῖται ὡς κύριον καθ' ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἡ Μαῖα λαμβάνει γενναῖα δῶρα παρ' ὅλων τῶν παρευρεθέντων, ὡς συνήθεια δὲ ἀπαράβατος ἐπεκράτησεν εἰς τῶν υἱῶν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις εἰς τῶν ἐγγόνων φέρει τὸ τοῦ πάππου, διότι θεωροῦμεν τὸν πάππον ἀναγεννώμενον ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἐγγόνῳ.

B'. Περιτομή.

Τὴν περιτομὴν κατὰ θρησκευτικὴν διάταξιν ἐκτελοῦσιν ἐπὶ τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων· καὶ εἰς μὲν τὰ ἄρρενα ἀπὸ τὸ τρίτον ἔτος μέχρι τοῦ ὀγδόου, εἰς δὲ τὰ θήλας ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ δεκάτου· ἐπειδὴ δὲ οἱ πτωχοὶ δὲν δύνανται νὰ ὑποστῶσι τὰς δαπάνας τῆς τελετῆς τῶν ἀρρένων τέκνων τῶν, γίνεται οἰκονομία πρὸς τοῦτο, ὥστε πάντες οἱ εὐκατάστατοι θεωροῦσιν ὡς θρησκευτικὸν καὶ φιλόανθρωπον ἔργον κατὰ τὴν περιτομὴν τοῦ υἱοῦ των νὰ γίνεται συγχρόνως ἡ περιτομὴ καὶ ἄλλων παιδίων πτωχῶν ὁμοθρήσκων των.

Τὴν περιτομὴν τῶν ἀρρένων ἐκτελεῖ ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ τελοῦντος, ἐν οἰκογενειακῇ τελετῇ, παιανίζούσης τῆς μουσικῆς (ἀλατία) καὶ θορυβούντων αὐλῶν καὶ τυμπάνων διαφόρων ἵνα ἀπασχολῆται ὁ νοῦς τῶν περιτεμνομένων. Μετὰ τὴν περιτομὴν περιφέρουν τὰ παιδιά πολυτελῶς ἐνδεδυμένα ἐφ' ἀμαζῶν ἢ ἐφ' ἵππων χρυσοστολιστῶν εἰς τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς, προπαρευομένης τῆς μουσικῆς καὶ τῶν τυμπανιστῶν, ὄρχουμένων δὲ διαφόρων χορευτῶν ἡμιγύμων,

κρατούντων και παλλόντων ξίφη γυμνά, ἄλλων δὲ καὶ ρόπαλα, δι' ὧν ποιοῦσι διαφόρους ἀσκήσεις. Συνήθως δὲ προπορεύεται κωμικός τις ἐπὶ ὄνου συνήθως ἢ καὶ πεζός, κάμων διαφόρους ἀσελγείας κινήσεις καὶ κινήτων εἰς γέλωτα τοὺς θεωμένους. Μετὰ τὴν δημοτελῆ ταύτην περιδιάβασιν καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐτοιμάζεται καὶ παρατίθεται γεῦμα ἐν ᾧ παρακάθηνται οἱ προσελθόντες συγγενεῖς καὶ οἱ προσκληθέντες φίλοι, ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ ὅλα τὰ περιτμηθέντα παιδιά.

Τὴν δὲ περιτομὴν τῶν θηλέων ἐκτελεῖ κατ' ἰδίαν ἢ ἐπὶ τοῦτο ἐπαγγελιομένη γυνή, παρόντων μόνον τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν γυναικῶν αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν περιτομὴν, ἢ μᾶλλον ὀρθότερον ἀποκοπὴν, κάμνουν τὸν συνήθη αὐταῖς γυλισμόν.

Γ'. Γάμος.

Καὶ παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς (Μουσιμῶν) ὑφίσταται ἡ ἀρραβίων (Χαττίπ). Παρ' αὐτοῖς οἱ μελλοντοίμοι, ἀφ' οὗ προηγουμένως συμφωνηθῆ καὶ ἀριθμηθῆ ἢ προῖξ μετὰ τὸν γαμβροῦ καὶ πατρὸς τῆς νύμφης, παρόντων καὶ τῶν μαρτύρων (διότι παρ' αὐτοῖς προῖκα δίδει ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί, οὐχὶ δὲ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ), παρουσιάζονται εἰς τὸν Καδῆ, τὸν θεοσκευτικὸν τῶν Μωαμεθανῶν δικαστὴν, καὶ ἐρωτῶνται παρ' αὐτοῦ, ἐὰν, ἐν ὀνόματι τοῦ Προφήτου, ἦναι ὁ ἀρραβίων αὐτῶν μὲ τὸ θέλημα ἀμφοτέρων τοῦ τοιοῦτου δὲ ὁμολογηθέντος, δίδεται γραπτὴ ἢ τοῦ γάμου ἄδεια.

Μετὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν τοῦ γάμου προσδιορίζεται ἡ ἡμέρα τῆς τελέσεως παρὰ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὅποτε προσκαλοῦνται οἱ ἱερεῖς τῶν (Φούκα) καὶ ἀναγινώσκουν τὸ Κοράνιον (Κουράν)· πολλάκις δὲ ἀναγινώσκουν αὐτὸ ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας. Τὴν δὲ ὀρισμένην ἡμέραν προσκαλοῦνται οἱ μουσικοὶ, αἱ τραγωδίστριαι (γαβάζοι) καὶ οἱ προσκεκλημένοι· τότε τελεῖται ὁ γάμος. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν, μετὰ μεσημβρίαν, συνήθως κατὰ

τὴν τετάρτην ὥραν, αἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, γυλισσοῦν κατὰ τὸ Ἀραβικὸν ἔθιμον, περιφέρουν τὴν νύμφην ἐντὸς φορητῆς σκηνῆς, ἢς τὸ ἔμπροσθεν μέρος εἶναι μόνον ἀνοικτόν· κρατοῦν δὲ αὐτὴν δύο νεάνιδες συγγενεῖς αὐτῆς, διότι τὸ πρόσωπόν της εἶναι κεκαλυμμένον διὰ ἐρυθρὰς καλύπτρας, ἐχούσης ἐπ' αὐτῆς ἔρραμμένα διάφρα γρυσά νομίσματα. Μετὰ τὴν διαβάσιν εἰς τὰς διαφόρους κεντρικωτέρας ὁδοὺς τὴν φέρουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ ἐκεῖ προσφέρουν διάφορα ἀναψυκτικὰ εἰς τὰς παρευρισκομένας. Τὴν νύμφην ὀδηγοῦσιν εἰς τὸν κοιτῶνα αἱ συγγενεῖς αὐτῆς γυναῖκες, αὕτη δὲ καθήμενὴ ἀπλώνει τὴν ποδίαν αὐτῆς (χύτρου ἄρουσα), ἐφ' ἧς ὁ ἀνὴρ προσερχόμενος προσεύχεται, ἐπικαλούμενος τὸν προφήτην ἵνα παρέχη αὐτῇ σωφροσύνην, πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καθ' ὅλον τὸν μετ' αὐτοῦ βίον της. Τὴν δὲ ἑσπέραν περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν περιφέρουν τὸν γαμβρὸν προπορευομένων ροπαλοφόρων, ποιοῦντων διαφόρους ἀσκήσεις ἐν μέσῳ τῶν φερόντων δαδὰς ἀνημμένας, ἔπονται δὲ διάφοροι συνομιληκεῖς τοῦ γαμβροῦ πυροβολοῦντες· τὸ σύστημα τῶν πυροβολισμῶν ἐξέλειπεν ὀλοτελῶς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ὑφίσταται δὲ εἰς πολλὰ χωρία καὶ κωμοπόλεις· μετ' αὐτοὺς δὲ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ γαμβροῦ πορεύονται ὑπηρεταὶ φέροντες θυμιαματα καὶ λαμπάδας, τὸν δὲ γαμβρὸν κρατοῦσιν ἑκατέρωθεν δύο συγγενεῖς τοῦ νέου κατὰ τὴν ἡλικίαν. Οἱ τοὺς μελλοντοίμοις συνοδεύοντες νεανίσκοι καὶ νεάνιδες ἐκλέγονται μετὰ τῶν συγγενῶν νὰ ὦσιν ἄγαμοι εἰσέτι. Ὅσακις δὲ ἡ συνοδία διαβαίνει ἐκ συγγενικῶν ἢ φιλικῶν οἰκῶν σπεύδουν οἱ ἑνοικοῦντες καὶ προσφέρουν τῷ γαμβρῷ ἀναψυκτικὰ (σπερέτια) διάφορα, ἢ δὲ μουσικὴ κλείει πάντοτε τὴν συνοδίαν. Μετὰ τὴν ἄφιξιν πάντες παρακάθηνται εἰς γεῦμα ἐξωθεν τῆς οἰκίας εἰς τὸ ἐπὶ τοῦτο προητοιμασμένον μέρος, τὰ δὲ ἐδέσματα φέρουν οἱ προσελθόντες ἐκ τῶν οἰκῶν των. Εἰς τὴν οἰκίαν ἀναμένου τὴν ἄφιξιν τοῦ γαμβροῦ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γεροντότεροι ἀκροώμενοι τὰ ἄσματα τῶν τρα-

γωδίστριων, ὅποτε δὲ ἐπανεῖλθῃ ὁ γαμβρός, αἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἐμβαινοῦν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἐνθα τὰς ἀναμένουν ἡ νύμφη μετὰ τῶν συγγενῶν της, ἢ δὲ ἐξ ἐπαγγέλματος γυνὴ προσερχομένη διαρρηγνύει ἐπὶ παρουσίᾳ ὄλων τῶν παρῶντων γυναικῶν τὸν παρθενικὸν ἵμενα διαλευκοῦ μανδηλίου, τὸ ὅποιον κατῴπιον θέτουσα ἐπ' ὤμων ἐξέρχεται εἰς τὰς ὁδοὺς συνοδευμένη παρὰ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν γυναικῶν τῆς νύμφης, ἄδουσαι τὰ κατάλληλα ἄσματα καὶ γυλισσοῦσαι κατ' ἐπανάληψιν εἰς ἐκάστην ἐπωδὴν. Ἡ τοῦ γάμου εὐωχία διαρκεῖ πολλάκις ἐπὶ ὅκτω ἡμέρας κατὰ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ παρουσίαν τοῦ πατρὸς τοῦ γαμβροῦ.

Ἡ τοῦ γάμου διήλυσις εὐκίμως ἐκτελεῖται ἄρα ὁ ἀνὴρ ἐκφωνήσῃ κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα ἢ καὶ κατ' ἐπανάληψιν τρεῖς τὸ «Τάλλα φίλ τελλάτα.» Πολλάκις ἐν καιρῷ θυμοῦ μάλιστα λέγει «Τάλλα φίλ τελλάτα, γάττα οὕτακ γιά μάρρα.» Ἄρα ἐκφωνηθῆ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὴν τρίτην φορὰν, ἢ γυνὴ καλύπτεται ἀμέσως ὡς ἐνώπιον ξένου, καὶ ἀπέρχονται ὁμοῦ πρὸς τὸν Καδῆ, ὅστις μετὰ βραχέων ἐξέτασιν ἐπιτρέπει τὴν διάλυσιν κανονίζων τὸ ζήτημα τῶν τέκνων· ταῦτα δὲ ἀφίενται συνήθως τῇ γυναικί, γρηγοῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἀσήμαντον κατὰ μῆνα χρηματικὴν ποσὴν πρὸς διατροφήν. Ἐὰν ὅμως μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπέλθῃ μετάνοια καὶ διάθεσις νὰ ἐπανεῖλθουν εἰς τὰ πρόωγα καὶ συζήσουν ἀρμονικώτερον, δὲν δύναται ὁ ἀνὴρ νὰ προσλάβῃ ὡς νόμιμον τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, κατὰ θεησκευτικὴν διάταξιν ἀπαράβατον, ἐὰν δὲν παραχωρήσῃ ἕτερω τινὶ ὁμοθρήσκῳ αὐτοῦ ταύτην ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον.

Δ'. Θάψις.

Ἐκπεύσαντος τοῦ ἀθνεοῦς συναθροίζονται πάσαι αἱ τὲ συγγενεῖς καὶ γνώριμοι γυναῖκες τῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ αἱ μοιρολογίστριαι, ἀρχίζουσαι περὶ τοῦ νεκροῦ

ἐν θρηνωδίᾳ ν' ἀνκφέρουν τὰς ἀρετὰς τοῦ θανόντος ἢ τῆς θανούσης καὶ τὴν συμφορὰν τῆς οἰκογενείας ἕνεκα τοῦ θανάτου του. Ἡ θρηνωδία τελεῖται κειμένου τοῦ μὲν νεκροῦ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας μετὰ τὴν ὄψαν πρὸς τὴν ὁδὸν, τῶν δὲ θρηνοῦσῶν γυναικῶν περὶ τοῦ νεκροῦ, κρατοῦσῶν μανδήλια μελανὰ εἰς τὰς χεῖρας, κινουσῶν αὐτὰ κυκλικῶς καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ κεκλιμένων καὶ κανονικῶς σκιρτοῦσῶν ἐν τῷ κροτήματι τῆς χειρὸς περὶ τὸν νεκρόν. Αἱ θρηνωδίαι ἐξακολουθοῦν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀρμοδίου ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι ἐπιτετραμμένος εἰς τὴν πλῆσιν τῶν νεκρῶν διότι συνήθως ἕκαστον τζαμίον ἔχει καὶ ἕνα τοιοῦτον εἰδικῶς ὑπηρετοῦντα. Τὰ πτώματα πλύνονται δι' ὕδατος καὶ σάπωνος, τὰ σαβανώνουν δὲ μετὰ τὸν καθαρισμόν, θέτοντες καὶ νόμισμα εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα ἵνα τοῖς χρησιμεύσῃ ὡς φιλοδώρημα (παζίς) τῷ θυρωρῷ (Βοάπη) τοῦ Μωαμεθανικοῦ Παραδείσου. Μετὰ ταῦτα προσκαλοῦνται οἱ ἱερεῖς καὶ κάμνουν τὴν νεκρικὴν ὑμνωδίαν (Ζήκρι), ἀναφωνοῦντες τὸ «Χάλλα, χάλλ.»

Τὸ φορεῖον φέρεται ἐπ' ὤμων πολλῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ θανόντος (μάγετ), σπευδόντων πάντων τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ γνωρίμων τοῦ ἀποθανόντος νὰ φέρωσι καὶ ἐπ' ὀλίγον τὸν κοάβδατον ἐκ συγγενικοῦ ἢ φιλικῶν σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ θεησκευτικοῦ καθήκοντος. Καθ' ὁδὸν οἱ ἱερεῖς προπορευόμενοι ψάλλουν τὴν νεκρολογίαν «Λά Ἄλλα, ἰ Ἄλλα, Μωαμέθ βουσοῦλ Ἄλλα (ὁ Θεὸς εἶναι εἰς καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ Ἀπόστολος αὐτοῦ)

Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὑμνωδία τοῦ Προφήτου (Ζήκρα), παρὰ δὲ τὸν τάφον (τούρβε) ἐγείρουσι σκηνὴν, ἐνθα περικάθηνται οἱ συγγενεῖς τοῦ ἐνταφιασθέντος· προσφέρεται δὲ αὐτοῖς καφεῖς (γάχουα), καθὼς καὶ πρὸς ὅλους τοὺς παρευρισκομένους. Τὴν σκηνὴν διατηροῦσιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας· ἐν αὐτῇ δὲ διαιτῶνται οὗτοι καθ' ὅλον τὸ τριήμερον τοῦτο χρονικὸν δι-

άστημα. Ἐν ὁ ἀποθανόντων ἦναι εὐκατάστατος, πηγύουσι καὶ ἑτέραν σκηνὴν ἰδιαίτεραν διὰ τὰς γυναῖκας, ἄλλως αἱ γυναῖκες ἀπέρονται εἰς τὰ ἴδια μετὰ τὴν ταφὴν, μενόντων τῶν ἀνδρῶν.

Τὸ πένθος εἶναι ἐνιαύσιον, αἱ δὲ πενθοῦσαι οἰκογένειαι δὲν δέχονται ἐπισκέψεις κατ' οἶκον καθ' ὅλον τὸ πένθιμον ἔτος. Ἐάν δὲ ἐξ ἀνάγκης προσέλθῃ συγγενὴς τις ἢ φίλη, συνομιλοῦν ἐξω τῆς οἰκίας ἐν τῇ ὁδῷ.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος Πέμπτη εἶναι ἡ καθιερωμένη διὰ τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ γυναῖκες ἀπέρονται εἰς τὰ νεκροταφεῖα (μαγάρα), ὅπου καὶ μένουσιν τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, θρηνοῦσαι τοὺς προσφιλεῖς αὐτῶν ἀποθανόντας συγγενεῖς.

(Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συγγραφῆς περὶ Αἰγύπτου ὑπὸ *Μελισσίας Ἀστερίου*).

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ ΩΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡ ΕΛΛΗΣΙΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ (1)

ὑπὸ ΑΙΜΑΙΟΥ ΕΥΓΕΡΟΥ.

Πότε τὸ πρῶτον παρ' Ἑλλήσιν ἐσκέφθησαν νὰ συντάξωσι καταλόγους βιβλίων; Προφανῶς ὅτε ὑπῆρξαν βιβλιοθήκαι κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως καὶ ἀναγκαῖα ἐγένετο ἡ κατάταξις τῶν φιλολογικῶν πλούτων εἴτε καθ' ὕλην, εἴτε κατὰ χρονολογικὴν τάξιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν κατατάξεων τούτων φαίνεται ἀναγομένη πορρωτέρω τῆς συστάσεως τῶν πρῶτων δη-

(1) Τὸ θέμα, περὶ οὗ θὰ πραγματευθῶμεν, παρημελήθη λίαν ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Γίνεται ὅμως καὶ περὶ αὐτοῦ λόγος ἐν τινι προσφάτῳ πραγματείῳ τοῦ *Uppenkramp «de Origine conscribendae historiae literarum apud Grecos»* (*Münster s. d. . in 8o*).

μοσίων ἢ καὶ ἰδιωτικῶν βιβλιοθηκῶν (1)· πολλαὶ θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ τελεταὶ ἠνοίγοντο εἰς ἀληθεῖς φιλολογικοὺς διαγωνισμούς. (2) Πρὸ πάντων δὲ ἡ ποίησις εἶχε τὰς λυρικοὺς καὶ δραματικοὺς αὐτῆς ἀγῶνας, οἱ νικῶντες δὲ κατ' αὐτοῦ ἕκαστον ἔτος κатεγράφοντο εἰς ἐπισήμους καταλόγους μετὰ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐνίκησαν· ἀλλ' ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ ἐφρόντιζον ὅπως διακωνίσωσι τὴν μνήμην τῆς νίκης ταύτης διὰ τινος μνημείου ἐξ ἐκείνων, ἅπερ οἱ ἀρχαιολόγοι καλοῦσι *χορηγικά* καὶ *ἀρχαιολογικά*. (3) Ὡς πρὸς τοὺς δραματικοὺς δ' ἀγῶνας οἱ πίνακες οἱ περιέχοντες τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν καὶ ἐνίοτε τῶν ὑποκριτῶν, τὴν ὀνομασίαν τῶν δραμάτων καὶ τὴν σημείωσιν τῆς ἑορτῆς, καθ' ἣν παρεστάθησαν, ἐκαλοῦντο *διδασκαλίαι*· διότι ὁ ποιητὴς

(1) Παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι ἡ λέξις *βιβλιοφυλάκιον* συνώνυμον τοῦ *βιβλιοθήκη* δὲν φαίνεται ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἐγγράφοις καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ ἔτι τῶν ἀρχαίων πρὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ μεταφραστοῦ τῆς βίβλου τοῦ Ἐσδρα (1, 6, § 20) καὶ ὅτι ἡ λέξις βιβλιοφύλαξ, ἐξ ἧς παρήχθη βιβλιοφυλάκιον, ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ παπύρῳ ὑπ' ἀριθ. 41 τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου (Δελτίον τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀλληλογραφίας τομ. Β'. 448). Λεῖπει ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἐρ. Στεφάνου ἐκδ. Διδότου καὶ ἐκ πάντων τῶν κλασικῶν ἡμῶν λεξικῶν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θέλω ὑποβάλλει μνείας τινὰς βιβλιοθηκῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος *Le Bas Voyage archéol. II*, ἀριθμ. 845· V, ἀριθμ. 1618, *Corpus inscr. gr.* ἀριθμ. 6186. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς Ἀθηνῶν ἀριθμ. 4041.

(2) Βλ. μεταξὺ ἄλλων παραδειγμάτων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Περικλέους διοργανισθέντων ἀγῶνων μουσικῆς. Πλουτ. Περικλῆς Κεφ. 13.

(3) *Corpus inscr. gr.* ἀριθμ. 224, 222, 3089, 3090 κτλ. καὶ τὸν περὶ χορευτοῦ λόγον τοῦ Ἀντιφῶντος §§ 14.

αὐτὸς διδάσκων καὶ γυμνάζων τοὺς ὑποκριτὰς ἐκαλεῖτο *διδάσκαλος*. Ἀλλ' οἱ φιλολογικοὶ ἀγῶνες δὲν παρήγαγον μόνον θέματα ἄξια μνείας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας· ὅταν δὲ ἄλλοι βασιλεῖς τῶν Συρακουσῶν ἢ τῆς Κυρήνης ἀγωνισθεῖς δι' ἀρχαίου πολίτη, ἐπιτάξειος δρομεῖς ἢ παλαιστῆς, ἐλάμβανε τὴν δαφνὴν εἰς τὰς πανηγύρεις ταύτας (1), συνήθως ἐζήτει παράποιτον ἐν φήμῃ τότε ὄντος ὧδην, ἢ ἐψαλλον κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ τῇ τιμῇ τῆς νίκης *κῶμος*. Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πινδάρου, Σιμωνίδου (2) καὶ ἄλλων εὐρίσκετο ἐπισήμως συνδεδεμένον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μεγάλων τούτων ἑορτῶν τοῦ Πανελληνίου. Αἱ αὐθεντικαὶ λοιπὸν αὐτὰ μνείαι ἀπετέλουσιν τὰ πρῶτα σημεῖα φιλολογικῆς τινος ἱστορίας, ἐξασφάλιζον τοὺς ἀρχαίους τὴν χρονολογίαν τῶν κυριωτέρων πρῶτων τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ἀπονομῆς αὐτῶν εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν ποιητὴν. Ἄν δ' εἰσέτι δὲν ὑπῆρχον βιβλιογράφοι, ὅμως πλείστη ὕλη ἦν παρεσκευασμένη διὰ τὴν βιβλιογραφίαν. Ἀλλὰ μὲν πρῶτος συγγραφεὺς ὅστις φαίνεται ἐνασχοληθεῖς περὶ τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης ταύτης ἦν ὁ Ἀριστοτέλης, τοῦ ὁποῦ ἡ μεθοδικὴ περιέργεια περιέλαβε πᾶσαν τὴν χώραν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ τοῦ ὁποῦ τὸ συνετὸν πνεῦμα ἔθετο πάντοτε τὴν ἱστορικὴν ἀναζήτησιν πρὸ τῆς ἀπλῆς θεωρίας. Ἄν ἀληθεύῃ, ὡς

(1) Ἐπὶ τῇ πατριωτικῇ ἰδέᾳ, ἧτις ὑπῆρξεν ἀρετηρία, οὕτως εἶπεν, πρὸς σύστασιν τῶν πανηγύρεων τούτων, πρόσφορον νομίζομεν νὰ ὑπομνήσωμεν ἀνθρώπια τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἰσοκράτους, *Παρηγηρικὸς Κεφ. 42 §§ 43* καὶ κατωτέρω.

(2) Διὰ τὸν Πίνδαρον πλείστα παραδείγματα ἔχομεν ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῶν σχολίων ἐφ' ἑκάστου τῶν *Ἐπικλίων*. Διὰ τὸν Σιμωνίδην ἴδε Πλουτάρχου Δημοσθένην Κεφ. 4. Πρβλ. Ἀμμιανὸν Μαρκελλίον, 1Δ'. 6, §§ 7.

πλείστα μαρτυρίαι βεβαιούσιν (1), ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης αὐτὸς συνέταξεν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψὴν τοῦ ἄλλοι (ὅπερ κατὰ βᾶθος εἶναι τὸ αὐτὸ) καταλόγους *Ὀλυμπιακῶν* καὶ *Πυθιακῶν* ὡς καὶ *Διδιασκαλιῶν*, ἠνεώχθη οὕτως ἡ ὁδὸς εἰς τὴν χρονολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας, δύο ἐπιστημῶν, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν μάλιστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς περιστάσεις καὶ δι' ἐργασίων, ἐν αἷς δυσχερὲς νὰ παραγνωρίσωμεν τῆς ἐνέργειας τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐνέργειαν ἐπιβεβαιουμένην, ὑπερῆχημένην ἴσως ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Στράβωνος ἐν τῷ τέλει τοῦ 11'. βιβλίου αὐτοῦ.

Δημιῆτριος ὁ Φαληρεὺς, ὁ πρῶτος ἐπιστάτης τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων ἰδρυθείσης βιβλιοθήκης, συνδέει ἀμέσως τὸν ἔξοχον πολυμαθὴ καὶ φιλόσοφον μετὰ τῶν ποιητῶν καὶ σοφῶν, αἵτινες διαργάνωσαν τὴν πλουσίαν ταύτην ἀποθήκην καὶ οἵτινες διηθύθησαν τὰς κτήσεις τῶν προσωρισμένας πρὸς μείζονα αὐτῆς πλουτισμόν. Ἐγγράφων ἀνακαλυφθὲν πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἔτων, δημοσιευθὲν καὶ πεφροντισμένως σχολιασθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπιτηδείου φιλολόγου *Kutschl* (2), διδάσκει ἡμῖν ὅτι δύο ποιηταί, Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς καὶ Λυκόφρων ὁ Χαλκιδεὺς, κρηνηγέθησαν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ὅπως καταγράψωσιν ὁ μὲν τὰς τραγωδίας, ὁ δὲ τὰς κωμωδίας· ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῶν Πτολεμαίων δύο βιβλιοθήκαι, ὧν ἡ

(1) Ἐβρῆνται συνειλεγμένα ἐν τῷ Β'. τόμῳ τῶν *Fragmenta historicorum grecorum* τοῦ *C. Müller*, καὶ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Βερολίνου, καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποτελούσης μέρος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φερμίνου Διδότου.

(2) Τὰ τελευταῖα ἐξαχόμενα τῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἔργων αὐτοῦ εὐρίσκονται ἐν τῷ Α'. τόμῳ καὶ Α'. τσίχει τῶν *Opuscula philologica* αὐτοῦ. (Λειψία, 1866).

μὲν ἕκαστος ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων περιέχουσα τετρακοσίας εἰκοσιν ὀκτώ χιλιάδας τόμων, ἢ δὲ ἐντὸς περιλαμβάνουσα τετρακοσίας χιλιάδας, πρὸς τούτοις δὲ ἐνενήκοντα χιλιάδας κυλίνδρων, ὧν ἕκαστος ἐν μόνον σύγγραμμα περιεῖχεν. Οὗτος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐγγράφου τούτου προστίθησιν ὅτι εἰς Καλλιμάχου τὸν ποιητὴν ἀνετίθη ὑπὸς ἐπιγράψῃ (1) ἕκαστον καὶ συντάξῃ τὸν κατάλογον. Τοσοῦτον ἀκριβεῖς εἰδήσεις βεβαίως ἐκ γνησίας μόνον πηγῆς προέρχονται, καὶ τοὺς δὲ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος κειμένῳ συμπαραμαρτυροῦσι μῦθοι τινες ἢ τοῦλάχιστον διηγήσεις ὑποπτοῦ ἀκριβεῖς, ὅπως ἐγένοντο ἀποδεκταὶ μετὰ δικαίας πεποιθήσεως ἄλλως τε ἐπιβεβαιουῦνται διὰ πολυπληθῶν μαρτυριῶν ἐκ τῶν Πινάκων τοῦ Καλλιμάχου, οἵτινες φαίνονται μεγάλου κύρους ἀπολαύοντες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐκπληττεταὶ τις ὀλίγον ὅτι τὰ ἐκ τοῦ τοσοῦτον σπουδαίου τούτου ἔργου σωζόμενα τεμάχια δὲν περιέχονται ὑπὸ τοῦ K. C. Müller ἐν τῇ λαμπρῇ αὐτοῦ συλλογῇ τῶν τεμαχίων τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, τῇ ἀποτελούσῃ μέρος τῆς Ἑλληνο-λατινικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φιρμίνου Διδότου. Πράγματι πρὸ πολλοῦ συνελέχθησαν καὶ πολλὰ καταλαμβάνουσι σελίδας ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Καλλιμάχου καὶ ὀνομαστὶ ἐν τῇ τοῦ Blomfield ἐκδοθείσῃ ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸ 1818, ὃ δὲ Wachsmuth συνεπλήρωσε τὴν συλλογὴν ἐν τῷ Philologus τοῦ 1860.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Καλλιμάχου ἐπεγράφετο «Πίνακες τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμπάντων καὶ ὧν συνέγραψαν.» Ἀπετέλει δὲ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν βιβλία, διηρημένα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τοσαῦτα κύρια

(1) *Singulis voluminibus titulos inscripsit*, λέγει ἡ Λατινικὴ σύνταξις τοῦ ἐγγράφου τὸ Ἑλληνικὸν λέγει «Ὡς τοὺς πίνακας ὕστερον Καλλιμάχος ἐπεγράψατο, (πρὸς ἄλλοις, ἸΑ'. 496 E) Ὁ Καλλιμάχος ἐκτὸς τούτου παρίσταται ὑπὸ τοῦ Λατινικοῦ ἐγγράφου ὡς ἐγγυητὴς τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν.

τμήματα, ὅσα ἡ φιλολογία παρουσιάζει θέματα διάφορα εἴτε πεζά, εἴτε ἑμμετρα. Μερικὰ τινὰ τῆς μεγάλης ταύτης συναγωγῆς συχνάκις ὠνομασθησαν ὡς δικαιοκρινόμενα ὅλως συγγράμματα ἄλλ' εὐχερὲς νὰ συνδύσασθαι αὐτὰ πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, εἰκασιάζει δὲ ἀπλῶς εἶναι, ἀλλ' εἰκασιάζει λίαν ἀπίθανος, τὸ ὅτι ἐνομισθῆ συντεθειμένη, εἴτε ὅλη, εἴτε εἰς μέρη κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν (1). Ἐτερον σύγγραμμα, ἀπωλεσθὲν ἐπίσης, τοῦ Καλλιμάχου καὶ ἐπιγραφόμενον «Ἀγῶνες» φαίνεται ἀποτελοῦν εἰσαγωγὴν τῶν πινάκων τούτων διότι ἐπραγματεύετο ἀναμφιλύτως περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πανηγύρεων, εἴθα συνηγωνίζοντο ποιηταὶ, καλλιτέχναι, ὡς αὐτῶς δὲ ἀθληταὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἠνίοχοι ἄλλ' οἱ μεταξὺ τῶν ἀγῶνων τούτων ἐπιστημότεροί εἰσιν οἱ κατὰ τὰ ἐν Ἀθήναις Διόνυσια τελούμενοι, ὧν οἱ δημόσιοι κατάλογοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰδιασκαλῖαι* σημειοῦντες τὴν ἡμέραν ἐκάστης παραστάσεως ἀνέφερον τὸ ὄνομα τοῦ ἐπώνυμου ἀρχόντος, τὸ τῆς νικώσης φυλῆς, τὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ, ὧν τὸ ἔργον ἠξιώθη στεφάνου. Οἱ κατάλογοι οὗτοι ἀπετέλουσαν ἀναμφιλύτως τὴν βάσιν τοῦ βιβλίου τοῦ Καλλιμάχου, ὅπερ ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὡς ἰδιαιτέρον σύγγραμμα φέρον ἐπιγραφὴν «Πίναξ καὶ ἀναγραφὴ τῶν κατὰ χρόνους καὶ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκάλων.» Οὗτος τοῦλάχιστον ἐξ ἀνάγκης ἦτο συντεθειμένος κατὰ χρονολογικὴν καὶ οὐχὶ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν.

Τὸ κύριον τῶν διδασκαλιῶν ἦτον ἀξιόλογον ἐν τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ ὁ Ἀθηναῖος λέγει προκειμένου κωμῳδίας τινὸς τοῦ ποιητοῦ Ἀλεξίου «Πλείονα τῆς μέσης καλουμένης κωμῳδίας ἀναγνοῦς δράματα τῶν

(1) Βλέπε Wachsmuth 655 καὶ 661. Ἡ μερικὴ ἀλφαβητικὴ κατάταξις κακῶς δικαιολογεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ΙΔ'. 643 E, ἐνθα τέσσαρα ὀνόματα ἐξαχθῆναι ἐκ τοῦ Καλλιμάχου εὐρίσκονται, ἴσως ἐκ τύχης, διατεταγμένα κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἀλφάβητου.

ὀκτακοσίων καὶ τούτων ἐκλογὰς ποιησάμενος οὐ περιεῖχον τῷ Ἀσωτιδιδασκάλῳ, ἀλλ' οὐδ' ἀναγραφῆς ἀξιωθέντα σύνοιδαι οὔτε γὰρ Καλλιμάχος οὔτε Ἀριστοφάνης αὐτὸ ἀνέγραψαν, ἀλλ' οὐδ' οἱ τὰ ἐν Περγᾷ ἀναγραφὰς ποιησάμενοι» (1). Ὅπερ ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ἀποδεικνύει ἡτις ἡ μεγάλη τῆς Περγᾶς βιβλιοθήκη εἶχε καταλόγους τοιοῦτους ὡς καὶ ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας (2). Ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Ἀθηναῖος (3) βεβαιῶν, ἐπιφέρει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καλλιμάχου, ὅτι ὑπὸ δύο διαφόρους ἐπιγραφὰς ἐξέδωκεν ὁ ποιητὴς Δίφιλος δις τὴν αὐτὴν κωμῳδίαν. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν *Νεφελῶν* τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ σχολιαστὴς (4) τοῦ ποιητοῦ τούτου παραδίδει ὅτι ὁ Καλλιμάχος ἐν τοῖς Πίναξιν αὐτοῦ ἐσημείωσεν ἀδικῶς εἴτε δικαίως λάθη τινὰ τῶν δημοσίων διδασκαλιῶν ἄλλ' ὁ Ἐρατοσθένης ἀπαντῶν εἰς τὸν Καλλιμάχον παρετήρει ὅτι ἡ δευτέρα ἐκδοσις τῶν *Νεφελῶν* δὲν ἐσημειώθη ἐν ταῖς διδασκαλίαις διότι δὲν παρεστάθη, καὶ οἱ αἱ διδασκαλῖαι ἀνέφερον μόνον τὰ παρασταθέντα δράματα. Ἐν τῇ τάξει τῶν λυρικῶν ποιημάτων, ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου μαρτυρεῖ ὅτι, κατὰ τὸν Καλλιμάχον, ἡ ὠδὴ ἡ ἐπιγραφομένη νῦν *Δευτέρα Πυθική*

ἀπετέλει μέρος τῶν *Νεφελῶν*. Αἱ διὰ ταύτην ἢ εἰσὶν τὴν κωμῳδίαν ἀμφισβητήσαι καὶ αἱ διὰ τὴν διαφορὰν διαφόρων ἐκδόσεων καὶ τὴν ἀπονομὴν ὠδῆς τινος εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἑορτὴν ὑποδηλοῦσιν ὅτι οἱ Πίνακες τοῦ Καλλιμάχου δὲν περιεῖχον ἀπλῶς ἐπιγραφὰς συγγραμμάτων ἀλλὰ, ἐνίοτε τοῦλάχιστον, καὶ βραχείας ἀναλύσεις. τούτο δὲ ἐξηγεῖ ἡμῖν σημειώσιν τινα, ἄλλως τε ὀλίγον ἀσαφῆ, τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, ἡτις φαίνεται μαρτυροῦσα ὅτι γραμματικῶς ἠρύσατο ἐξ αὐτῶν, ὅπως ποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων (1), ἀναμφιλύτως ὑποθέσεις ὁμοίας εἶναι, ὡς τὰ χειρόγραφα ἐν τῇ προμετωπίδι τῶν Ἑλληνικῶν δραμάτων φέρουσιν.

(ἔπεται τὸ τέλος).

Στεφ. Ι. Παπαμιχάλης.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ῥωσικὴ ἐφημερὶς δημοσιεύει τὸν ἐπιμένον πίνακα νεανίδων διακουσασῶν ἱατρικὴν καὶ χειρουργικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρούπολεως.

Εὐγενεῖς	402
Θυγατέρες ἐμπόρων	47
» ἀστῶν	44
» κληρικῶν	42
Ἀνήκουσαι εἰς διάφορους κοινωνικὰς τάξεις	24

Τὸ ὅλον 469

Ἡ εἰρημένη ἐφημερὶς προσθέτει ὅτι αἱ καθηγηταὶ εἰσὶ λίαν εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐπιδόσεων καὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν δεσποινίδων. Πολλὰ τούτων διέρχονται τὴν νύκτα παρὰ τῇ κλινῇ τῶν ἀσθενῶν ἵν' ἀκο-

(1) Οἷς ἐντυχῶν ὁ γραμματικῶς (ἀναμφιλύτως Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος) ἐποίησατο τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων. Ὁλόκληρος ἡ σημείωσις παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς εἰκασίας τῶν κριτικῶν, ὡς δυνατόν ἰδεῖν ἐν τῷ Wachsmuth σελ. 658, 659.

(1) Ἀθηναῖος Η, 356 (ἐνταῦθα διορθώμεν τὴν παραπομπὴν τοῦ κειμένου, ὅπερ φέρει 436).

(2) Ὁμοία συμπαραβολὴ ἐν τῷ περὶ Δεινάρχου ἐλέγχῳ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖος, ἐνθα κατηγορεῖ ἐξίσου ἐπὶ ἀνακριβεῖα τοῦ Πίνακα τῆς Περγᾶς καὶ τοῦ τοῦ Καλλιμάχου.

(3) ΙΑ'. 496 E, ἐνθα ἡ λέξις ἐπιγράφει ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δράματος. πρὸς τὸν σχολιαστὴν τοῦ Εὐριπίδου, Ἀνδρομάχη V. 440, ἐνθα ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

(4) Στίχος 552, μαρτυρία ἢ ἰδιαιτέρως ἐξήτασα εἰς τινα σημειώσιν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τῶν *Νεφελῶν* τοῦ Ἀριστοφάνους (Essai sur l'histoire de la critique σελ. 494—503).

λουθήσῃσι τὴν πορείαν τῆς νόσου, ὅπερ σπανίως πράττουσιν οἱ ἄρρνες φοιτηταί.

Ἡ Σύγκλητος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου προσφάτως ἀπεφάσισε νὰ ἐπωφεληθῇ νομοσχέδιόν τι τοῦ Κοινοβουλίου, καθ' ὃ ἐπετρέπετο εἰς τὰ ἀγγλικά πανεπιστήμια νὰ παραδέχωνται τὰς κυρίας εἰς ἰατρικὰς ἐξετάσεις, ὅπως ἐν ἐπιτυχίᾳ ἀπονέμονται αὐταῖς βραβυοί. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ φιλελευθέρου μέτρου κατ' αὐτὰς μεγάλας καταβάλλουσι προσπάθειάς ἵνα ἡ Σύγκλητος ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασίν τες. Ὑπὲρ τοῦς 200 πτυχιούχους ὑπέγραψαν ἀναφορὰν κατὰ τὴν ἐννοίαν ταύτην καὶ θὰ ἐνεργήσωσιν ὅλας δυνάμειν ἵνα ἡ ἀναφορὰ των ἐγκριθῇ ἐπὶ συνελεύσεως δημοσίως. Ἄγνοοῦμεν πῶς θὰ τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις αὕτη· ἀλλ' ἴσως ἡ δυσμείνεια αὕτη τῶν ἀρρένων φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς κατὰ τῶν θηλειῶν σχετίζεται πρὸς τὰς διαδηλώσεις κατὰ τῆς ζωοτομίας ἢ ἀνατομίας ζῶντων ζῶων εἰς αἷς αἱ γυναῖκες λαμβάνουσιν ἐνεργὸν μέρος. Τὸ ἀπελθὼν ἔτος τὸ ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον διὰ νομοσχεδίου ἐκανόνιζε τὰ περὶ ζωοτομίας, ὥστε οἱ εἰς ταύτην προβαίνοντες νὰ μὴ μεταχειρίζωνται σκληρῶς τὰ ζῶα· ἐξηροῦντο μάλιστα τῆς ἀνατομίας ζῶα τινα ὑποτιθέμενα εὐγενῆ, ἤτοι ὁ κύων, ὁ ἵππος, κτλ. Ἡ ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν ζῶων Ἑταιρεία δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο· ἀλλ' ἀπήτησεν ἵνα ὁ νόμος ἀπαγορεύσῃ ἅπασας τὰς ἐπωδύνους ἐγχειρίσεις αἵτινες δὲν προτίθενται τὴν *θεραπείαν* ἢ ἀνακούφισιν ἐκ τῶν δεινῶν, ὑφ' ὧν τὸ ζῶον κατατρώχεται. Ὁ κυριώτερος ρήτωρ τῆς Ἑταιρείας, ἡ δεσποινίς (μῖς) Κόμπε, ἐν ἀντιζωοτομικῇ συνελύσει, συγκροτηθείσῃ τὸν Ἀπρίλιον εἰς Βρίστολ, ἀπήγγειλε περὶ τοῦ ζητήματος δεινὸν φιλιππικὸν καὶ κατ' αὐτὰς ἔτερον σφοδρότερον ἐν συνελεύσει συγκροτηθείσῃ εἰς Οὐεστμίνστερ. Οὐχ ἤττον τὸ νέον νομοσχέδιον κατὰ τῆς ζωοτομίας ἀπέρριψεν

ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων διὰ ψήφων 222 κατὰ 83.

Ἐν Γαλλίᾳ γεννῶνται καθ' ἕκαστον ἔαρ (κατὰ τὴν Γεωργικὴν Ἐφημερίδα) 2500 λυκιδεῖς, φονεῖνται δὲ σχεδὸν δισχίλιοι νέοι καὶ γέροντες λύκοι. Ἐκαστος τέλειος λύκος καταστρέφει ἐτησίως κατοικίδια ζῶα ἀξίας χιλίων καὶ ἐπέκεινα φράγκων, ὥστε ἡ ὀλικὴ ζημία ἀνέρχεται εἰς δύο ἑκατομμύρια φράγκων.

Πρόκειται νὰ συστηθῇ ἐν Βελγικῇ μεγάλη «Ἑταιρεία δημοσίου ἰατρικῆς τοῦ βασιλείου τῆς Βελγικῆς,» σκοποῦσα νὰ ὀρίσῃ ἴον τὰ αἷτια τῆς θνησιμότητος καὶ Ἴον τὰς περιπτώσεις αἵτινες προδηλότερον ἐπενεργούσιν ἐπὶ τῆς γενικῆς υγείας.

Ἦδη ὀργανίσθη προσωρινὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις ἐντολὴν ἔχει νὰ συντάξῃ πῖνακας περιέχοντας ἅπασας τὰς ἰατρικὰς καὶ μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις καὶ νὰ προσκαλέσῃ τοὺς ἰατροὺς καὶ λοιποὺς ἀρμοδίους ἵνα ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν Ἑταιρείαν.

Γεωργικὴ Ἑταιρεία τῆς Γαλλίας ὥρισε βραβεῖον πεντακοσίων φράγκων ὑπὲρ τοῦ ἀνακαλύψοντος δραστήριον φάρμακον κατὰ τῆς ἀσθενείας τῶν γαιομήλων, ἥτις οὐ μικρὰν προξενεῖ θραύσιν.

Ἐν τινι καθολικῇ τῆς Πρωσίας ἐκκλησίᾳ ἔπεσε κεραυνὸς ἐν ᾧ ἐτελείτο ἡ θεία λειτουργία, προσεβλήθησαν δὲ 80 ἄτομα ὧν 6 εὐθὺς ἀπέβιωσαν καὶ τ' ἄλλα ἐπληγώθησαν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἤττον βαρέως.

E.